

Den Haag

Ouderenmonitor 2018

De positie van Haagse ouderen in kaart gebracht

Ouderenmonitor 2018

November 2018

Ouderenmonitor 2018

De positie van Haagse ouderen in kaart gebracht

Uitgave

Gemeente Den Haag
Dienst Onderwijs, Cultuur en Welzijn
Stafgroep Onderzoek, Strategie en Projecten
November 2018

Redactie

*Sonja van der Neut
Anita van der Velden*

Inlichtingen

seniorvriendelijkstad@denhaag.nl

De gepresenteerde kaarten in deze monitor zijn ook terug te vinden op
<https://dh.wzwkaart.info/map/seniorvriendelijk>

Dit rapport is met de grootst mogelijke zorgvuldigheid opgesteld. Toch kan het voorkomen dat bepaalde informatie niet (geheel) juist wordt weergegeven. U kunt geen rechten ontleen aan de teksten en cijfers uit dit rapport.

Inhoudsopgave

SAMENVATTING	- 3 -
1 INLEIDING	- 9 -
1.1 Onderzoeksaanpak	- 9 -
1.1.1 Gebruikte bronnen	- 9 -
1.1.2 Doelgroep	- 10 -
1.1.3 Trends	- 10 -
1.1.4 Representativiteit en betrouwbaarheid	- 10 -
1.2 Opzet rapportage	- 10 -
2 DEMOGRAFISCHE KENMERKEN	- 11 -
2.1 Aantal ouderen in Den Haag	- 11 -
2.2 Kenmerken van de Haagse ouderen	- 12 -
2.2.1 Leeftijd	- 12 -
2.2.2 Sekse	- 13 -
2.2.3 Etniciteit	- 14 -
2.2.4 Etniciteit naar herkomst	- 15 -
2.2.5 Burgerlijke staat	- 16 -
2.2.6 Samenstelling huishoudens	- 17 -
2.3 Waar wonen Haagse ouderen?	- 18 -
2.3.1 Spreiding over de stad	- 18 -
2.3.2 Spreiding per stadsdeel	- 20 -
2.4 Kwetsbare ouderen	- 20 -
3 GEZONDHEID	- 23 -
3.1 Lichamelijke gezondheid	- 23 -
3.1.1 Handicap of chronische aandoening	- 23 -
3.1.2 Ervaren belemmeringen/beperkingen	- 24 -
3.2 Geestelijke gezondheid	- 25 -
3.2.1 Angst en depressie	- 25 -
3.2.2 Dementie	- 26 -
3.3 Sociale gezondheid	- 26 -
3.3.1 Geluk	- 26 -
3.3.2 Regie over eigen leven	- 26 -
3.3.3 Ouderenmishandeling	- 27 -
3.4 Leefstijl	- 27 -
3.4.1 Sport en bewegen	- 27 -
3.4.2 Voeding en overgewicht	- 28 -
3.4.3 Roken en alcohol	- 29 -
3.4.4 Verbeteren gezondheid	- 29 -
3.5 Nadere analyse van de uitkomsten	- 30 -
4 HUISVESTING	- 33 -
4.1 Zelfstandig versus niet-zelfstandig	- 33 -
4.2 Typering woonsituatie	- 34 -
4.3 Waardering van de woning	- 35 -
4.4 Wel of niet verhuizen	- 36 -
4.5 Aanpassingen aan de woning	- 37 -
4.6 Bijzondere woonvormen	- 39 -
4.7 Nadere analyse van de uitkomsten	- 39 -
5 PUBLIEKE RUIMTE	- 43 -
5.1 Waardering van de (fysieke) buurt	- 43 -
5.1.1 Ontwikkeling van de buurt	- 43 -
5.1.2 Tevredenheid met voorzieningen in de buurt	- 44 -
5.2 Veiligheid	- 45 -
5.3 Nadere analyse van de uitkomsten	- 47 -

6	MOBILITEIT	- 49 -
6.1	Mobiliteit onder Haagse ouderen	- 49 -
6.2	Tevredenheid voorzieningen in de buurt	- 51 -
6.3	(Gesubsidieerde) voorzieningen gericht op mobiliteit	- 52 -
7	BURGERPARTICIPATIE	- 55 -
7.1	Werk	- 55 -
7.2	Vrijwilligerswerk	- 56 -
7.3	Mantelzorg	- 56 -
7.4	Burenhulp	- 56 -
7.5	Nadere analyse van de uitkomsten	- 57 -
8	RESPECT EN SOCIALE INTEGRATIE	- 59 -
8.1	Sociale cohesie in de buurt	- 59 -
8.2	Respectloos gedrag	- 60 -
8.3	Eenzaamheid en sociale uitsluiting	- 61 -
8.4	Nadere analyse van de uitkomsten	- 62 -
9	SOCIALE PARTICIPATIE	- 65 -
9.1	Sociale kwaliteit woonomgeving	- 65 -
9.2	Activiteiten en (gesubsidieerde) voorzieningen	- 66 -
9.3	Financiële middelen	- 69 -
9.3.1	Hoogte inkomen	- 69 -
9.3.2	Rondkomen	- 70 -
9.3.3	Inkomensondersteunende voorzieningen	- 70 -
10	COMMUNICATIE EN INFORMATIE	- 73 -
10.1	Internetgebruik	- 73 -
10.2	(gesubsidieerde) voorzieningen gericht op informatie en advies	- 74 -
11	GEMEENSCHAP EN GEZONDHEIDSZORG	- 79 -
11.1	Professionele zorg	- 79 -
11.1.1	Huisarts, praktijkondersteuner, medisch specialist	- 79 -
11.1.2	Thuiszorg	- 80 -
11.1.3	Hulp bij de persoonlijke verzorging	- 80 -
11.1.4	Hulp bij het huishouden	- 80 -
11.2	Mantelzorg	- 80 -
11.3	Aanwezigheid voorzieningen in de zorg	- 81 -
	BIJLAGEN	- 85 -
	Bijlage 1 Overzicht van de gebruikte bronnen en onderzoeken	
	Bijlage 2 Uitsplitsingen naar leeftijdscategorie	
	Bijlage 3 Demografische kenmerken 55-plus	
	Bijlage 4 Demografische kenmerken 80-plus	

Samenvatting

De gemeente Den Haag vindt het belangrijk om regelmatig over de meest actuele informatie over Haagse ouderen te beschikken. Ook diverse instellingen en organisaties in de stad tonen hiervoor belangstelling. Om deze reden wordt periodiek een Ouderenmonitor opgesteld.

Voorliggende rapportage is de vijfde Ouderenmonitor in de reeks. De vraag die in deze monitor centraal staat is:

'Wat is de situatie van Haagse ouderen op dit moment en hoe is deze in vergelijking met voorgaande jaren?'

Om deze vraag te beantwoorden is gekeken naar een aantal verschillende onderwerpen. Allereerst wordt een beschrijving gegeven van demografische kenmerken van Haagse ouderen. Hierbij gaan we uit van personen van 65 jaar en ouder. Vervolgens wordt er gekeken naar verschillende thema's, zoals gezondheid, huisvesting en participatie.

DEMOGRAFISCHE KENMERKEN

De afgelopen vijf jaar is het aantal Haagse 65-plussers gestaag toegenomen. In de komende jaren zal het aantal 65-plussers blijven toenemen. Deze groei is relatief groter dan de groei van de totale Haagse bevolking, waardoor de vergrijzing langzaam zal toenemen.

Vooraf het aantal ouderen in de leeftijd van 65-74 jaar is de afgelopen vijf jaar toegenomen. Het aantal 75-plussers is ook gegroeid, maar minder hard. De verwachting voor de komende jaren is dat het aantal 75-plussers sneller zal groeien dan het aantal 65-74-jarigen. Kijken we naar de prognoses op langere termijn dan zien we dat ouderen in aantal sterk zullen toenemen. Ook het aandeel dat zij innemen van de totale bevolking zal sterk toenemen.

Zowel het aantal mannen als het aantal vrouwen van 65 jaar en ouder is de afgelopen jaren toegenomen. Het aantal mannen groeit harder dan het aantal vrouwen. Hierdoor neemt het aandeel mannen binnen de groep ouderen toe. Deze ontwikkeling zal zich de komende jaren verder voortzetten. Het aantal vrouwen zal echter groter blijven dan het aantal mannen.

In 2018 heeft 30% van de Haagse 65-plussers een migrantenachtergrond. Het aantal ouderen van Nederlandse komaf steeg de afgelopen vijf jaar met 6% terwijl het aantal ouderen met een migratieachtergrond met 28% toenam. De verwachting voor de komende jaren is dat het aandeel 65-plussers met een migrantenachtergrond verder zal toenemen tot ruim 34% in 2023. De grootste groepen migrantenouderen zijn ouderen van Indonesische herkomst en van Surinaamse herkomst.

Met de groei van het aantal 65-plussers, groeit ook het aantal huishoudens met aan het hoofd een 65-plusser. De meerderheid (bijna 60%) van deze huishoudens zijn eenpersoonshuishoudens. Ook in de komende jaren zal dit de grootste groep blijven.

Door de jaren heen zien we weinig veranderingen in de spreiding van Haagse ouderen over de stad. In Laak en Leidschenveen-Ypenburg wonen de minste ouderen. Deze stadsdelen zijn ook het minst vergrijsd; 8% van alle inwoners is 65 jaar of ouder. In Leidschenveen-Ypenburg is de vergrijzing in de afgelopen jaren wel toegenomen. In Escamp wonen de meeste ouderen, gevolgd door Loosduinen. Loosduinen is, samen met Haagse Hout, het meest vergrijsd. In deze stadsdelen zijn de ouderen relatief gezien ook het oudst: (meer dan) de helft van de ouderen is 75-plus.

GEZONDHEID

Haagse ouderen van 65 jaar en ouder, die zelfstandig wonen, zijn in het algemeen tevreden over hun eigen gezondheid en geven deze het rapportcijfer 7,0. Dit wil niet zeggen dat zij over alle gezondheidsaspecten die in deze monitor worden gepresenteerd, even positief zijn.

Qua lichamelijke gezondheid zien we dat 65-plussers vaker te maken hebben met een handicap en/of chronische aandoening dan gemiddeld onder alle inwoners van Den Haag.

Voor wat betreft sociale gezondheid zien we dat 65-plussers vaker het gevoel hebben dat zij zelf niet voldoende regie hebben over hun leven dan gemiddeld onder alle inwoners van Den Haag.

Als het om leefstijl gaat, 'scoren' ouderen op bepaalde aspecten beter en op andere aspecten minder goed dan gemiddeld onder alle inwoners van Den Haag. Zo sporten ouderen minder vaak, maar voldoen zij wel vaker aan de combinorm voor voldoende beweging. Ook eten zij beter (qua fruit en ontbijt), maar hebben wat vaker te maken met overgewicht. Daarnaast is het aandeel ouderen dat (momenteel) rookt lager. Maar het aandeel dat ooit gerookt heeft, is hoger dan gemiddeld onder alle inwoners van Den Haag. Ouderen zijn overigens minder snel geneigd om hun eigen gezondheid te willen verbeteren.

HUISVESTING

In 2018 wonen ruim 4.000 ouderen niet-zelfstandig, oftewel intramuraal. Dit is een klein aandeel van alle 65-plussers, namelijk 5%.

Uit eerder onderzoek (in 2015) blijkt dat van de zelfstandig wonende Haagse 65-plussers 73% in een meergezinswoning (flat, appartement, etc.) woont. Ruim een kwart (27%) woont in een eengezinswoning (hoekwoning, rijtjeshuis etc). Ouderen wijken wat dit betreft niet veel af van het Haagse gemiddelde. Wel wonen ouderen wat vaker in een sociale huurwoning dan gemiddeld. Bijna 17% van de Haagse ouderen woont in een woning die speciaal bestemd is voor ouderen. Dat aandeel is onder 75-plussers duidelijk hoger dan onder 65-74-jarigen.

Haagse 65-plussers zijn in het algemeen tevreden over hun woning en geven deze een 7,8. Zij zijn vaker tevreden over hun woning, qua indeling, sfeer, grootte en onderhoud, dan gemiddeld onder alle inwoners van Den Haag.

Ruim twee vijfde van de Haagse 65-plussers (42%) is erg gehecht aan hun woning. 65-plussers wonen (ook) vaak al langere tijd in hun woning; bijna de helft van de ouderen (46%) woont langer dan 20 jaar in de huidige woning. Ruim driekwart van de ouderen (78%) wil (dan ook) beslist niet verhuizen in de komende twee jaar. Ouderen zijn vaker aan de woning gehecht en wonen er vaak al langer dan de gemiddelde Hagenaar. De verhuisgeneigdheid is onder ouderen ook duidelijk lager dan gemiddeld onder alle inwoners van Den Haag. 65-plussers die eventueel wel willen verhuizen, geven als belangrijkste reden aan dat zij dit zouden doen voor hun gezondheid of de behoefte aan zorg.

PUBLIEKE RUIMTE

Haagse ouderen lijken in het algemeen redelijk tevreden met hun leefomgeving. Ze geven gemiddeld een 7,3 als waardering voor hun woonomgeving in het algemeen en gemiddeld een 7,2 voor de leefbaarheid in hun woonbuurt. Deze cijfers zijn hoger dan gemiddeld onder alle inwoners van Den Haag.

Ruim drie vijfde van de Haagse 65-plussers (64%) vindt dat de buurt waarin zij wonen het afgelopen jaar niet vooruit, maar ook niet achteruit is gegaan. Een vijfde geeft echter aan dat de buurt achteruit is gegaan. 65-plussers geven duidelijk minder vaak aan dat de buurt er op vooruit is gegaan dan alle inwoners van Den Haag bij elkaar.

Qua voorzieningenaanbod in de buurt zijn ouderen vooral tevreden over de winkels voor dagelijkse boodschappen, het openbaar vervoer en de straatverlichting. Over de parkeergelegenheid zijn 65-plussers minder tevreden.

Ouderen voelen zich in het algemeen minder onveilig in hun eigen buurt dan de gemiddelde Hagenaar. Wel voelt een vijfde van de 65-plussers (20%) zich wel eens onveilig in de eigen buurt. Ook buiten de eigen buurt voelen ouderen zich niet altijd veilig. Het meest onveilig voelen 65-plussers zich op plekken waar jongeren rondhangen en in het openbaar vervoer. Door de jaren heen lijkt het onveiligheidsgevoel onder ouderen te zijn afgenomen.

MOBILITEIT

Gemiddeld verplaatsen Haage ouderen zich per persoon per dag 1,94 keer. Met een verplaatsing bedoelen we een beweging van een beginpunt naar een eindpunt. Haagse 65-plussers verplaatsen zich minder vaak dan de gemiddelde Hagenaar. Binnen de groep 65-plussers lijkt het erop dat geldt; hoe ouder, hoe minder verplaatsingen men maakt.

Haagse ouderen verplaatsen zich vooral per auto (als bestuurder), te voet of per fiets. De belangrijkste reden voor Haagse ouderen om zich te verplaatsen is het doen van boodschappen en/of om te winkelen. Daarnaast hebben verplaatsingen vaak een sociaal doel, zoals een visite.

Als we alle verplaatsingen bij elkaar nemen, dan leggen Haagse ouderen gemiddeld 15,2 kilometer per verplaatsing af. Ouderen reizen gemiddeld iets minder ver dan we voor alle inwoners van Den Haag zien.

Met de auto wordt door Haagse ouderen de grootste afstand afgelegd. De reikwijdte van de fiets is kleiner en lopend leggen ouderen de kortste afstand af. De afstand die Haagse ouderen afleggen voor het doen van boodschappen is in het algemeen korter dan wanneer zij zich verplaatsen voor een sociaal doel.

Ouderen zijn redelijk tevreden over de mobiliteitsvoorzieningen in de buurt; met het openbaar vervoer en met het onderhoud van wegen en fietspaden.

Er zijn in Den Haag een aantal (gesubsidieerde) voorzieningen die er voor zorgen dat ouderen langer mobiel blijven. Zo zijn er wijkbussen die ouderen kunnen gebruiken om naar bepaalde voorzieningen te gaan en is er een boodschappenbegeleidingsdienst die ouderen helpt bij het doen van de dagelijkse boodschappen. Daarnaast kunnen ouderen bij de gemeente terecht voor individuele en collectieve voorzieningen voor vervoer vanuit de Wmo, zoals rolstoelen en de Taxibus.

BURGERPARTICIPATIE

Als we kijken naar de maatschappelijke of burgerparticipatie, zien we dat een klein deel van Haagse 65-plussers, werkt (2%). Ruim een kwart van de 65-plussers zet zich in voor vrijwilligerswerk (27%). Het aandeel 65-plussers dat mantelzorger is, is eveneens 27%.

Van alle 65-plussers, die mantelzorger zijn, verleent een overgrote meerderheid intensieve mantelzorg (91%). Dit wil zeggen dat zij meer dan drie maanden per jaar en/of meer dan acht uur per week mantelzorg verlenen. Hoewel de verleende mantelzorg vaak intensief is, geeft de ruime meerderheid aan dat het wel te combineren is met primaire dagelijkse bezigheden (93%). Zij geven dit vaker aan dan gemiddeld, onder alle inwoners van Den Haag. Een meerderheid van de mantelzorgers van 65-plus (53%) geeft dan ook aan dat zij zich niet / nauwelijks tot enigszins belast voelen. 18% van de 65-plussers die mantelzorg verlenen voelt zich tamelijk zwaar tot overbelast.

Voor wat betreft burenhulp blijkt uit eerder onderzoek (in 2015) dat 79% van de 65-plussers hun burenhulp helpt (of geholpen wordt door de burenhulp). Vaak gaat het daarbij om het aannemen van pakketjes. Iets meer dan de helft van de ouderen geeft aan dat zij tijdens vakanties voor elkaars tuin, planten en huisdieren zorgen. Een vijfde van de 65-plussers geeft aan dat zij elkaar helpen met het doen van boodschappen. Elkaar verzorgen bij ziekte, samen koken / eten en oppassen op kinderen wordt minder vaak gedaan.

RESPECT EN SOCIALE INTEGRATIE

Ruim de helft van de Haagse 65-plussers voelt zich thuis in de buurt waarin zij wonen, zijn tevreden met de bevolkingssamenstelling in de buurt en vindt dat de mensen in hun buurt op een prettige manier met elkaar omgaan. Twee vijfde van de 65-plussers (40%) vindt echter (ook) dat mensen in hun buurt elkaar nauwelijks kennen. Zelf heeft 32% van de 65-plussers veel contact in de buurt. Het lijkt erop dat het aandeel ouderen dat tevreden is met de bevolkingssamenstelling van hun buurt ieder jaar iets afneemt.

In het algemeen worden ouderen, naar eigen zeggen, met voldoende respect behandeld. Minder dan een vijfde van de Haagse 65-plussers geeft aan wel eens respectloos te worden behandeld, bijvoorbeeld op straat of in het openbaar vervoer of door personeel in winkels, bedrijven of overheidsinstanties. Door bekenden, zoals de partner, familie en vrienden, worden ouderen het minst vaak respectloos behandeld.

Ruim de helft van de 65-plussers (52%) is matig tot zeer ernstig eenzaam. Het aandeel eenzamen onder ouderen is vergelijkbaar met het gemiddelde voor heel Den Haag. Het aandeel ouderen dat ernstig tot zeer ernstig eenzaam is, is echter lager dan gemiddeld. Een klein deel van de Haagse 65-plussers (7%) voelt zich sociaal uitgesloten. Dit aandeel is iets minder groot dan onder alle inwoners van Den Haag.

SOCIALE PARTICIPATIE

Ouderen waarderen de sociale kwaliteit van hun buurt doorgaans positief. Ook de leefbaarheid in de buurt waarderen zij veelal positief. Zowel de sociale als de fysieke kwaliteit van de woonbuurt zouden dan ook geen belemmering moeten zijn voor 65-plussers om te participeren.

Daarnaast zijn er in Den Haag meerdere voorzieningen die vanuit de gemeente gesubsidieerd worden waar activiteiten worden georganiseerd en waar ouderen elkaar kunnen ontmoeten. Zo zijn er buurthuizen en Buurthuizen van de Toekomst en zijn er vele gesubsidieerde ouderensociëteiten en een aantal buurtkamers. Ook de verschillende maaltijdvoorzieningen kunnen we in dit rijtje meenemen. Van een deel van deze voorzieningen kan in principe iedere Hagenaar gebruik maken, zoals de buurthuizen. Andere voorzieningen, zoals de ouderensociëteiten, zijn uitsluitend bedoeld voor ouderen. Voor al deze voorzieningen geldt dat 65-plussers in Leidschenveen-Ypenburg het verst bij deze voorzieningen vandaan wonen; zij moeten gemiddeld de langste afstand afleggen naar de dichtstbijzijnde locatie van de verschillende voorzieningen.

Of ouderen kunnen participeren hangt voor een deel ook af of ze over voldoende financiële middelen beschikken. Ruim de helft van de Haagse ouderen (56%) heeft een laag inkomen; een netto huishoudinkomen van 2.000 euro of minder per maand. 65-plussers hebben doorgaans een lager inkomen dan gemiddeld, onder alle inwoners van Den Haag. Bijna een kwart van de ouderen (23%) geeft aan dat hun financiële positie er het laatste jaar op achteruit is gegaan. Het aandeel ouderen dat aangeeft er op vooruit gegaan te zijn, is duidelijk lager dan gemiddeld. Bijna een vijfde van de 65-plussers (19%) moet door geldgebrek wel eens bezuinigen op zaken als eten en kleding of moet wachten met het betalen van rekeningen. Het aandeel 65-plussers met schulden is duidelijk lager dan gemiddeld, onder alle inwoners van Den Haag.

COMMUNICATIE EN INFORMATIE

Om als oudere zo lang mogelijk zelfstandig te kunnen wonen is het van belang dat er goede voorzieningen voor ouderen zijn. Even belangrijk daarbij is dat ouderen weten dat deze voorzieningen er zijn en bij wie zij voor hulp kunnen aankloppen.

Haagse ouderen hebben meerdere bronnen tot hun beschikking om geïnformeerd te blijven over voorzieningen en activiteiten. Internet, huis-aan-huisbladen en wijkkranten, maar ook familie, vrienden, kennissen en burens kunnen een bron van informatie zijn. Daarnaast zijn er verschillende (gesubsidieerde) voorzieningen in Den Haag die gericht zijn op het geven van informatie en advies. Zo zijn er Advies- en informatiebalies en Sociaal Raadslieden van de gemeente, zijn er bibliotheken en kunnen ouderen terecht bij ouderenconsulenten/-adviseurs of bij de Servicepunten (XL). 65-plussers in Leidschenveen-Ypenburg en/of Haagse Hout wonen doorgaans het verst bij deze voorzieningen vandaan; zij moeten gemiddeld de langste afstand afleggen naar de dichtstbijzijnde locatie van de verschillende voorzieningen. 65-plussers in Laak wonen gemiddeld het dichtstbij deze voorzieningen.

Veel informatie is via internet te vinden. Driekwart van de Haagse 65-plussers (75%) maakt gebruik van internet, waarbij 75-plussers duidelijk minder vaak gebruik maken van internet dan 65-74-jarigen. Het internetgebruik onder Haagse ouderen is minder dan gemiddeld onder de gehele Haagse bevolking.

GEMEENSCHAP EN GEZONDHEIDSZORG

Goede gezondheidszorg en voorzieningen zijn noodzakelijk om gezond en zelfstandig te blijven wonen.

Veel ouderen krijgen ondersteuning als het gaat om hun gezondheid. Zo maken 65-plussers vaker dan gemiddeld (van alle inwoners van Den Haag) gebruik van de huisarts en medisch specialisten. Ook hebben zij vaker contact met de thuiszorg. Ruim een derde van de Haagse 65-plussers (34%) krijgt hulp in de huishouding en 9% krijgt hulp bij de persoonlijke verzorging. 75-plussers krijgen vaker hulp dan 65-74-jarigen. Een deel van deze hulp wordt door professionals gegeven, maar ook wordt een deel door informele hulp gegeven, bijvoorbeeld door de partner, familie, kennissen en/of vrijwilligers.

Ruim één op de tien Haagse 65-plussers (11%) ontvangt mantelzorg. Dit wil zeggen dat zij regelmatig op vrijwillige basis hulp krijgen van iemand in hun omgeving vanwege een chronische ziekte en/of handicap. Onder 65-74-jarigen is het aandeel dat mantelzorg ontvangt kleiner dan onder 75-plussers.

Als we kijken naar verschillende voorzieningen in de gezondheidszorg, zoals huisartsen, apotheken, fysiotherapeuten en ziekenhuizen en naar voorzieningen die op het gebied van welzijn en zorg liggen, zoals de locaties Haags Ontmoeten, dan zien we dat 65-plussers in Leidschenveen-Ypenburg voor bijna al deze voorzieningen het verst moeten reizen. Uitzondering hierop zijn huisartsen. Voor deze voorziening moeten ouderen in Loosduinen het verst lopen. 65-plussers in het stadsdeel Centrum wonen doorgaans het dichtstbij de genoemde voorzieningen.

1 Inleiding

De gemeente Den Haag vindt het belangrijk om regelmatig over de meest actuele informatie over Haagse ouderen te beschikken. Ook diverse instellingen en organisaties in de stad tonen hiervoor belangstelling.

Deze actuele informatie wordt periodiek gebundeld in de Ouderenmonitor. In januari 2010 is de Ouderenmonitor voor het eerst verschenen. Daarna begin 2012 nog eens, in het najaar van 2014 en in het voorjaar van 2017 (over 2016). Voorliggende monitor is de vijfde op rij.

In de monitor is een veelheid aan data over ouderen in Den Haag bij elkaar gebracht, voornamelijk kwantitatieve data. Thema's die aan de orde komen, zijn:

- demografie,
- gezondheid,
- huisvesting,
- publieke ruimte,
- mobiliteit,
- burgerparticipatie,
- respect en sociale integratie,
- sociale participatie,
- communicatie en informatie,
- gemeenschap en gezondheidszorg.

De thema's sluiten grotendeels aan bij de acht domeinen van 'Seniorvriendelijk Den Haag', afgeleid van de Wereldgezondheidsorganisatie.

De onderzoeksvraag die in deze en voorgaande monitors centraal staat, is:

'Wat is de situatie van Haagse ouderen op dit moment en hoe is deze in vergelijking met voorgaande jaren?'

1.1 ONDERZOEKSAANPAK

We hebben er voor gekozen om voor de monitor gebruik te maken van deze reeds bestaande bronnen en onderzoeken binnen de gemeente. Waarbij we de uitkomsten toespitsen op de doelgroep 'ouderen'.

1.1.1 Gebruikte bronnen

Voor het samenstellen van de monitor is gebruik gemaakt van de volgende bronnen:

- gegevens uit de Basisregistratie Personen (BRP),
- bevolkingsprognoses opgesteld door de Dienst Stedelijke Ontwikkeling,
- gegevens uit de Armoedemonitor,
- gegevens uit de Gezondheidsenquête,
- gegevens uit het Onderzoek Verplaatsingen in Nederland (OViN),
- gegevens uit de Stadsenquête,
- gegevens uit de Veiligheidsmonitor,
- gegevens uit het Werkgelegenheidsregister,
- gegevens uit het Woononderzoek Nederland (WoOn),
- uitkomsten van metingen onder het Haags Ouderenplatform.

Aan het begin van elk hoofdstuk wordt aangegeven welke bronnen/onderzoeken gebruikt zijn. In bijlage 1 vindt u hier meer informatie over.

1.1.2 Doelgroep

De nadruk in deze monitor ligt op Haagse 65-plussers. Waar mogelijk, wordt er onderscheid gemaakt tussen:

- 65 tot en met 74-jarigen,
- 75-plussers.

In de bijlagen worden, waar mogelijk, ook gegevens gepresenteerd van 55 tot en met 64 jarigen, de toekomstige ouderen. Ook worden demografische gegevens gepresenteerd over Haagse 55-plussers en over 80-plussers.

1.1.3 Trends

In de monitor wordt niet alleen gekeken naar de situatie op dit moment, maar ook naar het verleden zodat er wellicht trends te ontdekken zijn. Voor de thema's en onderwerpen die ook in voorgaande monitors gepresenteerd zijn, zullen we de reeks zoveel mogelijk voortzetten en aanvullen met het laatste jaar waarover we data beschikken.

1.1.4 Representativiteit en betrouwbaarheid

De gegevens uit een zevental gebruikte bronnen hebben betrekking op een steekproef. Hoewel de uitkomsten gewogen zijn, zodat er uitspraken kunnen worden gedaan over de gehele populatie, moet er rekening worden gehouden met de betrouwbaarheid en de nauwkeurigheidsmarges. Kort gezegd betekent dit dat de uitkomsten die worden gepresenteerd in werkelijkheid een aantal procenten kunnen afwijken.

Bij de berekening van de marges wordt doorgaans uitgegaan van 95% betrouwbaarheid. Dit betekent dat als het onderzoek 100 maal herhaald wordt er 95 keer een waarde wordt gevonden die binnen de marges ligt. De mate van nauwkeurigheid neemt af naarmate het aantal respondenten kleiner is (zie ook bijlage 1). Bij de interpretatie van de uitkomsten moet hiermee rekening gehouden worden.

1.2 OPZET RAPPORTAGE

De opzet van de rapportage is als volgt. In hoofdstuk 2 wordt een beschrijving gegeven van Haagse 65-plussers. Het gaat hierbij om vragen als; hoe groot is de groep 65-plus, hoe kenmerkt deze groep zich en waar wonen zij in Den Haag? Vervolgens komt in hoofdstuk 3 het thema gezondheid aan bod. In de daaropvolgende hoofdstukken komen de verschillende thema's van 'Seniorvriendelijk Den Haag' aan de orde: huisvesting (hoofdstuk 4), publieke ruimte (hoofdstuk 5), mobiliteit (hoofdstuk 6), burgerparticipatie (hoofdstuk 7), respect en sociale integratie (hoofdstuk 7), sociale participatie (hoofdstuk 9), communicatie en informatie (hoofdstuk 10) en gemeenschap en gezondheidszorg (hoofdstuk 11).

2 Demografische kenmerken

In dit hoofdstuk geven we een beschrijving van de ouderen in Den Haag. Het gaat daarbij om alle Hagenaars van 65 jaar en ouder. De gegevens in dit hoofdstuk zijn afkomstig uit de bestanden van de Basisregistratie Personen (BRP) en Den Haag in Cijfers. In bijlage 1 vindt u hier meer informatie over. In bijlage 3 is informatie over 55-plussers opgenomen en in bijlage 4 gegevens over 80-plussers.

2.1 AANTAL OUDEREN IN DEN HAAG

Op 1 januari 2018 telde Den Haag 76.465 inwoners van 65 jaar en ouder (zie tabel 2.1). Het aantal 65-plussers is ten opzichte van 2013 met ruim 8.000 toegenomen, dat is een stijging van 12%. De totale bevolking van Den Haag is deze periode met 5% toegenomen. Het aandeel dat 65-plussers innemen in de totale Haagse bevolking is in de periode 2013-2018 dan ook licht gestegen. Maar er is op dit moment geen sprake van verregaande vergrijzing in Den Haag; in 2018 is het aandeel ouderen in Den Haag 14,3%.

De grijze druk, dat wil zeggen het aantal 65-plussers als aandeel van het aantal 15-64-jarigen, is in de laatste 5 jaar in Den Haag iets toegenomen, van 19,6% in 2013 naar 21,0% in 2018.

De komende jaren zal het aantal 65-plussers verder toenemen. Dat geldt ook voor het aandeel dat zij innemen in de totale Haagse populatie. De vergrijzing in Den Haag zal dus toenemen. De verwachting is dat er in 2023 bijna 86.000 Hagenaars van 65 jaar en ouder zijn en dat zij 15% van de gehele Haagse bevolking uitmaken. De lange termijnprognose (tabel 2.2c) laat zien dat de groep ouderen van 65 jaar en ouder in 2040 is gestegen tot bijna 120.000 personen; dit is 20% van de totale bevolking in Den Haag in 2040.

Tabel 2.1 Aantal ouderen (65 jaar en ouder) in Den Haag en aandeel van de totale bevolking

	werkelijke gegevens				prognose		
	2013	2014	2016	2018	2019	2021	2023
Totale bevolking	506.366	509.682	520.697	533.026	539.504	552.395	566.716
Aantal ouderen 65+	68.422	70.213	73.310	76.465	78.040	81.747	85.923
<i>Vergrijzing</i>							
% ouderen 65+ van totale bevolking	13,5%	13,8%	14,1%	14,3%	14,5%	14,8%	15,2%
<i>Grijze druk</i>							
% ouderen 65+ van 15-64-jarigen	19,6%	20,1%	20,6%	21,0%	21,2%	21,7%	22,3%

Bron: Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2018 (september)

De groei dan wel afname van het aandeel ouderen heeft voor een deel te maken met de opbouw van de bevolking. Daarnaast wordt groei of afname van het aantal ouderen bepaald door migratie van en naar Den Haag en door sterfte. Ieder jaar sterven er in Den Haag ruim 4.000 personen waarvan ongeveer 80% in de leeftijdscategorie 65 jaar en ouder. In 2017 ging het om 3.450 ouderen. Van alle ouderen die in 2017 zijn overleden was 22% in de leeftijd van 65-74 jaar, 31% in de leeftijd van 75-84 jaar en 47% was 85 jaar en ouder.

2.2 KENMERKEN VAN DE HAAGSE OUDEREN

Hoe kunnen we de Haagse ouderen typeren? We kijken naar een aantal kenmerken, te weten:

- leeftijd,
- sekse,
- etniciteit,
- burgerlijke staat,
- samenstelling huishouden,
- woonvorm.

2.2.1 Leeftijd

In 2018 is 58% van de ouderen tussen de 65-74 jaar. Dit is 8,3% van de totale Haagse bevolking (zie tabel 2.2b). 42% van de Haagse ouderen is 75 jaar of ouder. Dit is 6% van alle inwoners van Den Haag.

De verhouding tussen de groep 65-74-jarigen en de groep 75-plussers is in de afgelopen 10 jaar nogal gewijzigd. Was deze verhouding in 2007 nog ongeveer gelijk; in 2018 het aandeel 65-74 jarigen binnen de groep ouderen gestegen van 50% naar bijna 60%. Opvallend is de flinke stijging van het aantal 65-74-jarigen vanaf 2013. De groei van het totale aantal Haagse ouderen is grotendeels toe te rekenen aan de groep 65-74-jarigen.

Als we aan de hand van prognoses naar de toekomst kijken, zien we dat het aantal 75-plussers sterker zal gaan groeien. De totale groep 65-plus zal dan ook de komende 5 jaar licht 'verouderen'.

Tabel 2.2a Verdeling van de groep ouderen naar leeftijd (absoluut en procentueel)

	werkelijke gegevens				prognose		
	2013	2014	2016	2018	2019	2021	2023
<i>Aantal</i>							
65 – 74 jaar	37.440	39.105	41.592	44.418	45.523	47.954	48.200
75 jaar en ouder	30.982	31.108	31.718	32.047	32.517	33.793	37.723
Totaal ouderen 65+	68.422	70.213	73.310	76.465	78.040	81.747	85.923
<i>Percentage</i>							
65 – 74 jaar	54,7%	55,7%	56,7%	58,1%	58,3%	58,7%	56,1%
75 jaar en ouder	45,3%	44,3%	43,3%	41,9%	41,7%	41,3%	43,9%
Totaal ouderen 65+	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2018 (september)

Tabel 2.2b Aandeel ouderen van de totale bevolking naar leeftijd

	werkelijke gegevens				prognose		
	2013	2014	2016	2018	2019	2021	2023
<i>Aantal</i>							
Totale bevolking (=100%)	506.366	509.682	520.697	533.026	539.504	552.395	566.716
<i>Percentage</i>							
65 – 74 jaar	7,4%	7,7%	8,0%	8,3%	8,4%	8,7%	8,5%
75 jaar en ouder	6,1%	6,1%	6,1%	6,0%	6,0%	6,1%	6,7%
Totaal ouderen 65+	13,5%	13,8%	14,1%	14,3%	14,5%	14,8%	15,2%

Bron: Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2018 (september)

Tabel 2.2c Aantal en aandeel ouderen op basis van lange termijn prognose*

	huidig	Prognose			
	2018	2025	2030	2035	2040
<i>Aantal</i>					
Totaal ouderen 65+	76.465	88.542	99.152	109.542	119.073
Totale bevolking (=100%)	533.026	554.062	568.907	584.661	602.197
<i>Percentage</i>					
65 – 74 jaar	8,3%	8,8%	9,4%	9,9%	10,1%
75 jaar en ouder	6,0%	7,2%	8,0%	8,8%	9,7%
Totaal ouderen 65+	14,3%	16,0%	17,4%	18,7%	19,8%

Bron: Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2018 (september)

* lange termijn prognose: ARvdS 2000 variant

2.2.2 Sekse

Er zijn in Den Haag meer vrouwen dan mannen van 65 jaar en ouder. Van alle 65-plussers is, in 2018, 55% vrouw en 45% man (zie tabel 2.3a). Vooral in de hogere leeftijdsgroepen zien we meer vrouwen dan mannen (zie figuur 2.3b). Dit is niet vreemd aangezien de levensverwachting van vrouwen hoger is dan voor mannen. Wel is de levensverwachting van mannen de afgelopen jaren sterker gestegen dan die van vrouwen (zie het kader op de volgende pagina)).

Ook in voorgaande jaren was het aantal vrouwen groter dan het aantal mannen. Het aandeel dat vrouwen innemen in de gehele groep ouderen is de afgelopen jaren echter wel gedaald. Het aantal mannen stijgt de afgelopen jaren sneller dan het aantal vrouwen. Vooral het aantal vrouwen in de leeftijd van 75-89 jaar is de afgelopen jaren afgenomen. Bij mannen zien we vooral een toename van het aantal in de leeftijd van 65-74 jaar.

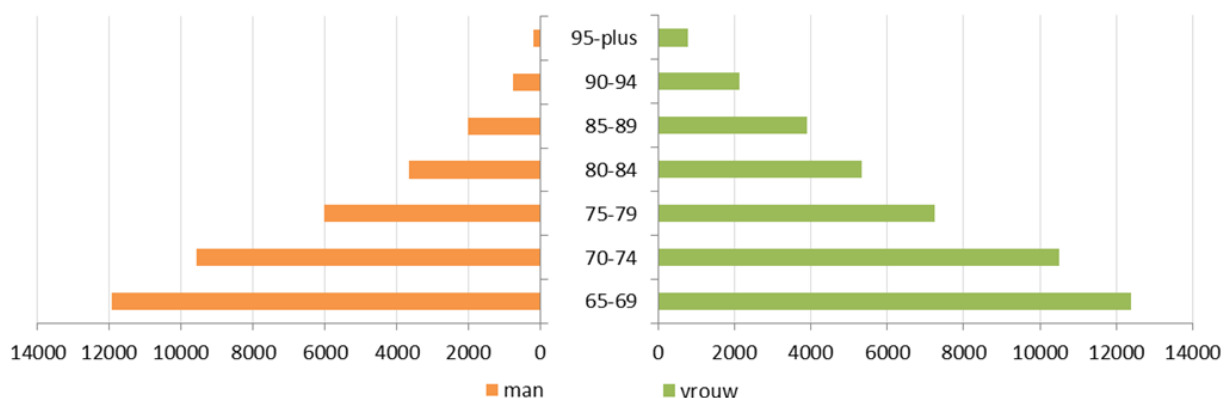
De komende jaren zal het aantal ouderen in de leeftijd van 65 jaar en ouder blijven toenemen. De verwachting is dat in de komende 5 jaar het aantal mannen zal stijgen met 15% en het aantal vrouwen met 11%. Hierdoor zal het aandeel vrouwen in de totale groep 65-plussers verder gaan dalen tot 54% in 2023.

Tabel 2.3a Verdeling van de groep ouderen naar sekse (absoluut en procentueel)

	werkelijke gegevens				prognose		
	2013	2014	2016	2018	2019	2021	2023
<i>Aantal</i>							
Mannen	29.007	30.147	32.253	34.178	35.065	37.072	39.189
Vrouwen	39.415	40.066	41.057	42.287	42.975	44.675	46.734
Totaal ouderen 65+	68.422	70.213	73.310	76.465	78.040	81.747	85.923
<i>Percentage</i>							
Mannen	42,4%	42,9%	44,0%	44,7%	44,9%	45,3%	45,6%
Vrouwen	57,6%	57,1%	56,0%	55,3%	55,1%	54,7%	54,4%
Totaal ouderen 65+	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2018 (september)

Figuur 2.3b Verdeling van de groep ouderen naar sekse en leeftijd (absoluut) in 2018

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2018

Kader: Levensverwachting

De levensverwachting bij geboorte van mannen en vrouwen in Nederland is in de periode 1950-2017 met bijna 10 jaar toegenomen; vooral in de periode 2002-2011 steeg de levensverwachting voor zowel mannen als vrouwen sterk. In 2017 was de levensverwachting bij geboorte voor mannen 80,1 jaar, tegen 83,3 jaar voor vrouwen.

Het verschil in levensverwachting bij geboorte tussen mannen en vrouwen is de afgelopen jaren sterk afgenomen.

Was dit verschil in de jaren 80 van de vorige eeuw nog ruim 6 jaar, in 2017 bedroeg het verschil in levensverwachting tussen mannen en vrouwen nog maar 3,3 jaar. De resterende levensverwachting op 65-jarige leeftijd is voor vrouwen 2,5 jaar groter dan voor mannen; in 2017 21,5 jaar versus 19 jaar.

Bron: Nationaal Kompas Volksgezondheid (september 2018)

2.2.3 Etniciteit

Van alle ouderen in Den Haag in 2018 heeft 30% een migratieachtergrond, oftewel is allochtoon¹. Het gaat om ruim 23.000 personen (zie tabel 2.4a). Migrantenouderen zijn gemiddeld jonger dan ouderen met een Nederlandse afkomst (zie figuur 2.4b). Er geldt; hoe hoger de leeftijd, hoe kleiner het aandeel migrantenouderen. Van alle ouderen met een migratieachtergrond is 37% in de leeftijd van 75 jaar of ouder. Ter vergelijking; van alle ouderen van Nederlandse komaf is 44% 75 jaar of ouder.

Ten opzichte van 2013 is het totaal aantal ouderen toegenomen van 68.422 naar 76.465. Dit is een stijging van 12%. Het aantal ouderen van Nederlandse komaf steeg met 6% terwijl het aantal ouderen met een migratieachtergrond met 28% toenam.

De komende jaren zal het aantal migrantenouderen sterker toenemen dan het aantal ouderen van Nederlandse komaf. Hierdoor zal ook het aandeel migrantenouderen onder de 65-plussers de komende jaren verder gaan toenemen, tot ruim 34% in 2023 (4,0 procentpunt hoger dan in 2018).

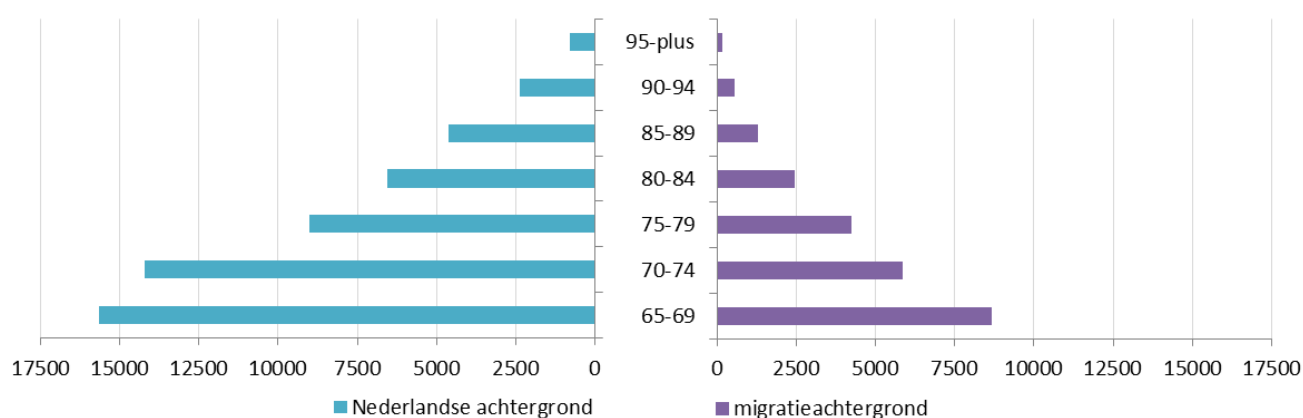
¹ Op basis van de definitie van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Volgens deze definitie is een persoon allochtoon wanneer één van beide ouders in het buitenland geboren is. Alleen op basis van deze definitie zijn er prognosecijfers beschikbaar. In de tekst en tabellen / figuren spreken we van ouderen met een migratieachtergrond of migrantenouderen.

Tabel 2.4a Verdeling van de groep ouderen naar etniciteit (absoluut en procentueel)

	werkelijke gegevens				prognose		
	2013	2014	2016	2018	2019	2021	2023
<i>Aantal</i>							
Nederlandse achtergrond	50.316	51.112	52.334	53.229	53.667	54.830	56.326
Migratieachtergrond	18.106	19.101	20.976	23.236	24.372	26.917	29.598
Totaal ouderen 65+	68.422	70.213	73.310	76.465	78.039	81.747	85.924
<i>Percentage</i>							
Nederlandse achtergrond	73,5%	72,8%	71,4%	69,6%	68,8%	67,1%	65,6%
Migratieachtergrond	26,5%	27,2%	28,6%	30,4%	31,2%	32,9%	34,4%
Totaal ouderen 65+	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2018 (september)

Figuur 2.4b Verdeling van de groep ouderen naar etniciteit en leeftijd (absoluut) in 2018

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2018

2.2.4 Etniciteit naar herkomst

Binnen de groep migrantenouderen zijn de groepen 'overig westers', 'Indonesisch' en 'Surinaams' het grootst (zie tabel 2.5a). Bijna een kwart (24,8%) van alle ouderen met een migratieachtergrond komt uit één van de overige westerse landen. De drie grootste herkomstlanden binnen deze groep zijn Duitsland (2.806 ouderen), België (488 ouderen) en Groot-Brittannië (483 ouderen).

Van alle migrantenouderen heeft 22,4% een Indonesische achtergrond. Dit is bijna 7% van alle Haagse ouderen. De verwachting is dat het aantal ouderen van Indonesische afkomst de komende jaren nog licht zal stijgen. Hun aandeel in de gehele groep migrantenouderen zal verder afnemen; over de periode van 2018 tot en met 2023 met 4,1 procentpunt (zie tabel 2.5b).

Van alle migrantenouderen heeft 22,2% een Surinaamse achtergrond. Deze groep is de afgelopen vijf jaar gegroeid, zowel qua aantal als qua aandeel binnen de totale groep migrantenouderen. Deze stijging zal de komende jaren worden voortgezet. Van alle 65-plussers zullen in 2023 ongeveer 7.300 ouderen van Surinaamse herkomst zijn; bijna een kwart van alle migrantenouderen. Deze groei leidt ertoe dat ook hun aandeel in de totale populatie Haagse ouderen zal gaan toenemen; in 2023 zal 8,5 van alle 65-plussers van Surinaamse herkomst zijn.

Tabel 2.5a Verdeling van de groep migrantenouderen naar herkomstgroep (absoluut)

	werkelijke gegevens				prognose		
	2013	2014	2016	2018	2019	2021	2023
<i>Aantal</i>							
Turks	1.181	1.264	1.482	1.614	1.726	2.010	2.304
Marokkaans	1.246	1.358	1.540	1.736	1.837	2.039	2.250
Surinaams	3.649	3.901	4.418	5.162	5.653	6.505	7.333
Antilliaans	528	559	659	796	876	1.057	1.231
Indonesisch	4.488	4.650	4.892	5.198	5.193	5.310	5.424
Oost-Europees	499	520	597	675	731	850	988
Overig niet-westers	1.519	1.680	2.070	2.527	2.805	3.442	4.162
Overig westers	4.996	5.169	5.318	5.528	5.551	5.704	5.906
Totaal migrantenouderen 65+	18.106	19.101	20.976	23.236	24.372	26.917	29.598

Bron: Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2018 (september)

Tabel 2.5b Verdeling van de groep migrantenouderen naar herkomstgroep (procentueel)

	werkelijke gegevens				prognose		
	2013	2014	2016	2018	2019	2021	2023
<i>Percentage</i>							
Turks	6,5%	6,6%	7,1%	6,9%	7,1%	7,5%	7,8%
Marokkaans	6,9%	7,1%	7,3%	7,5%	7,5%	7,6%	7,6%
Surinaams	20,2%	20,4%	21,1%	22,2%	23,2%	24,2%	24,8%
Antilliaans	2,9%	2,9%	3,1%	3,4%	3,6%	3,9%	4,2%
Indonesisch	24,8%	24,3%	23,3%	22,4%	21,3%	19,7%	18,3%
Oost-Europees	2,8%	2,7%	2,8%	2,9%	3,0%	3,2%	3,3%
Overig niet-westers	8,4%	8,8%	9,9%	10,9%	11,5%	12,8%	14,1%
Overig westers	27,6%	27,1%	25,4%	23,8%	22,8%	21,2%	20,0%
Totaal migrantenouderen 65+	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2018 (september)

2.2.5 Burgerlijke staat

Bijna de helft van de ouderen (48%) is getrouwd dan wel geregistreerd als partner (zie tabel 2.6). Ruim 20% van de ouderen (22%) is weduwe/weduwnaar of achtergebleven partner.

Al met al zijn er geen grote verschuivingen in de burgerlijke staat van de Haagse ouderen waar te nemen in de afgelopen jaren. Het aandeel 'verweduwd / achtergebleven partner' neemt af, ook in aantal. Het aantal en aandeel gescheiden ouderen is in de afgelopen periode iets toegenomen.

Tabel 2.6 Verdeling van de groep ouderen naar burgerlijke staat (absoluut en procentueel)

	werkelijke gegevens			
	2013	2014	2016	2018
<i>Aantal</i>				
gehuwd / geregistreerd partner	31.897	33.107	34.961	36.749
gescheiden	11.311	12.016	13.192	14.430
verweduwd / achtergebleven partner	18.060	17.687	17.174	16.584
anders	7.154	7.403	7.983	8.702
Totaal ouderen 65+	68.422	70.213	73.310	76.465
<i>Percentage</i>				
gehuwd / geregistreerd partner	46,6%	47,2%	47,7%	48,1%
gescheiden	16,5%	17,1%	18,0%	18,9%
verweduwd / achtergebleven partner	26,4%	25,2%	23,4%	21,7%
anders	10,5%	10,5%	10,9%	11,4%
Totaal ouderen 65+	100%	100%	100%	100%

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2018

2.2.6 Samenstelling huishoudens

Eén op de vijf huishoudens in Den Haag heeft een 65-plusser aan het hoofd (21%). Dit zijn bijna 56.000 huishoudens (zie tabel 2.7). Bijna 60% daarvan is een éénpersoonshuishouden. De afgelopen jaren is dit aandeel iets teruggelopen, terwijl het absolute aantal éénpersoonshuishoudens is gestegen.

Tabel 2.7 Samenstelling huishoudens waarvan het hoofd 65-plus is (absoluut en procentueel)

	werkelijke gegevens				prognose		
	2013	2014	2016	2018	2019	2021	2023
<i>Aantal</i>							
Eenpersoonshuishouden	30.539	31.011	32.120	32.922	33.795	35.529	37.601
Samenwonend zonder kinderen	16.804	17.372	18.274	19.106	19.361	20.027	20.659
Samenwonend met kinderen	1.592	1.701	1.975	2.188	2.393	2.696	3.049
Eenoudergezin	1.360	1.397	1.491	1.678	1.702	1.890	2.117
Totaal aantal huishoudens	50.295	51.481	53.860	55.894	57.251	60.142	63.426
<i>Percentage</i>							
Eenpersoonshuishouden	60,7%	60,2%	59,6%	58,9%	59,0%	59,1%	59,3%
Samenwonend zonder kinderen	33,4%	33,7%	33,9%	34,2%	33,8%	33,3%	32,6%
Samenwonend met kinderen	3,2%	3,3%	3,7%	3,9%	4,2%	4,5%	4,8%
Eenoudergezin	2,7%	2,7%	2,8%	3,0%	3,0%	3,1%	3,3%
Totaal aantal huishoudens	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2018 (september)

De komende jaren zal het aantal huishoudens met een 65-plusser aan het hoofd verder gaan groeien en zullen alle typen huishoudens in aantal gaan toenemen. Absoluut gezien stijgt het aantal éénpersoonshuishoudens het meest. Van 32.922 in 2018 tot 37.601 in 2023; een stijging van ruim 4.700 éénpersoonshuishoudens. Het aandeel éénpersoonshuishoudens onder ouderen zal echter ongeveer gelijk blijven, rond de 59%.

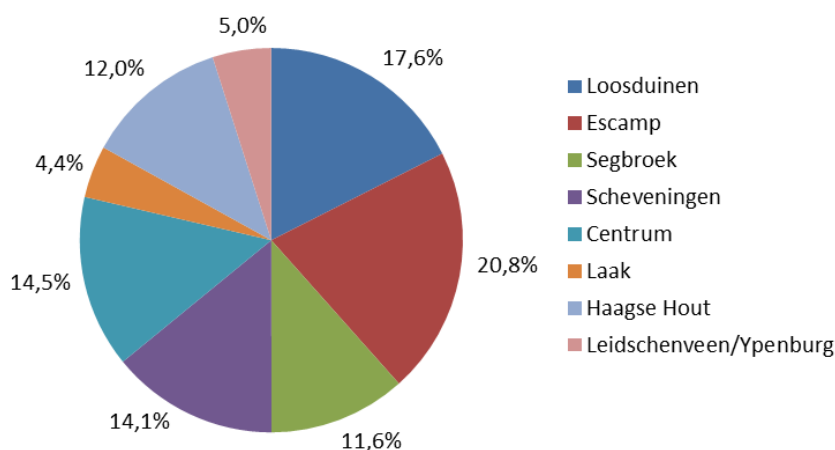
2.3 WAAR WONEN HAAGSE OUDEREN?

Er zijn twee manieren om aan te geven waar Haagse ouderen wonen. Er kan gekeken worden naar de spreiding van alle ouderen over de stad en er kan gekeken worden naar het aandeel ouderen van de bevolking per stadsdeel.

2.3.1 Spreiding over de stad

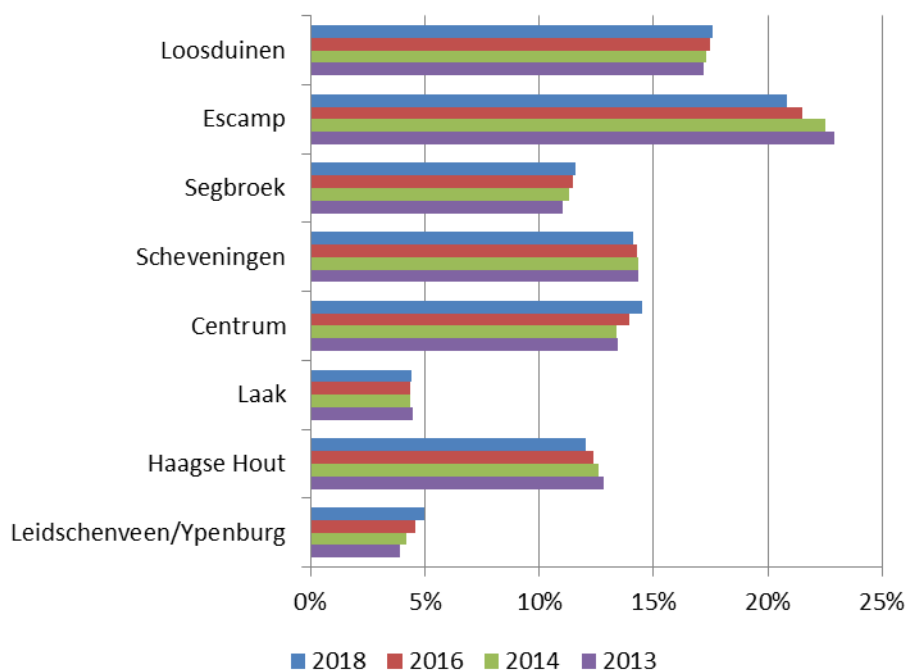
Als we de spreiding van de Haagse 65-plussers over de stad bekijken, zien we dat in Escamp de meeste ouderen wonen; 20,8% van alle ouderen woont in Escamp (zie figuur 2.8a). In Loosduinen woont ook een aanzienlijke aantal ouderen; 17,5%. In Loosduinen woont ook een aanzienlijke aantal ouderen; 17,5%. In Leidschenveen-Ypenburg (5,0%) en Laak (4,4%) wonen de minste ouderen.

Figuur 2.8a Spreiding van Haagse ouderen over de stad, 2018

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2018

Figuur 2.8b Spreiding van Haagse ouderen over de stad, door de jaren heen

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2018

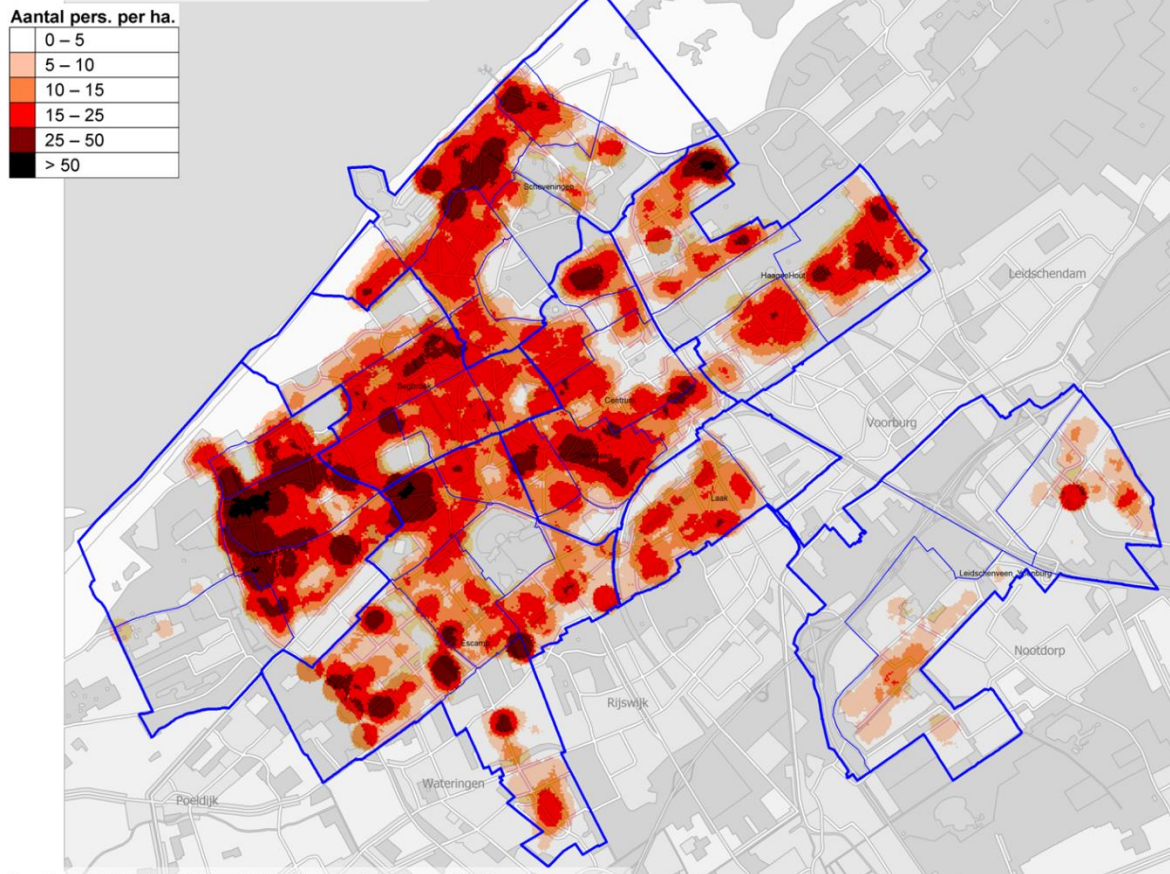
Het beeld voor 2018 is vergelijkbaar met voorgaande jaren (zie figuur 2.8b). Wel zien we dat het aandeel ouderen in Leidschenveen-Ypenburg en Centrum ieder jaar iets toeneemt. Het aandeel ouderen dat in Escamp en Haagse Hout woont, neemt af.

Het aantal ouderen in een stadsdeel of wijk zegt in feite nog niets over de ruimtelijke concentratie van ouderen in deze stadsdelen en wijken. Hiervoor moeten we ook kijken naar de grootte van het gebied waar zij wonen; een x-aantal ouderen in een kleiner gebied levert een grotere concentratie op dan hetzelfde aantal ouderen in een groter gebied.

In figuur 2.8c zijn een aantal duidelijke concentraties te zien. Een deel van deze concentraties zien we op plekken waar verpleeg- en verzorgingshuizen of andere vormen van ouderenwoningen zijn.

Figuur 2.8c Concentratie 65-plussers in Den Haag in 2018

Concentratie 65-plussers in Den Haag

Bron: Gemeente Den Haag, BAG en BRP, 2018 (bewerking Stafgroep OS&P)

2.3.2 Spreiding per stadsdeel

Bekijken we het aandeel dat ouderen innemen in de populatie van het betreffende stadsdeel, dan zien we dat Loosduinen het meest vergrijsd is (zie tabel 2.9). Bijna 28% van de inwoners van Loosduinen is 65 jaar of ouder. Ook in Haagse Hout zien we een hoog aandeel ouderen; van alle inwoners in dit stadsdeel is 20% 65-plus. Loosduinen en Haagse Hout zijn niet alleen het meest vergrijsd; in deze stadsdelen is de ouderenbevolking relatief gezien ook het oudst. Dit laatste geldt ook voor Escamp. In Haagse Hout is 49% van de ouderen 75 jaar of ouder. In Loosduinen is dit aandeel 47% en in Escamp is dit 45%.

Leidschenveen-Ypenburg en Laak zijn van alle stadsdelen het minst vergrijsd; 8% van alle inwoners in deze stadsdelen is 65 jaar of ouder. Wel zien we in Leidschenveen-Ypenburg dat dit aandeel de afgelopen vijf jaar met 2,1 procentpunt is toegenomen. Dit komt (mede) door een stijging van het absolute aantal ouderen. De ouderenbevolking in dit stadsdeel is relatief gezien jonger dan in de andere stadsdelen; 69% van de ouderen is in de leeftijd van 65-74 jaar. Ook in Centrum en Laak is de groep 65-plus relatief jong; respectievelijk 66% en 65% is in de leeftijd van 65-74 jaar.

Tabel 2.9 Aandeel ouderen (65-plus) van het totaal aantal inwoners per stadsdeel, 2013 – 2018

	2013		2014		2016		2018	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%
Loosduinen	11.761	25,9%	12.137	26,5%	12.826	27,7%	13.428	27,9%
Escamp	15.660	13,2%	15.815	13,3%	15.775	13,0%	15.931	12,8%
Segbroek	7.526	12,5%	7.943	13,1%	8.407	13,8%	8.855	14,4%
Scheveningen	9.806	18,4%	10.049	18,6%	10.471	18,9%	10.807	19,1%
Centrum	9.176	9,2%	9.405	9,5%	10.220	10,0%	11.094	10,6%
Laak	3.058	7,6%	3.079	7,7%	3.207	7,7%	3.356	7,7%
Haagse Hout	8.758	20,7%	8.849	20,3%	9.064	20,3%	9.202	20,2%
Leidschenveen/Ypenburg	2.677	5,7%	2.936	6,1%	3.340	6,9%	3.792	7,8%
Den Haag totaal	68.422	13,5%	70.213	13,8%	73.310	14,1%	76.465	27,9%

Bron: Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2018 (september)

2.4 KWETSBARE OUDEREN²

Kwetsbaarheid van ouderen is een proces van het opstapelen van lichamelijke en/of sociale tekorten in het functioneren, waardoor de kans op ernstige gezondheidsproblemen (functiebeperkingen, opname, overlijden) toeneemt.

In de Gezondheidsenquête 2016 zijn voor het eerst vragen gesteld om na te gaan of Haagse inwoners kwetsbaar zijn of niet. Hieruit blijkt dat 24% van de zelfstandig wonende Haagse ouderen (in 2016) kwetsbaar is (zie figuur 2.10). Als we ervan uitgaan dat dit percentage niet gewijzigd is en het toepassen op inwoners van Den Haag, dan zou dit betekenen dat er in Den Haag (in 2018) rond de 17.400 zelfstandig wonende kwetsbare 65-plussers zijn.

Het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) kwam in 2011 tot eenzelfde percentage (24%) zelfstandig wonende kwetsbare 65-plussers³. Volgens het SCP is het aandeel kwetsbaren onder alle 65-plussers, dus inclusief de 65-plussers die intramuraal wonen, 27%. Als we ervan uitgaan dat dit laatste percentage niet gewijzigd is en het toepassen op inwoners van Den Haag, dan zou dit betekenen dat er in Den Haag (in 2018) rond de 20.600 kwetsbare 65-plussers wonen.

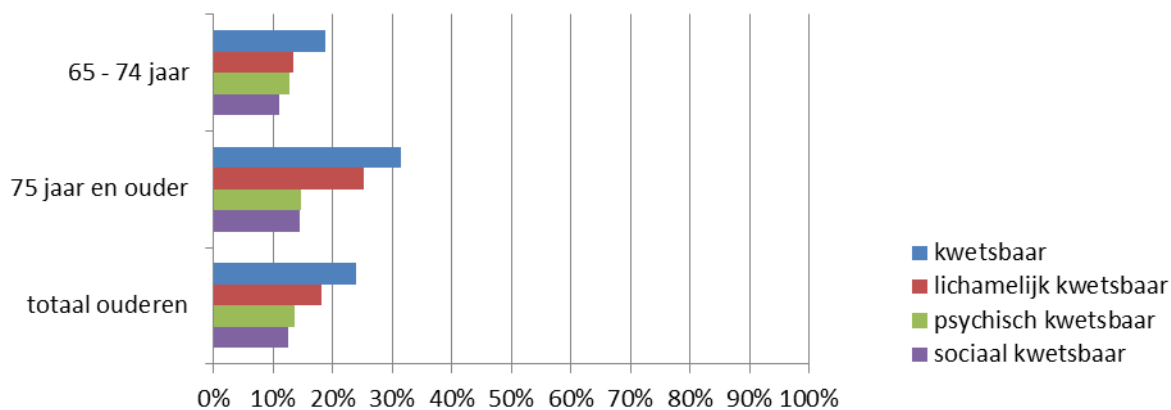
In de Gezondheidsenquête is onderscheid te maken in verschillende soorten kwetsbaarheid; lichamelijke, psychische en sociale kwetsbaarheid. 18% van alle Haagse 65-plussers is lichamenlijk kwetsbaar, 14% is psychisch kwetsbaar en 12% is sociaal kwetsbaar.

² Bron: Gezondheidsenquête

³ Bron: Sociaal en Cultureel Planbureau (2011), *Kwetsbare ouderen*.

Binnen de groep ouderen zien we dat 75-plussers vaker kwetsbaar zijn (31%) dan 65-74-jarigen (19%). 75-plussers zijn met name vaker lichamelijk kwetsbaar (25%) dan jongere ouderen (13%).

Figuur 2.10 Kwetsbare Haagse ouderen (2016)

Bron: GGD Haaglanden, Gezondheidsenquête 2016

Tabel 2.11 Aandeel Haagse ouderen dat kwetsbaar is, 2016

	2016
% kwetsbaar	23,9%
% lichamelijk kwetsbaar	18,1%
% psychisch kwetsbaar	13,5%
% sociaal kwetsbaar	12,4%

Bron: GGD Haaglanden, Gezondheidsenquête 2016

3 Gezondheid

Haagse ouderen van 65 jaar en ouder zijn in het algemeen tevreden over hun eigen gezondheid. Gemiddeld geven zij een 7,0 voor hun gezondheid.

De waardering van de eigen gezondheid is afhankelijk van een aantal factoren. Zo kan het hebben van een handicap of chronische aandoening of de belemmeringen die ouderen ervaren in het dagelijks leven en de vrije tijd van invloed zijn. Naast deze lichamelijke gezondheid spelen ook aspecten van geestelijke en sociale gezondheid en leefstijl een rol.

De uitkomsten in dit hoofdstuk hebben betrekking op ouderen die zelfstandig wonen. Over ouderen die in verpleeg- of verzorgingshuizen wonen, hebben we geen informatie.

De gegevens komen uit de Stadsenquête en de Gezondheidsenquête. Bij elke (sub)paragraaf wordt in een voetnoot aangegeven welke bron is gebruikt. In Bijlage 1 vindt u meer informatie over deze onderzoeken. Dit hoofdstuk is in samenwerking met de afdeling Epidemiologie van GGD Haaglanden tot stand gekomen.

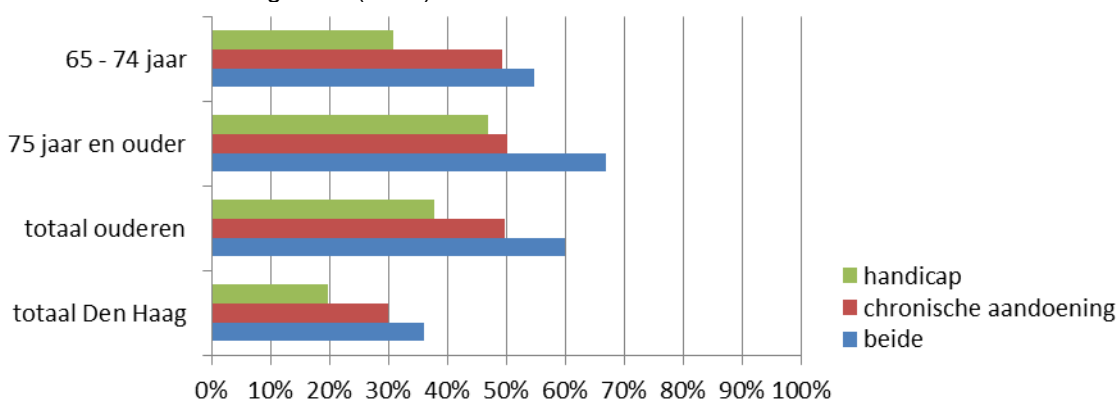
3.1 LICHAMELIJKE GEZONDHEID

In deze paragraaf kijken we naar aspecten die te maken hebben met lichamelijke gezondheid. Hoeveel ouderen hebben te maken met een handicap en/of chronische aandoening? En ervaren zij (mede hierdoor) belemmeringen/beperkingen in het dagelijks leven?

3.1.1 Handicap of chronische aandoening⁴

60% van de 65-plussers heeft, in 2017, te maken met een handicap en/of chronische aandoening (zie figuur 3.1). Dit aandeel is voor 65-plussers duidelijk hoger dan gemiddeld onder alle inwoners van Den Haag (36%).

Figuur 3.1 Aandeel (zelfstandig wonende) Haagse ouderen dat een handicap en/of een chronische aandoening heeft (2017).

Bron: Gemeente Den Haag, Stadsenquête 2017

⁴ Bron: Stadsenquête

Van alle 65-plussers heeft 38% te maken met een handicap. In bijna de helft van de gevallen gaat het hierbij om motorisch lichamelijke beperkingen (46% van degenen die aangeven een handicap te hebben). In 16% van de gevallen gaat het om auditieve beperkingen / slechthorendheid en in 14% gaat het om een visuele beperking.

50% van de 65-plussers heeft te maken met een chronische aandoening. Zowel dit percentage als het percentage dat een handicap heeft, ligt boven het gemiddelde voor heel Den Haag; 20% van alle Hagenaars heeft een handicap en 30% heeft een chronische aandoening.

75-plussers lijken vaker een handicap te hebben dan 65-74-jarigen. Het percentage met een chronische aandoening is voor beide groepen vergelijkbaar.

Tabel 3.2 Aandeel (zelfstandig wonende) Haagse ouderen dat een handicap en/of chronische aandoening heeft, 2017⁵

	2017
% handicap	37,7%
% chronische aandoening	49,6%
% handicap en/of chronische aandoening	59,9%

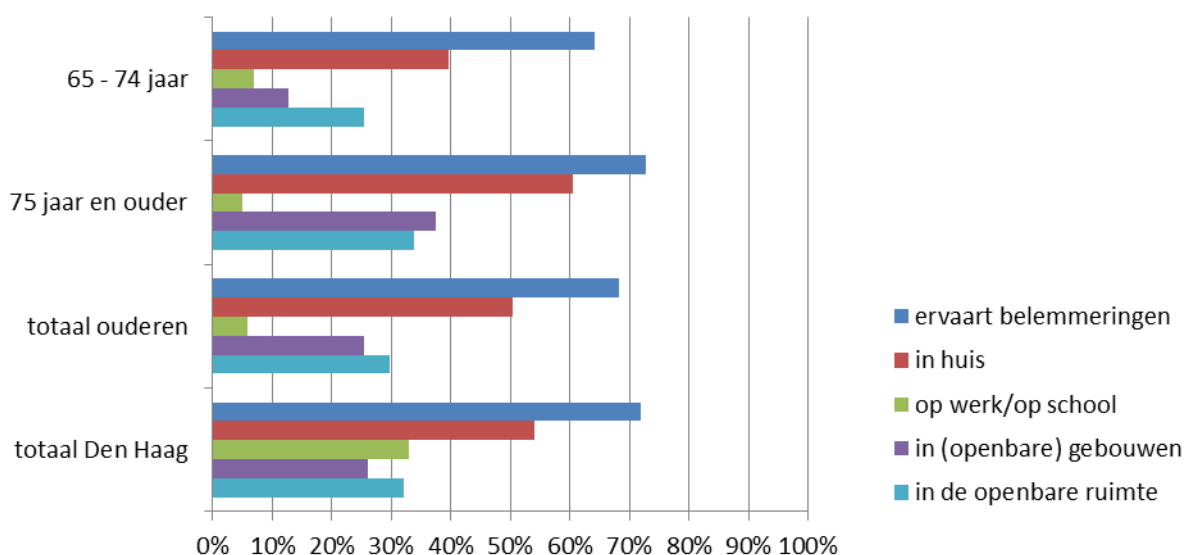
Bron: Gemeente Den Haag, Stadsenquête 2017

3.1.2 Ervaren belemmeringen/beperkingen⁶

De vraag is of de ouderen, doordat hun gezondheid (iets) slechter is en zij vaker een handicap of chronische aandoening hebben, ook vaker te maken hebben met belemmeringen/beperkingen in hun dagelijkse leven of in de vrije tijd.

Ruim twee derde van de Haagse ouderen (68%) ervaart belemmeringen (zie figuur 3.3). Ouderen die zich belemmerd voelen, ervaren dit met name in huis (50%) en in de openbare ruimte (47%). Ruim een kwart van de ouderen die zich belemmerd voelen, ervaart dit in (openbare) gebouwen (30%) en/of het openbaar vervoer (25%).

Figuur 3.3 Belemmeringen die (zelfstandig wonende) Haagse ouderen ervaren (2017)

Bron: Gemeente Den Haag, Stadsenquête 2017

⁵ In Bijlage 2 is deze tabel uitgesplitst naar leeftijdscategorie: 55-64 jaar, 65-74 jaar en 75-plus.

⁶ Bron: Stadsenquête, aangevuld met gegevens uit de Gezondheidsenquête

Tabel 3.4 Aandeel (zelfstandig wonende) Haagse ouderen dat belemmeringen ervaart, 2017⁷

	2017
% ervaart belemmeringen	68,3%
<i>% ervaart belemmeringen</i>	
- in huis	50,3%
- op werk/op school	5,9%
- in openbaar vervoer	25,3%
- in (openbare) gebouwen	29,8%
- in de openbare ruimte	46,9%

Bron: Gemeente Den Haag, Stadsenquête 2017

In de Gezondheidsenquête is er aandacht voor beperkingen die ouderen ervaren. Zij maken daarbij onderscheid in beperkingen in algemene dagelijkse levensverrichtingen (ADL), zoals wassen, aankleden, eten en drinken en verplaatsingen om en rond het huis en beperkingen in huishoudelijke dagelijkse levensverrichtingen (HDL), zoals eten klaarmaken, boodschappen doen, wassen en strijken.

19% van de 65-plussers ervaart een beperking bij tenminste één ADL. Met name met traplopen en zich verplaatsen buitenshuis hebben zij grote moeite of zij kunnen dit alleen met hulp van anderen. 27% van de 65-plussers ervaart beperkingen bij tenminste één van de huishoudelijke taken. Zij hebben met name grote moeite met zwaar huishoudelijk werk, zoals dweilen, ramen lappen of stofzuigen, en met het doen van kleine reparaties en klusjes.

Niet verwonderlijk stijgt het aandeel ouderen dat beperkingen ervaart naarmate de leeftijd toeneemt. Van de 65-74-jarigen heeft 12% ten minste één ADL-beperking en 16% ten minste één HDL-beperking. Onder 75-plussers is dit respectievelijk 28% en 43%. 75-plussers hebben met name vaker grote moeite met traplopen, zich verplaatsen buitenshuis (voor wat betreft ADL) en met zwaar huishoudelijk werk, kleren wassen en strijken, bedden verschonen en opmaken, boodschappen doen, het gebruik maken van vervoer en het doen van kleine reparaties en klusjes (voor wat betreft HDL).

In de Gezondheidsenquête is ook aandacht voor valongelukken bij ouderen. De meest voorkomende oorzaak van letsel door een ongeval bij ouderen is een valongeval. 33% van de 65-plussers geeft aan in het jaar voorafgaand aan het onderzoek ten minste één keer te zijn gevallen. 13% is zelfs twee keer of vaker gevallen. 75-plussers geven vaker aan dat zij gevallen zijn (39%) dan ouderen in de leeftijd van 65-74 jaar (29%). Ook zijn zij vaker bang om te vallen (48% tegen 29% onder 65-74-jarigen).

3.2 GEESTELIJKE GEZONDHEID

In deze paragraaf gaan we in op een tweetal aspecten die te maken hebben met de geestelijke gezondheid. Hebben Haagse ouderen een verhoogd risico op angst en depressie? En hoeveel ouderen met dementie zijn er in Den Haag?

3.2.1 Angst en depressie⁸

Het hebben van angststoornissen is geen specifiek ouderenprobleem. Het maakt ouderen, in het bijzonder in combinatie met andere invaliderende ziekten en omstandigheden, extra kwetsbaar. Het houdt eigen initiatieven tegen en belemmert het aangaan van sociale contacten.

Van de Haagse 65-plussers heeft 46% een matig tot hoog risico op angst of depressie: 38% heeft een matig risico en 8% heeft een hoog risico. Het percentage 65-plussers met een matig of hoog risico is iets lager dan gemiddeld; van alle Haagse inwoners van 19 jaar en ouder heeft 52% een matig of hoog risico op angst en depressie (40% een matig risico en 12% een hoog risico).

75-plussers hebben vaker een matig of hoog risico op angst en depressie (52%) dan 65-74-jarigen (41%).

⁷ In Bijlage 2 is een deel van deze tabel uitgesplitst naar leeftijdscategorie: 55-64 jaar, 65-74 jaar en 75-plus.

⁸ Bron: Gezondheidsenquête

3.2.2 Dementie⁹

Volgens cijfers van Alzheimer Nederland waren er in 2015 circa 7.100 Hagenaars met dementie. Dit aantal zal naar verwachting gaan toenemen. Tot 7.200 in 2020, 9.700 in 2030 en 13.000 in 2040. Ten opzichte van 2015 betekent dit een toename van 1% in 2020, 37% in 2030 en 83% in 2040. Hoewel dit een behoorlijke stijging is, is deze minder groot dan landelijk het geval is. Overigens worden hierbij ook mensen in verzorgings- en verpleeghuizen meegerekend en gaat het om alle leeftijden. Het is dus niet bekend om hoeveel 65-plussers het gaat.

3.3 SOCIALE GEZONDHEID¹⁰

In deze paragraaf gaan we in op de sociale gezondheid. Zijn Haagse ouderen gelukkig? Hebben zij het gevoel regie te hebben over hun eigen leven? En in hoeverre hebben Haagse ouderen te maken met huiselijk geweld?

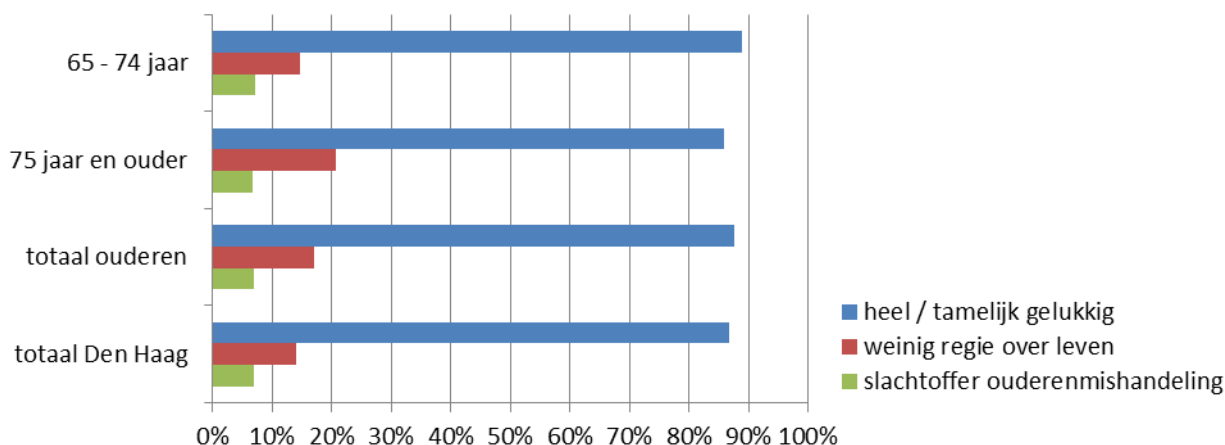
Daarnaast spelen ook eenzaamheid en sociale uitsluiting een rol bij de sociale gezondheid. Deze onderwerpen komen aan bod in hoofdstuk 8.

3.3.1 Geluk

Er bestaat een relatie tussen geluk en gezondheid. Mensen die gezond zijn, voelen zich vaker gelukkig dan mensen met een minder goede gezondheid. Ook leven gelukkige mensen langer dan mensen die minder gelukkig zijn.

88% van de Haagse 65-plussers geeft aan dat zij zich tamelijk of heel gelukkig voelen (zie figuur 3.5). Dit aandeel is vergelijkbaar met het gemiddelde onder alle inwoners van Den Haag van 19 jaar en ouder (87%).

Figuur 3.5 Sociale gezondheid van Haagse ouderen aan de hand van een aantal indicatoren (2016)

Bron: GGD Haaglanden, Gezondheidsenquête 2016

3.3.2 Regie over eigen leven

Regie over eigen leven heeft betrekking op de mate waarin iemand het gevoel heeft controle te hebben over veranderingen die plaatsvinden in zijn of haar leven. Mensen die het gevoel hebben regie te hebben over hun eigen leven kunnen beter omgaan met problemen, waaronder gezondheidsproblemen

17% van de 65-plussers heeft het idee dat zij te weinig regie hebben over hun eigen leven (zie figuur 3.5). Dit aandeel is hoger dan het gemiddelde onder alle inwoners van Den Haag van 19 jaar en ouder (14%).

⁹ Bron: Alzheimer Nederland (2016), *Mensen met dementie per gemeente* (www.alzheimer-nederland.nl)

¹⁰ Bron: Gezondheidsenquête

3.3.3 Ouderenmishandeling

Ouderenmishandeling is het handelen en het nalaten van handelen van al degenen die in een terugkerende persoonlijke of professionele relatie met de oudere (iemand van 65 jaar of ouder) staan, waardoor de oudere persoon lichamelijke en/of psychische en/of materiële schade lijdt en waarbij van de kant van de oudere sprake is van een vorm van gedeeltelijke of volledige afhankelijkheid.

Ouderenmishandeling onderscheidt zich van ander huiselijk geweld doordat de pleger niet per se uit de huiselijke kring hoeft te komen, maar ook een professionele zorgverlener kan zijn. Het kan gaan om intentionele mishandeling zoals bewuste financiële uitbuiting of seksueel misbruik, maar ook onbedoelde mishandeling zoals bij ontspoorde mantelzorg waarbij de mishandeling een gevolg is van overbelasting of onkunde van de mantelzorger of professional.

7% van de 65-plussers in Den Haag geeft aan ooit slachtoffer te zijn geweest van ouderenmishandeling (zie figuur 3.5). Het gaat in de meerderheid van de gevallen om psychisch mishandeling in de vorm van beledigen en treiteren (5% van alle 65-plussers), gevolgd door financiële benadeling (2%).

3.4 LEEFSTIJL¹¹

In deze paragraaf kijken we naar een aantal aspecten die te maken hebben met leefstijl en die de gezondheid kunnen beïnvloeden. In hoeverre sporten Haagse ouderen en bewegen zij voldoende? Eten zij gezond? Wordt er veel gerookt en/of alcohol gedronken? En willen Haagse ouderen hun eigen gezondheid verbeteren?

3.4.1 Sport en bewegen

*Sport*¹²

60% van de Haagse 65-plussers doet minimaal één keer per jaar aan sport. Dit betekent wel dat 40% van de 65-plussers nooit sport. Ruim de helft van de ouderen (54%) sport minimaal twaalf keer per jaar (zie figuur 3.6 op de volgende pagina) en 41% sport gemiddeld meer dan één keer per week.

65-plussers doen minder vaak aan sport dan gemiddeld. Van alle inwoners van Den Haag doet 73% minimaal één keer per jaar aan sport en 64% sport minimaal twaalf keer per jaar.

De helft van de sportende ouderen beperkt zich tot één enkele sport (50%). 31% beoefent twee sporten. Eén vijfde van de sportende 65-plussers (19%) beoefent drie sporten of meer. De meest populaire sport onder 65-plussers is wandelsport. Van alle sportende ouderen is dit voor 18% de meest beoefende sport. Gevolgd door fitness individueel (binnen) (11%), tennis (9%), zwemsport (7%), fitness in een groep (5%) en fietsen (5%).

*Bewegen*¹³

Om na te gaan of iemand voldoende beweegt, worden er drie normen gebruikt:

- *Nederlandse Norm Gezond Bewegen (NNGB)*: dagelijks minstens een half uur matig intensieve lichamelijke activiteit, op minimaal vijf dagen per week,
- *Fitnorm*: ten minste drie keer per week minimaal twintig minuten zwaar intensieve activiteit,
- *Combinorm*: ten minste voldoen aan één van de twee bovenstaande normen.

Voor ouderen (55-plus) gelden dezelfde normen, maar met een lager intensiviteitsniveau.

69% van de Haagse ouderen van 65 jaar en ouder voldoet aan de norm NNGB. 36% voldoet aan de fitnorm. In totaal voldoet 70% van de 65-plussers aan een van deze twee normen en voldoet daarmee aan de combinorm (zie figuur 3.6). Dit aandeel is hoger dan het gemiddelde onder alle inwoners van Den Haag van 19 jaar en ouder (62%).

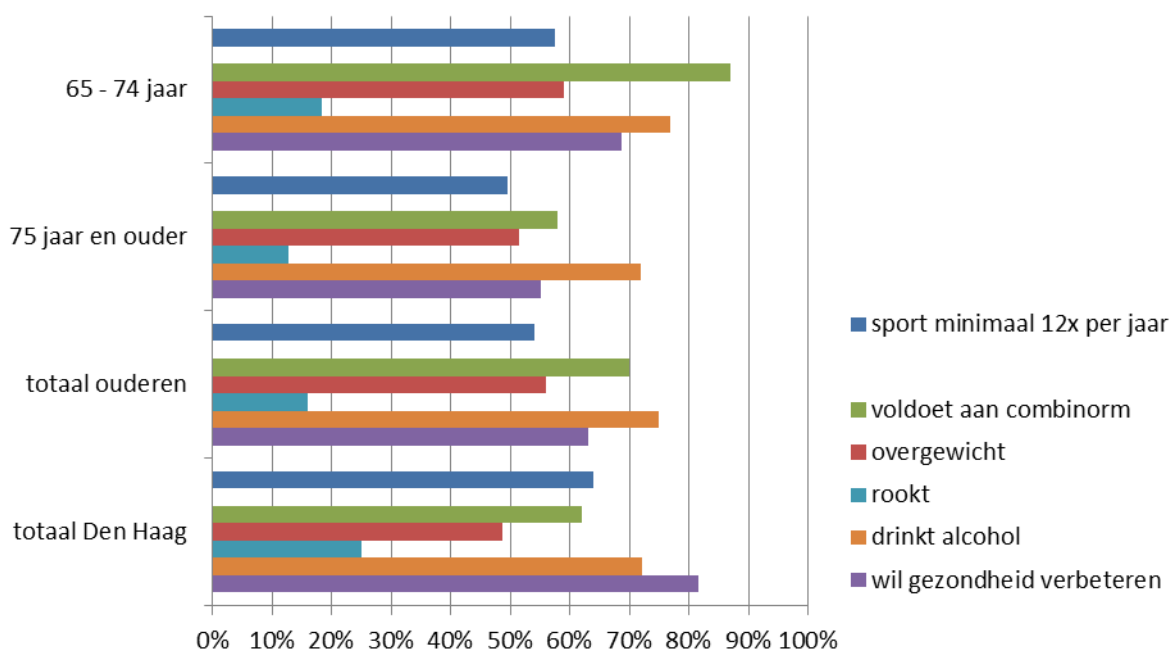
75-plussers bewegen minder vaak voldoende dan 65-74-jarigen. Van de 75-plussers voldoet 57% aan de norm NNGB, 24% aan de fitnorm en 58% aan de combinorm. Voor 65-74-jarigen liggen deze percentages hoger, respectievelijk 77%, 44% en 78%.

¹¹ Bron: Gezondheidsenquête, tenzij anders vermeld

¹² Bron: Stadsenquête

¹³ Bron: Gezondheidsenquête

Figuur 3.6 Leefstijl van Haagse ouderen aan de hand van een aantal indicatoren (2017/2016)

Bron: Gemeente Den Haag, Stadsenquête 2017 (% sport); GGD Haaglanden, Gezondheidsenquête 2016 (% overige indicatoren)

Tabel 3.7 Aandeel Haagse 65-plussers dat aan sport doet, 2016-2017¹⁴

	2016	2017
% sport	55,8%	60,0%
% sport - minimaal 12x per jaar	51,1%	54,1%
% sport - minimaal 60x per jaar	34,1%	41,0%

Bron: Gemeente Den Haag, Stadsenquête 2016 en 2017

3.4.2 Voeding en overgewicht

Voeding

Een ongezond voedingspatroon is een belangrijke risicofactor voor verschillende gezondheidsproblemen. Om na te gaan of men gezond eet, is in de Gezondheidsenquête gevraagd naar het eten van groenten en fruit en naar het wel of niet ontbijten.

29% van de Haagse 65-plussers voldoet aan de richtlijn voor het eten van voldoende groente; minimaal 5 dagen per week 250 gram groente/rauwkost. 55% van de ouderen eet dagelijks gemiddeld 200 gram fruit en voldoet daarmee aan de richtlijn. Daarnaast ontbijt 91% van de 65-plussers minimaal vijf dagen per week.

65-plussers voldoen minder vaak aan de richtlijn voor wat betreft het eten van groente en rauwkost, maar vaker aan de richtlijn voor het eten van fruit dan gemiddeld onder alle inwoners van Den Haag van 19 jaar en ouder (respectievelijk 34% en 45%). Ook ontbijten 65-plussers vaker minimaal vijf dagen per week dan gemiddeld (80%).

Binnen de groep ouderen zien we dat 75-plussers vaker aan de richtlijnen voldoen en ook vaker ontbijten dan 65-74-jarigen.

Overgewicht

Overgewicht kan ernstige gevolgen hebben op de gezondheid. Het risico op bepaalde ziekten en aandoeningen, zoals suikerziekte en hart- en vaatziekten, stijgt naarmate de BMI (Body Mass Index), een indicator voor overgewicht, of de buikomvang toeneemt.

¹⁴ In Bijlage 2 is deze tabel uitgesplitst naar leeftijds categorie: 55-64 jaar, 65-74 jaar en 75-plus.

56% van de Haagse 65-plussers heeft te maken met overgewicht (zie figuur 3.6). Bij 38% is sprake van matig overgewicht. Bij 18% is sprake van ernstig overgewicht (obesitas). Deze percentages zijn hoger dan gemiddeld; van alle Hagenaars van 19 jaar en ouder heeft 49% overgewicht; 35% heeft matig overgewicht en 14% heeft ernstig overgewicht.

Binnen de groep ouderen zien we dat 65-74-jarigen vaker te maken hebben met overgewicht (59%) en ook vaker met ernstig overgewicht (21%) dan 75-plussers (respectievelijk 52% en 14%).

3.4.3 Roken en alcohol

Roken

Rokers hebben een groter risico op het krijgen van onder andere longkanker, COPD (verzamelnaam voor chronische bronchitis en longemfyseem), coronaire hartziekten, beroerte, hartfalen en andere vormen van kanker. Roken gaat gepaard met een slechtere kwaliteit van leven, meer ziekteverzuim en een hoger zorggebruik.

Van de 65-plussers in Den Haag rookte in 2016 16% (zie figuur 3.6). 84% rookte dus niet. Wat overigens niet wil zeggen dat zij nooit gerookt hebben. Van alle 65-plussers geeft 37% aan dat zij nooit gerookt hebben. 63% heeft dus ooit gerookt: zij hebben vroeger gerookt en/of roken momenteel.

Het aandeel rokers onder 65-plussers is, met 16%, lager dan gemiddeld (25%). Daarentegen is ook het aandeel 65-plussers dat nooit gerookt heeft, lager dan gemiddeld; van alle inwoners van 19 jaar en ouder heeft 49% nooit gerookt.

Binnen de groep ouderen is het aandeel rokers het hoogst onder 65-74-jarigen (18% tegenover 13% onder 75-plussers). Het aandeel dat ooit gerookt heeft is onder 65-74-jarigen eveneens hoger (66%) dan onder 75-plussers (60%).

Alcohol

Het drinken van alcohol brengt verschillende gezondheidsrisico's met zich mee. Zo hangt matig alcoholgebruik samen met een hoger risico op borstkanker en diabetes en wordt een hoog alcoholgebruik geassocieerd met meer risico op een beroerte en borst-, darm- en longkanker.

75% van de Haagse 65-plussers geeft aan alcohol gebruikt te hebben in het jaar voorafgaand aan het onderzoek (zie figuur 3.6). Dit is vergelijkbaar met het gemiddelde onder alle inwoners van Den Haag van 19 jaar en ouder (72%).

23% van de ouderen is een overmatige drinker. Dit wil zeggen dat zij 7 glazen of meer (voor vrouwen) of 14 glazen of meer (voor mannen) alcohol drinken per week. 7% is een zware drinker en drinkt minstens één dag per week zes of meer glazen alcohol (voor mannen) of vier of meer glazen alcohol (voor vrouwen).

Het aandeel ouderen dat een drinker of een zware drinker is, is vergelijkbaar met het aandeel onder alle inwoners van Den Haag van 19 jaar en ouder. Het aandeel overmatige drinkers is onder ouderen hoger dan gemiddeld (16%).

Binnen de groep ouderen is het aandeel dat het jaar voorafgaand aan het onderzoek, alcohol heeft gedronken hoger onder 65-74-jarigen (77%) dan onder 75-plussers (72%). Ook het aandeel ouderen waarbij sprake is van overmatig drankgebruik is onder 65-74-jarigen hoger (27%) dan onder 75-plussers (18%).

3.4.4 Verbeteren gezondheid

In de Gezondheidsenquête is gevraagd of mensen van plan waren om voor het eind van het jaar de gezondheid te verbeteren. En wat ze dan van plan zijn.

63% van de Haagse 65-plussers heeft de intentie om hun gezondheid te verbeteren (zie figuur 3.6). Dit is minder dan gemiddeld; van alle inwoners van 19 jaar en ouder geeft 82% aan hun gezondheid te willen verbeteren. Binnen de groep ouderen is het aandeel dat de intentie heeft om de gezondheid te verbeteren lager onder 75-plussers (55%) dan onder 65-74-jarigen (69%).

Op de vraag wat zij zouden willen verbeteren, geven 65-plussers met name aan dat zij willen afvallen (26%), meer willen bewegen (23%) en/of het rustiger aan willen doen (17%). Ouderen van de beide leeftijdscategorieën verschillen hierin niet veel van elkaar.

Kader: Wat vindt het Haags Ouderenplatform?

Hoe blijven ouderen vitaal? We hebben het gevraagd aan de panelleden van het Ouderenplatform (55-84 jaar).

Vier op de tien panelleden wil in de toekomst meer aandacht besteden aan de eigen vitaliteit. Zij denken dan onder meer aan het in beweging/ fit blijven; wandelen en fietsen; gezond eten, gezonde voeding, minder suiker; sporten; lichte oefeningen, lenig blijven; afvallen, op gewicht blijven; zwemmen; meer naar buiten, de natuur in, mobiel blijven; minder stress, gezonden denken; meer mensen ontmoeten, sociale contacten; stoppen met roken; meer verenigingsleven, hobby's; thuishulp, steun krijgen; lezen, geestelijk fit blijven; hometrainer; en meer leuke dingen doen, dagjes uit.

De verantwoordelijkheid om dit voor elkaar te krijgen, ligt volgens de panelleden grotendeels bij henzelf: dit moeten ze zelf doen; ze hebben hiervoor zelfdiscipline nodig; doorzettingsvermogen, wilskracht; of de 'knop moet om'. Maar voor een deel hebben zij ook andere zaken nodig: meer pensioen, meer geld; groep/club van gelijkgestemden; stimulans, support, hulp van vrienden en familie; motivatie; gezelschap, iemand die meegaat; meer tijd; begeleiding, fysiotherapie, goede hulp; betere, veiligere wandelpaden en fietspaden; of een rollator, fiets of hometrainer.

Bron: Ouderenplatform Den Haag (2018), Rapportage zomerronde 2018

3.5 NADERE ANALYSE VAN DE UITKOMSTEN

In voorgaande paragrafen is alleen gekeken naar de totale groep ouderen en de twee leeftijdsklassen daarbinnen. Er zijn echter nog meer differentiaties te maken, zoals naar kenmerken als sekse, etniciteit, type huishouden, opleidingsniveau, inkomen en stadsdeel.

In deze paragraaf vindt u overzichten van de uitkomsten (op hoofdpunten) voor de verschillende groepen ouderen. In de tekst wordt alleen gewezen op de meest opvallende uitkomsten. Voor de volledigheid zijn ook de uitkomsten voor de gehele groep en de uitkomsten naar leeftijd in de overzichten opgenomen.

NB Het uitsplitsen van de uitkomsten leidt er in een aantal gevallen toe dat het absolute aantal ouderen waarop de uitkomsten betrekking hebben, klein is (zoals het geval is bij de uitsplitsing naar stadsdeel). De uitkomsten moeten dan ook als indicatie worden gezien en niet als representatief beeld voor de betreffende subgroep ouderen. In de overzichten is het totaal aantal ouderen in de steekproef (N) opgenomen; ook dit is een indicatie aangezien het aantal per vraag kan verschillen. Uitkomsten die betrekking hebben op minder dan 25 respondenten worden in de tabellen niet getoond.

In overzicht 3.7a en overzicht 3.7b op de volgende pagina's zijn een aantal aspecten weergegeven met betrekking tot de gezondheid van Haagse ouderen, uitgesplitst naar een aantal kenmerken.

Een aantal punten die opvallen:

- Vrouwen hebben vaker een verhoogd risico op angst en depressie, bewegen minder en ervaren vaker belemmeringen in het dagelijks leven door een handicap en/of chronische aandoening. Mannen hebben daarentegen iets vaker overgewicht en roken ook vaker dan vrouwen
- Ouderen met een migrantenachtergrond hebben vaker een verhoogd risico op angst en depressie en bewegen minder dan ouderen van Nederlandse komaf.
- In het algemeen scoren ouderen met een laag opleidingsniveau minder goed op de diverse indicatoren, met name in vergelijking met ouderen met een hoog opleidingsniveau. Ouderen met een laag opleidingsniveau sporten en bewegen duidelijk minder vaak dan ouderen met een hoger opleidingsniveau. Ook ervaren zij vaker belemmeringen in het dagelijks leven vanwege een handicap en/of chronische aandoening, hebben zij vaker overgewicht en hebben zij vaker een verhoogd risico op angst en depressie.
- De gezondheid van alleenstaande ouderen is op meerdere vlakken slechter dan van ouderen die samenwonen. Zij hebben vaker een verhoogd risico op angst en depressie, bewegen minder vaak, roken vaker en ervaren vaker belemmeringen in het dagelijks leven door een handicap en/of chronische aandoening.

Overzicht 3.7a Waardering van de gezondheid aan de hand van een aantal aspecten (2017)

	N (indicatie)	rapportcijfer gezondheid	% heeft handicap	% heeft chronische aandoening	% ervaart belemmeringen	% sport (min. 12x per jaar)	% sport (min. 60x per jaar)
Totaal 65-plus	335	7,0	37,7%	49,6%	68,3%	54,1%	41,0%
<i>Leeftijd</i>							
65 – 74 jaar	210	7,1	30,9%	49,3%	64,2%	57,5%	45,4%
75-plus	125	6,9	46,8%	50,1%	72,7%	49,6%	35,3%
<i>Sekse</i>							
Man	155	7,2	34,6%	47,1%	50,7%	58,4%	44,5%
Vrouw	180	6,8	59,8%	51,7%	81,5%	50,7%	38,3%
<i>Herkomst</i>							
Nederlandse achtergrond	255	7,0	62,8%	52,1%	66,6%	54,3%	42,7%
Migratieachtergrond	60	6,9	60,2%	43,1%	78,8%	54,8%	36,2%
<i>Opleidingsniveau</i>							
Laag	128	6,8	41,0%	51,6%	79,7%	39,4%	30,1%
Middel	77	7,0	41,1%	47,1%	73,6%	61,5%	51,1%
Hoog	104	7,4	31,8%	46,3%	50,1%	72,0%	52,0%
<i>Type huishouden</i>							
Eenpersoons	165	6,7	40,4%	57,1%	77,9%	47,5%	37,6%
Meerpersoons	160	7,3	65,2%	41,4%	56,6%	60,8%	44,9%
<i>Stadsdeel</i>							
Loosduinen	52	7,2	38,6%	56,1%	64,6%	69,0%	55,8%
Escamp	49	6,6	40,3%	57,3%	75,4%	44,9%	35,1%
Segbroek	51	7,2	36,0%	47,1%	67,0%	56,9%	43,0%
Scheveningen	43	7,2	43,6%	44,6%	62,3%	46,4%	41,3%
Centrum	34	7,0	19,1%	39,8%	51,5%	54,5%	36,2%
Laak	38	6,2	43,6%	63,4%	86,7%	28,7%	17,3%
Haagse Hout	49	7,3	43,5%	42,8%	77,8%	64,5%	49,2%
Leidschenveen/Ypenburg	17	-	-	-	-	-	-

Bron: Gemeente Den Haag, Stadsenquête 2017

Overzicht 3.7b Waardering van de gezondheid aan de hand van een aantal aspecten (2016)

	N (indicatie)	% matig of hoog risico angst en depressie	% voldoet aan combinorm	% overgewicht	% rookt
Totaal 65-plus	4.213	45,6%	69,9%	56,0%	16,0%
<i>Leeftijd</i>					
65 – 74 jaar	2.525	41,3%	78,0%	59,0%	18,3%
75-plus	1.688	51,7%	58,0%	51,5%	12,8%
<i>Sekse</i>					
Man	2.016	36,2%	74,8%	59,3%	19,7%
Vrouw	2.197	53,0%	66,0%	53,3%	13,2%
<i>Herkomst</i>					
Nederlandse achtergrond	3.050	42,3%	72,2%	55,7%	16,1%
Migratieachtergrond	1.163	52,5%	65,0%	56,6%	15,8%
<i>Opleidingsniveau</i>					
Laag	2.102	54,2%	61,8%	62,7%	15,9%
Middel	869	35,9%	75,5%	53,6%	17,9%
Hoog	1.093	35,2%	83,5%	43,3%	14,2%
<i>Type huishouden</i>					
Eenpersoons	1.854	52,2%	62,9%	52,9%	18,8%
Meerpersoons	2.290	39,9%	75,8%	58,6%	13,9%
<i>Stadsdeel</i>					
Loosduinen	497	46,2%	72,9%	55,8%	14,0%
Escamp	800	48,3%	60,2%	61,8%	15,9%
Segbroek	558	39,3%	72,3%	52,5%	15,7%
Scheveningen	665	36,2%	78,8%	56,4%	16,0%
Centrum	910	57,0%	68,0%	58,4%	18,7%
Laak	244	57,7%	59,2%	62,9%	18,7%
Haagse Hout	331	40,9%	71,9%	43,9%	17,6%
Leidschenveen/Ypenburg	208	40,4%	78,6%	56,3%	10,3%

Bron: GGD Haaglanden, Gezondheidsenquête 2016

4 Huisvesting

In hoofdstuk 2 hebben we gezien waar 65-plussers in Den Haag wonen. In dit hoofdstuk kijken we naar verschillende aspecten rond de woonsituatie van Haagse ouderen. Hoeveel Haagse ouderen wonen niet-zelfstandig en hoeveel wel? Welk type woningen hebben de zelfstandig wonende ouderen? Zijn zij tevreden met hun woning? Willen zij verhuizen? Hebben ouderen aanpassingen in hun woning om zo langer thuis te kunnen blijven wonen?

De gegevens die we in dit hoofdstuk presenteren, komen uit de Basisregistratie Personen (BRP), het Woononderzoek Nederland (WoON) en de Veiligheidsmonitor. Dit is in de tekst en/of met een voetnoot aangegeven. In bijlage 1 vindt u hier meer informatie over.

De gegevens uit de BRP hebben betrekking op alle Haagse ouderen. De uitkomsten uit het WoON en de Veiligheidsmonitor hebben betrekking op ouderen die zelfstandig wonen¹⁵.

4.1 ZELFSTANDIG VERSUS NIET-ZELFSTANDIG

In 2018 wonen ruim 4.000 ouderen niet-zelfstandig, oftewel intramuraal (zie tabel 4.1). Dit is een klein aandeel van alle 65-plussers, namelijk 5%. De meerderheid van de 65-plussers die niet-zelfstandig wonen is 75-plus (81%). Van alle 75-plussers in Den Haag woont 10% intramuraal. Onder ouderen in de leeftijd van 65-74 jaar is dit aandeel 'slechts' een kleine 2%.

Tabel 4.1 Verdeling van de groep ouderen naar woonvorm (absoluut en procentueel)¹⁶

	werkelijke gegevens			
	2013	2014	2016	2018
<i>Aantal</i>				
Zelfstandig	64.244	66.034	69.338	72.344
Intramuraal	4.178	4.179	3.972	4.121
Totaal ouderen 65+	68.422	70.213	73.310	76.465
<i>Percentage</i>				
Zelfstandig	93,9%	94,0%	94,6%	94,6%
Intramuraal	6,1%	6,0%	5,4%	5,4%
Totaal ouderen 65+	100%	100%	100%	100%

Bron: Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling 2013-2018

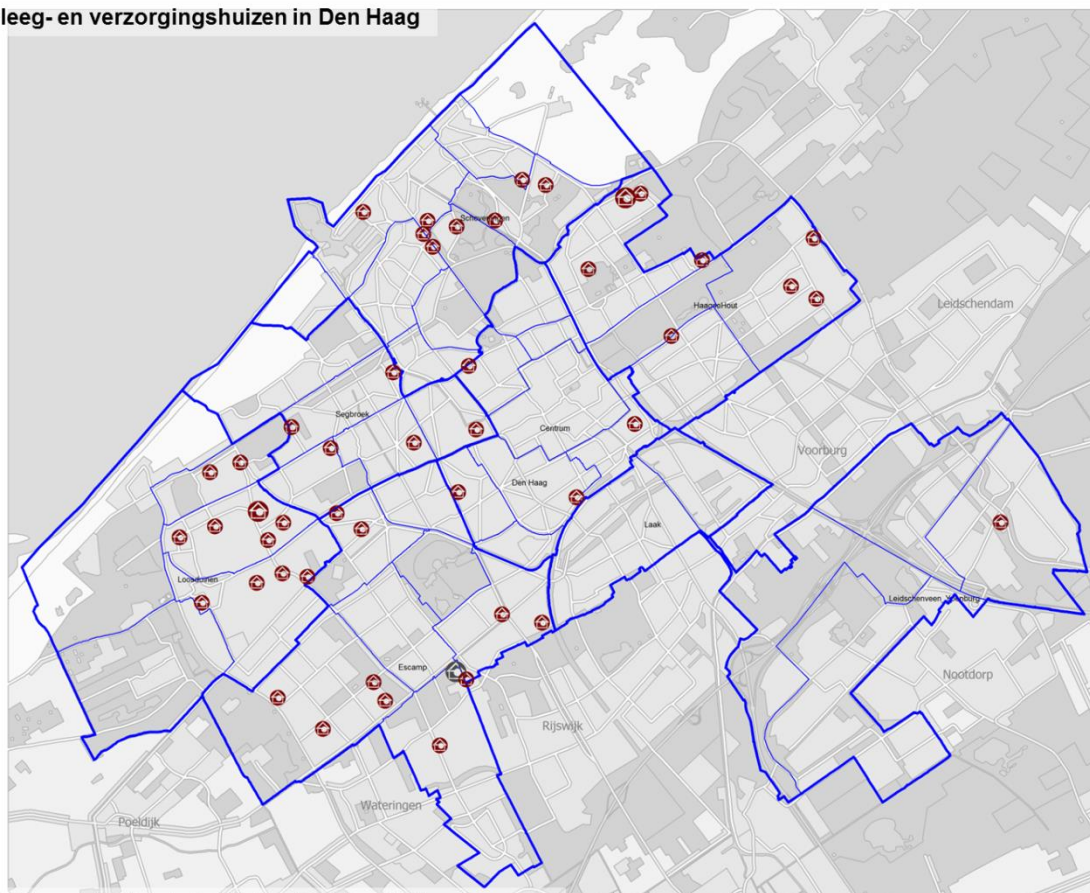
De stadsdelen met het hoogste aantal niet-zelfstandig wonende ouderen, zijn Loosduinen en Escamp. In Loosduinen wonen ongeveer 1.100 ouderen intramuraal en in Escamp ongeveer 900. Daarna volgen de stadsdelen Haagse Hout en Scheveningen met ongeveer 600 ouderen die intramuraal wonen. In figuur 4.2 op de volgende pagina zijn de locaties van de verpleeg- en verzorgingshuizen in Den Haag weergegeven.

¹⁵ De uitkomsten van het WoON die we in dit hoofdstuk presenteren, hebben betrekking op personen en niet op huishoudens, zoals meestal geldt voor uitkomsten van het WoON.

¹⁶ Informatie over de groep 55-plus is in bijlage 3 opgenomen.

Figuur 4.2 Locaties verpleeg- en verzorgingshuizen in Den Haag (2018)

Verpleeg- en verzorgingshuizen in Den Haag

Bron: Productgroep participatie, september 2018 (bewerking Stafgroep OS&P)

Over ouderen die niet-zelfstandig wonen, weten we alleen dat ze intramuraal wonen. Over 65-plussers die zelfstandig wonen hebben we meer informatie. Onder andere in welk type woningen zij wonen, of zij tevreden zijn over de woning en of zij plannen hebben om te verhuizen.

4.2 TYPERING WOONSITUATIE¹⁷

Uit het Woononderzoek Nederland 2015 blijkt dat het merendeel (73%) van de zelfstandig wonende Haagse 65-plussers in een meergezinswoning woont (zie figuur 4.3 op de volgende pagina). Zij wonen in een appartement/ etagewoning (27%), een flat (26%), een benedenwoning (14%), een bovenwoning (6%) of een maisonnette (1%). Ruim een kwart van de ouderen (27%) woont in een eengezinswoning, zoals een rijtjeshuis (15%), een hoekwoning (5%) of een half- / vrijstaande woning (4%). Ouderen kijken wat dit betreft niet veel af van het Haagse gemiddelde. Binnen de groep ouderen zien we dat 75-plussers duidelijk vaker (84%) in een meergezinswoning wonen dan 65-74-jarigen (66%).

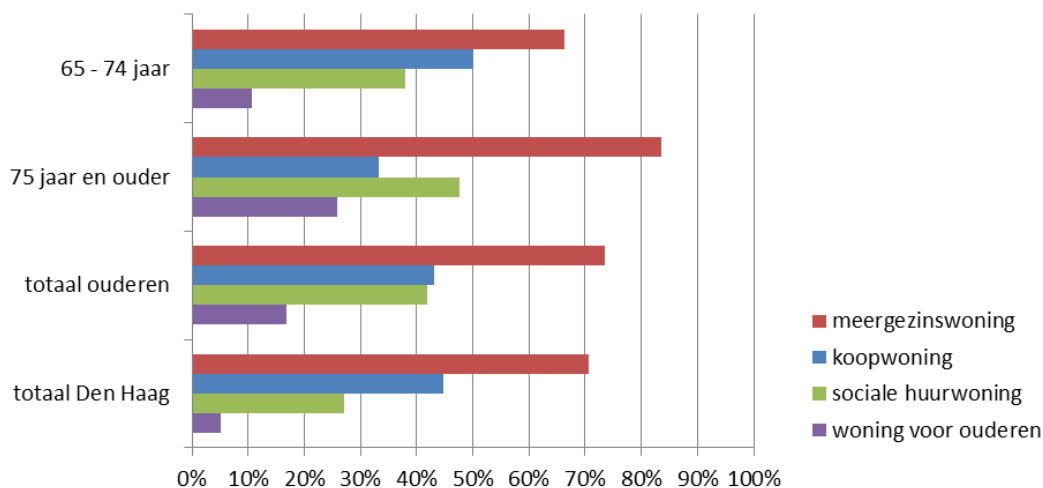
Als we naar het eigenaarschap van de woning kijken, zien we dat 43% van de Haagse 65-plussers in een koopwoning woont (zie figuur 4.3). Ouderen in de leeftijd van 65-74 jaar wonen duidelijk vaker (50%) in een koopwoning dan 75-plussers (33%). 42% van de ouderen woont in een sociale huurwoning. Dit aandeel is hoger dan gemiddeld; van alle Hagenaren woont 27% in een sociale huurwoning.

Van de Haagse ouderen woont 17% in een woning die speciaal bestemd is voor ouderen (zie figuur 4.3). Vaak gaat het hierbij om een ouderenwoning, bejaardenwoning of seniorenwoning. 75-plussers wonen duidelijk vaker in een woning speciaal voor ouderen dan onder 65-74-jarigen (respectievelijk 26% en 11%).

¹⁷ Bron: Woononderzoek Nederland. Er zijn helaas geen recentere gegevens beschikbaar. De gegevens en de tekst in deze paragraaf zijn dezelfde als in de Ouderenmonitor 2017.

Meer dan de helft van de Haagse ouderen woont in een drie- (38%) of vierkamerwoning (26%). Het gemiddelde aantal kamers is 4,0. Wat dit betreft wijken Haagse ouderen niet veel af van het Haagse gemiddelde. Binnen de groep ouderen zijn het de 65-74-jarigen die iets ruimer wonen dan de 75-plussers. Zij hebben respectievelijk gemiddeld 4,2 en 3,8 kamers per woning.

Figuur 4.3 Typering woonsituatie aan de hand van een aantal indicatoren (2015)

Bron: Gemeente Den Haag, WoOn 2015

Vergeleken met 2012 lijkt het erop dat Haagse ouderen in 2015 vaker in een koopwoning wonen en minder vaak in een sociale huurwoning (zie tabel 4.4). Daarnaast lijken zij minder vaak in een woning speciaal voor ouderen te wonen. De verschillen ten opzichte van 2012 zijn echter niet heel groot.

Tabel 4.4 Typering woonsituatie aan de hand van een aantal indicatoren, 2012 – 2015¹⁸

	2012 ¹⁹	2015
% meergezinswoning	74,5%	73,4%
% koopwoning	39,0%	43,1%
% sociale huurwoning	45,7%	41,9%
% woning bestemd voor ouderen	20,2%	16,9%

Bron: Gemeente Den Haag, WoOn 2012 en 2015

4.3 WAARDERING VAN DE WONING²⁰

Belangrijk aspect bij het thema huisvesting is de waardering van de woning. De meerderheid van de Haagse 65-plussers is tevreden over hun huidige woning. Zij vinden de indeling geschikt, vinden de woning niet te klein, goed onderhouden en geven aan dat de woning een goede sfeer uitademt (zie figuur 4.5 op de volgende pagina). Gemiddeld geven zij hun woning dan ook het rapportcijfer 7,8.

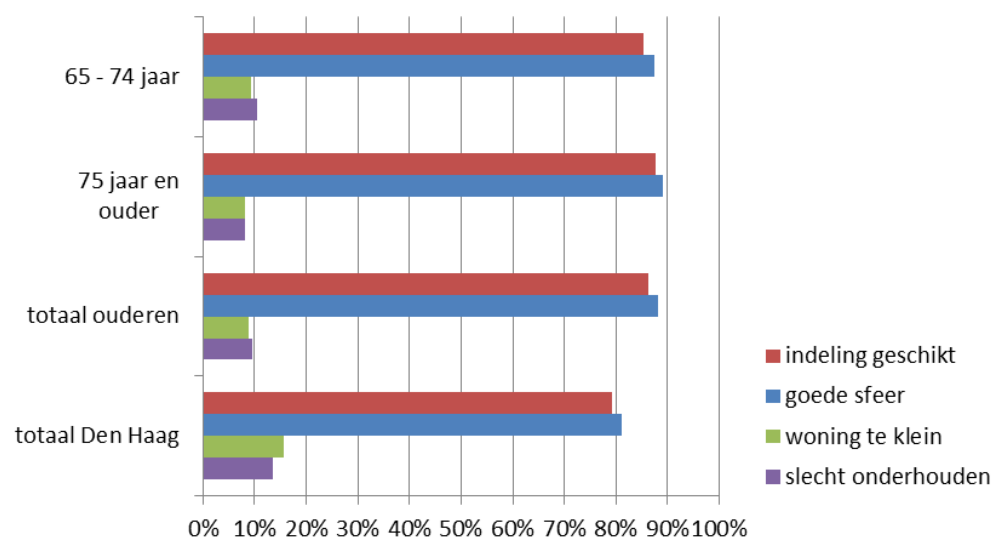
Ouderen zijn in het algemeen vaker tevreden over hun woning dan de gemiddelde Hagenaar. Binnen de groep ouderen zien we weinig verschil tussen 65-74-jarigen en 75-plussers.

¹⁸ In Bijlage 2 is deze tabel uitgesplitst naar leeftijdscategorie: 55-64 jaar, 65-74 jaar en 75-plus.

¹⁹ De gegevens die in deze paragraaf gepresenteerd worden, hebben betrekking op personen. De cijfers over 2012 wijken af van de cijfers die in de Ouderenmonitor 2014 zijn gepresenteerd, aangezien deze betrekking hadden op huishoudens.

²⁰ Bron: Veiligheidsmonitor

Figuur 4.5 Waardering van de woning aan de hand van een aantal indicatoren (in 2017)

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2017

In vergelijking met 2012 zijn ouderen vaker tevreden over de indeling en de sfeer van hun woning. Ook over de grootte en het onderhoud van hun woning zijn ouderen in het algemeen iets vaker tevreden dan vijf jaar ervoor.

Tabel 4.6 Waardering van de woning aan de hand van een aantal indicatoren, 2012 – 2017²¹

	2012	2013	2015	2017
% vindt indeling woning geschikt	79,8%	82,9%	82,3%	86,3%
% vindt dat woning goede sfeer heeft	74,5%	83,3%	82,2%	88,1%
% vindt woning te klein	9,5%	6,7%	7,2%	8,8%
% vindt woning slecht onderhouden	10,3%	7,2%	10,0%	9,6%

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2012, 2013, 2015 en 2017

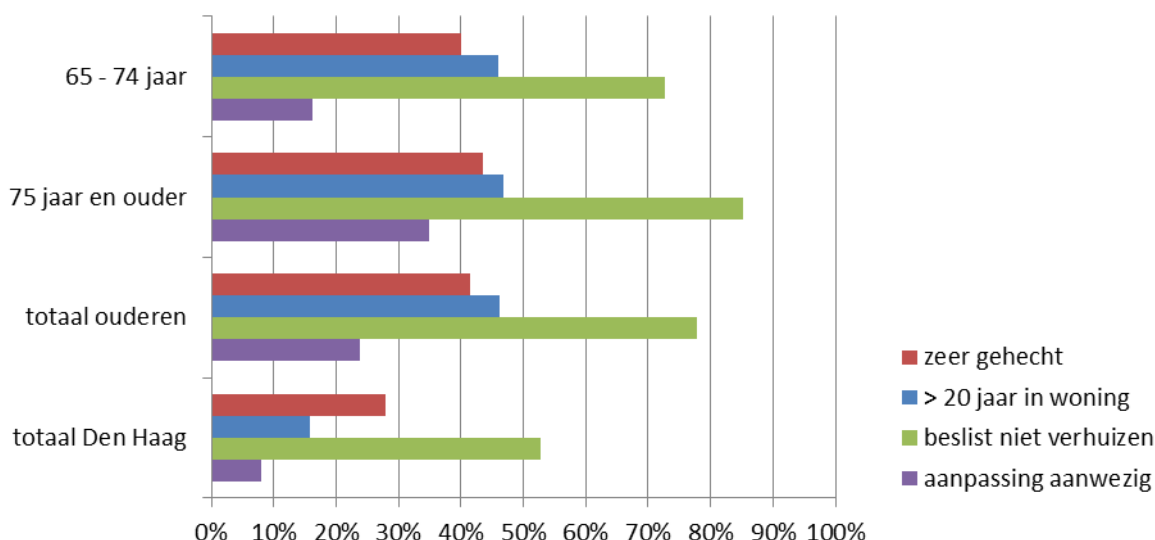
4.4 WEL OF NIET VERHUIZEN²²

In de voorgaande paragraaf hebben we gezien dat Haagse ouderen in het algemeen tevreden zijn over hun woning. Uit het WoOn 2015 blijkt dat Haagse 65-plussers ook erg gehecht zijn aan hun woning; 42% van de ouderen is zeer gehecht aan de woning (zie figuur 4.7). Dit aandeel is duidelijk hoger dan gemiddeld onder alle Haagse inwoners (28%).

²¹ In Bijlage 2 is deze tabel uitgesplitst naar leeftijdscategorie: 55-64 jaar, 65-74 jaar en 75-plus.

²² Bron: Woononderzoek Nederland. Er zijn helaas geen recentere gegevens beschikbaar. De gegevens en de tekst in deze paragraaf zijn dezelfde als in de Ouderenmonitor 2017.

Figuur 4.7 Verhuiscijnsigheid aan de hand van een aantal indicatoren (2015)

Bron: Gemeente Den Haag, WoOn 2015

65-plussers wonen vaak al een langere tijd in hun woning; bijna de helft van de ouderen (46%) woont langer dan 20 jaar in de huidige woning (zie figuur 4.7). Dit aandeel is duidelijk hoger dan gemiddeld (16%).

Het merendeel van de ouderen (78%) wil beslist niet verhuizen in de komende twee jaar (zie figuur 4.7). Vooral 75-plussers lijken dit niet te willen. De verhuiscijnsigheid is daarmee onder ouderen duidelijk lager dan gemiddeld; van alle Haagse inwoners wil 53% beslist niet verhuizen.

De 65-plussers die eventueel wel willen verhuizen, geven als belangrijkste redenen aan dat zij dit zouden doen voor hun gezondheid of de behoefte aan zorg (35%), vanwege de huidige woning (20%), omdat zij dicht bij familie, vrienden of kennissen willen wonen (16%) of vanwege de woonomgeving / buurt waarin zij nu wonen (14%). Ouderen noemen vooral de gezondheid duidelijk vaker dan gemiddeld; van alle inwoners van Den Haag noemt 9% hun gezondheid als reden om te verhuizen.

In vergelijking met 2012 lijkt de verhuiscijnsigheid onder ouderen in 2015 te zijn toegenomen. De verschillen ten opzichte van 2012 zijn echter niet heel groot (zie tabel 4.8).

Tabel 4.8 Verhuiscijnsigheid aan de hand van een aantal indicatoren, 2012 – 2015²³

	2012	2015
% zeer gehecht aan woning	47,3%	41,5%
% woont > 20 jaar in woning	49,1%	46,2%
% wil beslist niet verhuizen	85,4%	77,8%
% woningaanpassingen aanwezig	29,0%	23,8%

Bron: Gemeente Den Haag, WoOn 2012 en 2015

4.5 AANPASSINGEN AAN DE WONING

Om langer zelfstandig thuis te kunnen blijven wonen is het mogelijk om de woning aan te passen. Uit het WoOn 2015 blijkt dat van alle ouderen bijna een kwart (24%) momenteel aanpassingen in de woning heeft vanwege een handicap (zie figuur 4.7 op de vorige pagina). Dit is duidelijk vaker het geval dan gemiddeld (8%). In woningen van 75-plussers zijn vaker woningaanpassingen (35%) dan in woningen van 65-74-jarigen (16%). Het gaat veelal om kleine aanpassingen zoals beugels, aangepaste drempels etc. (86%). Vergeleken met 2012 is het aandeel 65-plussers met een woningaanpassing licht gedaald (zie tabel 4.8).

²³ In Bijlage 2 is deze tabel uitgesplitst naar leeftijds categorie: 55-64 jaar, 65-74 jaar en 75-plus.

Het is mogelijk om via de gemeente een woonaanpassing krijgen, zoals bijvoorbeeld een traplift. We hebben geen specifieke informatie over de hoeveelheid aanvragen voor woningaanpassingen door 65-plussers. Wel hebben we deze informatie over alle Hagenaars met een beperking. In 2017 heeft de gemeente ruim 3.300 nieuwe woonvoorzieningen toegekend. Het aantal nieuw toegekende woonvoorzieningen is de laatste jaren gedaald (zie tabel 4.9).

Tabel 4.9 Aantal nieuw toegekende woonvoorzieningen (2011 – 2017)

	2011	2013	2015	2017
Woonvoorzieningen				
Aantal nieuw toegekende woonvoorzieningen	6.111	4.909	3.699	3.303

Bron: Gemeente Den Haag, Dienst OCW (Socrates)

Kader: Wat vindt het Haags Ouderenplatform?

Wonen ouderen in een woning waarin ze ouder willen worden? We hebben het gevraagd aan de panelleden van het Ouderenplatform (55-84 jaar).

En klein deel van de panelleden woont momenteel niet in een woning waarin zij ook oud willen worden. Zij zouden graag een woning willen zonder trappen / gelijkvloers; een seniorenwoning met zorg in de buurt; een kleinere woning; een woning in een rustigere omgeving; een woning met een tuin(tje) of groot terras; een goedkopere woning; een huurwoning; dichterbij voorzieningen zoals winkels en openbaar vervoer; of een woning dichterbij familie.

Panelleden die wel in hun woning oud willen worden, geven aan dat er in sommige gevallen wel aanpassingen nodig zullen zijn. Zij denken aan een (trap)lift; aangepaste badkamer; aangepast toilet; het plaatsen van beugels en handgrepen; het verlagen van drempels en opstapjes; betere verwarming; onderhoud van de woning; het verplaatsen van de slaapkamer naar beneden; en betere isolatie.

Bron: Ouderenplatform Den Haag (2018), Rapportage zomerronde 2018

Kader: iZi Gezond Lang Thuis

Binnen het programma Gezond Lang Thuis werkt de gemeente samen met inwoners én partners in de stad aan het ontwikkelen, testen en implementeren van eHealth oplossingen om het mogelijk te maken zo lang mogelijk zelfstandig en gezond thuis te kunnen blijven wonen .

Van 2016-2018 heeft de Gemeente Den Haag met dit programma onderzocht of en zo ja welke technologie ouderen helpt om langer thuis te blijven wonen. Hierbij zijn vanaf het begin de inwoners, woningcorporaties, kennisinstellingen, leveranciers en zorg- en welzijnsorganisaties in de stad betrokken. Samen met de bewoners van het seniorencomplex Nuts8, aan de Steenhouwersgaarde in Escamp, zijn bijna 90 verschillende technologische oplossingen geselecteerd. Deze selectie is gebaseerd op hun eigen behoeften m.b.t. langer thuis wonen. Deze betreffen voornamelijk mobiliteit, veiligheid en sociaal contact.

102 van de 260 bewoners van het complex hebben vervolgens deelgenomen aan het gebruiksonderzoek (pilot). Per deelnemer zijn een of meerdere van deze technologische oplossingen gedurende 12 maanden in gebruik genomen (in totaal 230 oplossingen). Samen met de Universiteit van Tilburg is voor dit onderzoek een gespreksleidraad ontwikkeld om voor iedere bewoner de beste oplossingen te selecteren. Gedurende de 12 maanden hebben iZi consultants de bewoners gevolgd of en zo ja hoe de bewoners deze producten gebruikten en ervoeren in hun eigen woning. Hieruit is gebleken dat aansluiten bij de persoonlijke behoefte en de context van de bewoner het gebruik bevordert. Een goede introductie en ondersteuning van vooral digitale technologie zal de kansen op positieve effecten vergroten. Het LUMC analyseert momenteel of gebruik van technologie en een sterkere sociale gemeenschap van inwoners, tot positieve effecten heeft geleid op zelfredzaamheid, participatie en kwaliteit van leven.

De 90 technologische oplossingen zijn ook aangebracht in de iZi-ervaarwoning aan de Steenhouwersgaarde 15e. Programmameden van Gezond Lang Thuis en 15 iZi-ambassadeurs verzorgen in deze woning rondleidingen en workshops met inwoners, start ups en andere belanghebbenden. Naast vele inwoners, gemeentes, ministeries, kennisinstellingen en eHealth leveranciers ontvingen ze ook Koningin Máxima in de iZi-ervaarwoning.

Het komende jaar worden de resultaten van het programma gebruikt voor de start van nieuwe innovatie projecten. Ook wordt onderzocht of de positief geteste oplossingen als hulpmiddel vanuit de Wmo beschikbaar kunnen worden gesteld. Verder worden de resultaten gedeeld met zorg- en welzijnsinstellingen binnen en buiten Den Haag. In de workshopserie 'Samenwerken aan eHealth ontwikkelen we samen met andere gemeenten, kennis-, zorg- en welzijnsinstellingen projecten die door samenwerking beter en sneller kunnen worden gerealiseerd. Een voorbeeld is de 'eHealth marktplaats'; een portaal dat inwoners en Wmo-consulenten helpt om de behoefte van de inwoner te koppelen aan dé passende eHealth oplossing.

Bron: www.wijenizi.nl

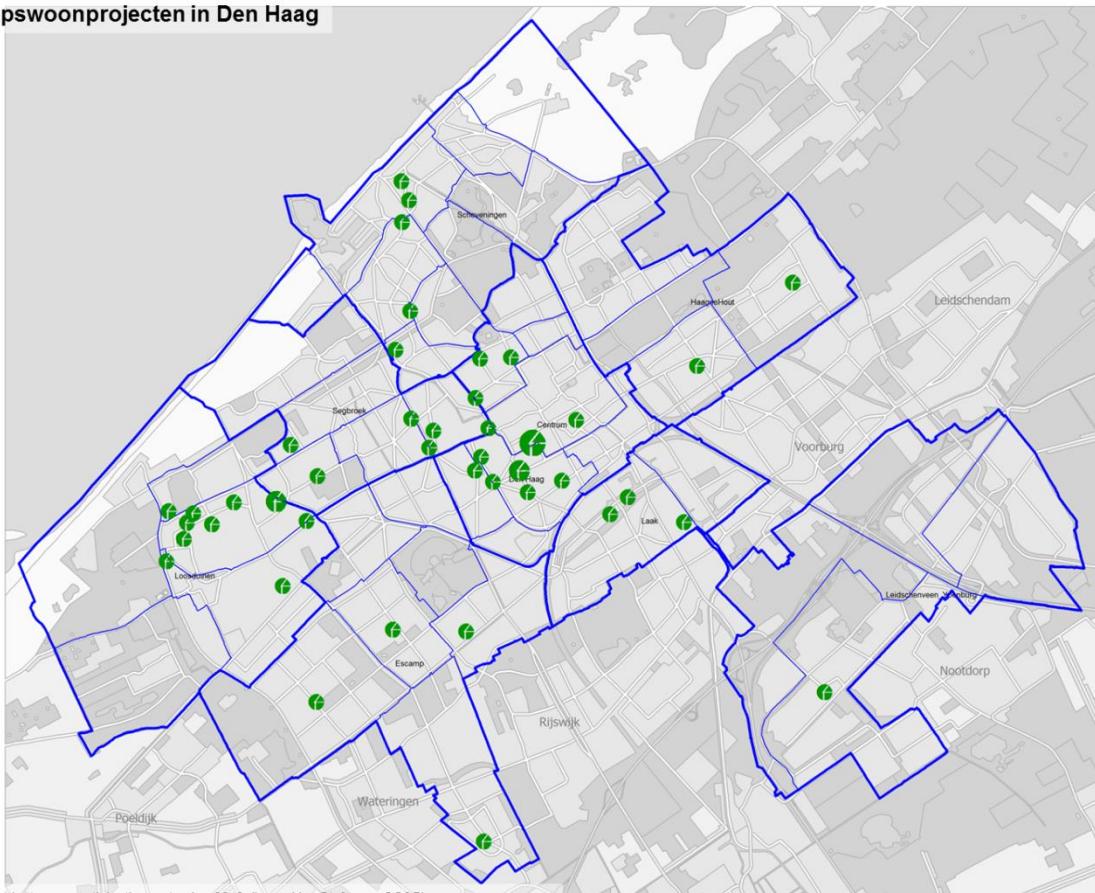
4.6 BIJZONDERE WOONVORMEN

Een bijzondere woonvorm voor ouderen is groepswonnen. Groepswonnen is “een woonconcept dat in Den Haag rond 1984 is gestart. Deze groepen waren van oorsprong bedoeld voor 50-plussers. Het idee was om met een aantal generatiegenoten bij elkaar in een groep te gaan wonen. Voor aanspraak en ook om een beetje voor elkaar te zorgen. Zo zijn de eerste woongroepen voor ouderen ontstaan. Een woongroep voor ouderen bestaat over het algemeen uit 20 huishoudens die een gemeenschappelijke ruimte delen en samen een zelfstandige vereniging vormen. Elke woongroep bepaalt de eigen statuten en cultuur.”²⁴

In 2018 zijn er in Den Haag 46 projecten waar ouderen in groepsverband kunnen wonen. Hoeveel Haagse 65-plussers gebruik maken van groepswonnen is niet bekend. In figuur 4.10 zijn de groepswoonprojecten op de kaart weergegeven.

Figuur 4.10 Groepswoonprojecten voor ouderen in Den Haag (2018)

Groepswoonprojecten in Den Haag

Bron: Productgroep participatie, september 2018 (bewerking Stafgroep OS&P)

4.7 NADERE ANALYSE VAN DE UITKOMSTEN

In voorgaande paragrafen is alleen gekeken naar de totale groep ouderen en de twee leeftijdsklassen daarbinnen. Er zijn echter nog meer differentiaties te maken, zoals naar sekse, etniciteit, type huishouden, opleidingsniveau, inkomen en stadsdeel.

In deze paragraaf vindt u een overzicht van de uitkomsten (op hoofdpunten) voor verschillende groepen ouderen. In de tekst wordt alleen gewezen op de meest opvallende uitkomsten.

²⁴ Bron: www.centrumgroepswonnen.nl (geraadpleegd op 22-10-2018)

NB Het uitsplitsen van de uitkomsten leidt er in een aantal gevallen toe dat het absolute aantal ouderen waarop de uitkomsten betrekking hebben, klein is (zoals het geval is bij de uitsplitsing naar stadsdeel). De uitkomsten moeten dan ook als indicatie worden gezien en niet als representatief beeld voor de betreffende subgroep ouderen. In de overzichten is het totaal aantal ouderen in de steekproef (N) opgenomen; ook dit is een indicatie aangezien het aantal per vraag kan verschillen. Uitkomsten die betrekking hebben op minder dan 25 respondenten worden in de tabellen niet getoond.

In overzicht 4.11 op de volgende pagina zijn een aantal aspecten weergegeven met betrekking tot de woonsituatie van Haagse ouderen, uitgesplitst naar een aantal kenmerken.

Een aantal punten die opvallen:

- Vrouwen wonen vaker intramuraal en in woningen speciaal voor ouderen dan mannen.
- Ouderen met een Nederlandse achtergrond wonen vaker intramuraal dan ouderen met een migratieachtergrond. Migrantenouderen geven duidelijk een lager rapportcijfer voor hun woning dan ouderen met een Nederlandse achtergrond. Daarnaast lijken migrantenouderen vaker in een sociale huurwoning te wonen en minder vaak in een woning speciaal bestemd voor ouderen.
- 65-plussers met een hoog opleidingsniveau zijn vaker tevreden over hun woning dan ouderen met een laag opleidingsniveau; zij geven een duidelijk hoger rapportcijfer. Daarnaast wonen zij minder vaak in een meergezinswoning en ook minder vaak in een woning die speciaal bestemd is voor ouderen, dan 65-plussers met een laag opleidingsniveau. Verder geldt dat hoe hoger het opleidingsniveau, hoe lager het aandeel ouderen dat in een sociale huurwoning woont.
- Alleenstaande ouderen wonen vaker intramuraal dan ouderen uit een meerpersoonshuishouden. Ouderen uit een meerpersoonshuishouden geven een hoger rapportcijfer voor hun woning dan alleenstaande ouderen. Daarnaast zien we dat alleenstaanden die zelfstandig wonen vaker in een meergezinswoning (appartement, flat etc.) wonen en ook vaker in een woning die speciaal bestemd is voor ouderen.

Overzicht 4.11 Woonsituatie Haagse ouderen aan de hand van een aantal aspecten

	% intramuraal (2018)	N Veiligheids- monitor (2017) (indicatie)	rapportcijfer woning	N WoON (2015) (indicatie)	% meergezins- woning	% sociale huur	% in woning speciaal voor ouderen	% beslist niet verhuizen
Totaal 65-plus	5,4%	443	7,8	470	73,4%	41,9%	16,9%	77,8%
<i>Leeftijd</i>								
65 – 74 jaar	1,8%	178	7,8	278	66,3%	38,0%	10,7%	72,7%
75-plus	10,4%	265	7,7	192	83,5%	47,6%	25,9%	85,3%
<i>Sekse</i>								
Man	3,8%	235	7,7	203	69,0%	36,3%	10,8%	77,5%
Vrouw	6,7%	208	7,9	261	76,4%	45,8%	21,1%	78,0%
<i>Etniciteit</i>								
Nederlandse achtergrond	6,1%	315	7,9	355	74,7%	39,7%	18,9%	78,1%
Migratieachtergrond	3,8%	128	7,6	109	69,9%	47,7%	11,7%	77,2%
<i>Opleidingsniveau</i>								
Laag	-	177	7,7	221	81,8%	63,2%	24,1%	80,5%
Middel	-	97	7,9	111	70,6%	35,1%	12,8%	75,5%
Hoog	-	111	8,0	122	62,2%	12,5%	9,3%	74,7%
<i>Type huishouden</i>								
Eenpersoons	9,9%	178	7,5	278	87,6%	47,6%	23,5%	82,2%
Meerpersoons	0,5%	265	8,0	186	63,1%	37,9%	12,1%	74,6%
<i>Stadsdeel</i>								
Loosduinen	8,3%	74	7,8	-	-	-	-	-
Escamp	5,8%	97	7,6	-	-	-	-	-
Segbroek	4,0%	39	7,8	-	-	-	-	-
Scheveningen	5,6%	58	7,7	-	-	-	-	-
Centrum	3,1%	96	7,7	-	-	-	-	-
Laak	0,2%	22	7,2	-	-	-	-	-
Haagse Hout	6,8%	41	8,2	-	-	-	-	-
Leidschenveen/Ypenburg	3,7%	16	8,3	-	-	-	-	-

Bron: Gemeente Den Haag, BRP; Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2017; Gemeente Den Haag, WoOn 2015

5 Publieke ruimte

In dit hoofdstuk kijken we naar verschillende aspecten die te maken hebben met de publieke ruimte, oftewel de leefomgeving van Haagse ouderen. Zijn zij tevreden met de buurt waarin zij wonen? En voelen zij zich er veilig?

De gegevens die in dit hoofdstuk worden gepresenteerd, komen uit de Veiligheidsmonitor. In bijlage 1 vindt u hier meer informatie over. De uitkomsten uit de Veiligheidsmonitor hebben betrekking op ouderen die zelfstandig wonen.

5.1 WAARDERING VAN DE (FYSIEKE) BUURT

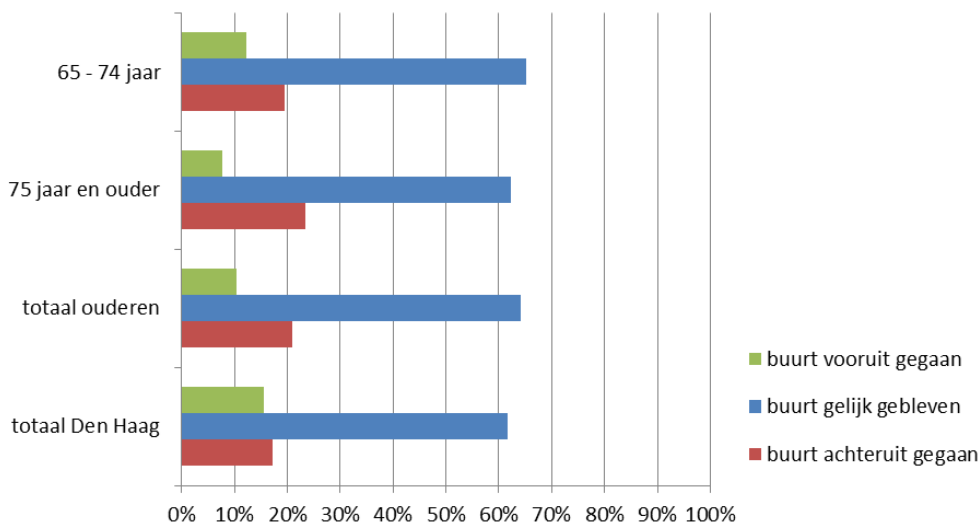
Haagse ouderen lijken in het algemeen redelijk tevreden met hun leefomgeving. Ze geven gemiddeld een 7,3 als waardering voor hun woonomgeving in het algemeen en gemiddeld een 7,2 voor de leefbaarheid in hun woonbuurt. Deze cijfers zijn hoger dan gemiddeld. Alle Hagenaars bij elkaar geven gemiddeld een 7,0 voor de woonomgeving en een 7,1 voor de leefbaarheid.

5.1.1 Ontwikkeling van de buurt

Hoe heeft de buurt waarin Haagse 65-plussers wonen zich ontwikkeld? Is deze er op vooruit gegaan, op achteruit gegaan of is deze gelijk gebleven?

Een meerderheid (64%) van de Haagse 65-plussers geeft aan dat de buurt waarin zij wonen het jaar voorafgaand aan het onderzoek niet vooruit, maar ook niet achteruit is gegaan (zie figuur 5.1). Een vijfde (21%) geeft echter aan dat de buurt achteruit gegaan is. Een relatief klein deel (10,5%) van de 65-plussers vindt dat de buurt vooruit is gegaan. Dit laatste is duidelijk minder vaak dan gemiddeld voor Den Haag als geheel; van alle inwoners vindt 15,5% dat de buurt er op vooruit is gegaan.

Figuur 5.1 Beleving van de ontwikkeling van de buurt door Haagse ouderen (in 2017)

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2017

Door de jaren heen (zie tabel 5.2 op de volgende pagina) zien we geen grote verschillen in de beleving van de ontwikkeling van de buurt.

Tabel 5.2 Beleving van de ontwikkeling van de buurt door Haagse ouderen, 2013 – 2017²⁵

	2012	2013	2015	2017
% buurt is achteruit gegaan	23,8%	23,4%	20,2%	21,0%
% buurt is vooruit gegaan	9,4%	7,3%	9,7%	10,5%

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2012, 2013, 2015 en 2017

De vijf grootste problemen in de buurt waar 65-plussers zelf overlast van ervaren, zijn (in 2017):

1. hondenpoep,
2. te hard rijden,
3. parkeerproblemen,
4. rommel op straat,
5. agressief verkeersgedrag.

Hierin is ten opzichte van 2015 niets veranderd.

Vooral de eerste vier problemen zien 65-plussers graag aangepakt (door de gemeente).

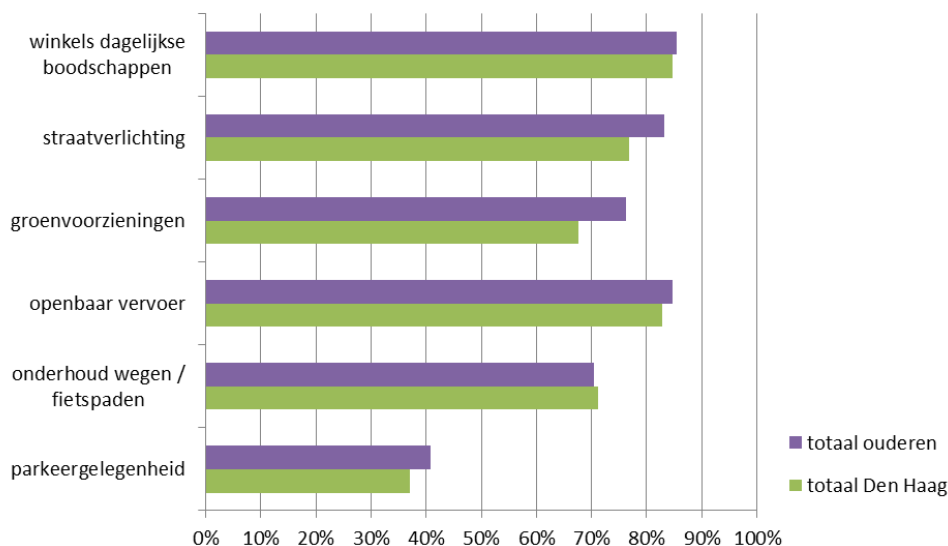
5.1.2 Tevredenheid met voorzieningen in de buurt

Voor een aantal voorzieningen in de woonbuurt is aan ouderen gevraagd in welke mate zij daar tevreden mee zijn; voorzieningen als winkels voor dagelijkse boodschappen, openbaar vervoer en openbaar groen.

65-plussers zijn in het algemeen tevreden over de verschillende voorzieningen (zie figuur 5.3). Zij zijn het meest tevreden met de winkels voor dagelijkse boodschappen en met het openbaar vervoer; 85% van de Haagse ouderen is hier tevreden over. Daarnaast is 80% van de ouderen tevreden met de straatverlichting, 76% met de groenvoorzieningen en 71% met het onderhoud van wegen en fietspaden. Over de parkeergelegenheid is men minder tevreden.

In vergelijking met de gemiddelde Hagenaar zijn ouderen duidelijk vaker tevreden over de groenvoorzieningen.

Figuur 5.3 Tevredenheid met een aantal voorzieningen in de buurt (2017)

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2017

²⁵ In Bijlage 2 is deze tabel uitgesplitst naar leeftijdscategorie: 55-64 jaar, 65-74 jaar en 75-plus.

Ten opzichte van 2015 lijken Haagse ouderen vaker tevreden te zijn met verschillende voorzieningen in de buurt (zie tabel 5.4). Met name over de straatverlichting en over het parkeren zijn zij in 2017 duidelijk vaker tevreden.

Tabel 5.4 Tevredenheid met een aantal voorzieningen in de buurt, 2012 – 2017²⁶

% (zeer) tevreden met:	2012	2013	2015	2017
- winkels dagelijkse boodschappen	81,1%	82,9%	81,1%	85,4%
- straatverlichting	78,3%	76,8%	70,2%	83,1%
- groenvoorzieningen	77,6%	73,4%	73,7%	76,2%
- openbaar vervoer	79,6%	73,8%	75,4%	84,7%
- onderhoud wegen / fietspaden	61,0%	59,8%	62,4%	70,5%
- parkeergelegenheid	40,5%	42,4%	45,6%	40,8%

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2012, 2013, 2015 en 2017

Kader: Wat vindt het Haags Ouderenplatform?

Wat maakt een woonomgeving wel of niet prettig om in te wonen? We hebben het gevraagd aan de panelleden van het Ouderenplatform (55-84 jaar).

Aspecten die volgens de panelleden een wijk prettig maken om in te wonen zijn vooral dat er de winkels dichtbij in de buurt zijn; dat er goed openbaar vervoer is; dat er parken, plantsoenen en vijvers zijn; dat er sociaal contact is met buren, vrienden in de buurt en dat er saamhorigheid is; dat de wijk rustig is; dat alle voorzieningen aanwezig zijn in de buurt; en dat er wijkactiviteiten zijn, ook speciaal voor ouderen.

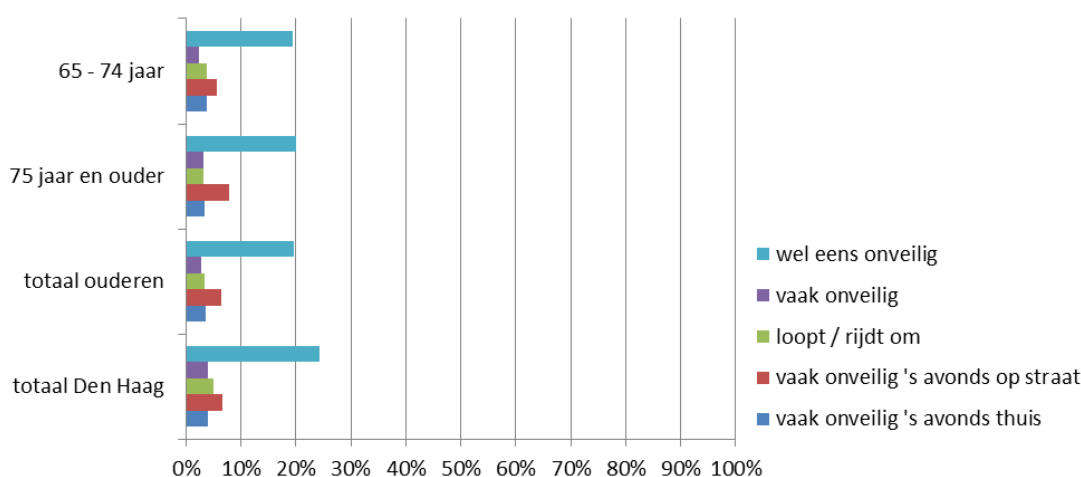
Maar er zijn ook aspecten en/of voorvallen waardoor de wijk niet (altijd) prettig wonen is. Panelleden noemen onder meer rommel op straat; overlast van parkeren en te weinig parkeermogelijkheden; geluidsoverlast (gehoorig), lawaai, vandalisme door hangjongeren, overlast door honden en katten (poep); inbraken, diefstal en criminaliteit; onprettige wijk sfeer door bijvoorbeeld (asociale) buurtbewoners en/of agressieve en onaardige buren; onveilige verkeerssituaties en te hard rijden; en dat er teveel buitenlanders in de wijk zijn.

Bron: Ouderenplatform Den Haag (2018), Rapportage zomerronde 2018

5.2 VEILIGHEID

Veiligheid is een belangrijk onderwerp bij het thema publieke ruimte. Voelen ouderen zich veilig in de buurt en in hun woning? En voelen zij zich ook op andere plekken in de stad veilig?

Figuur 5.5 Beleving van veiligheid van de buurt door Haagse ouderen (in 2017)

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2017

Haagse ouderen geven gemiddeld een 7,0 als rapportcijfer voor de veiligheid in hun buurt. Niettemin geeft 20% aan dat zij zich wel eens onveilig voelen in de buurt (zie figuur 5.5) en bijna 3% voelt zich zelfs vaak onveilig. Een deel van de ouderen (3,5%) loopt of rijdt (dan ook) wel eens om, om onveilige plekken in hun buurt te vermijden. Het aandeel ouderen dat zich 's avonds onveilig voelt op straat is

²⁶ In Bijlage 2 is deze tabel uitgesplitst naar leeftijds categorie: 55-64 jaar, 65-74 jaar en 75-plus.

nog iets hoger (6,5%). Ook in hun eigen huis voelt een klein deel van de ouderen (bijna 4%) zich 's avonds niet veilig.

Ouderen voelen zich in het algemeen minder onveilig in hun eigen buurt dan de gemiddelde Hagenaar. Dit geldt voor alle genoemde aspecten.

Door de jaren heen lijkt het onveiligheidsgevoel onder ouderen te zijn afgenomen (zie tabel 5.6).

Tabel 5.6 Beleving van de veiligheid van de buurt, 2012 – 2017²⁷

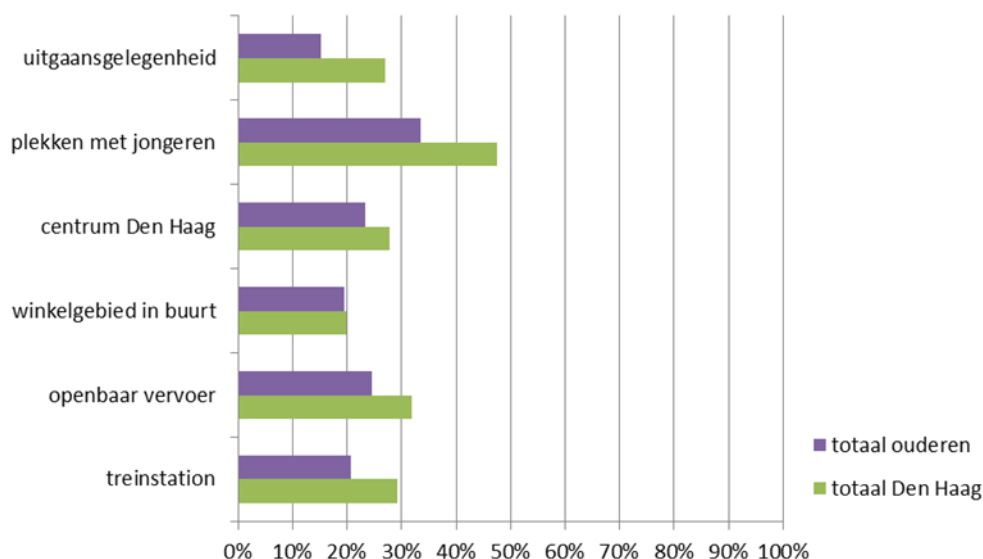
	2012	2013	2015	2017
% voelt zich wel eens onveilig	27,8%	26,7%	24,8%	19,7%
%voelt zich vaak onveilig 's avonds op straat	9,0%	7,9%	8,5%	6,5%
% voelt zich vaak onveilig 's avonds thuis	4,4%	4,3%	4,3%	3,7%
% loopt / rijdt vaak om	5,4%	4,1%	5,3%	3,5%

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2012, 2013, 2015 en 2017

Als we kijken naar plekken in de stad die niet per se in de eigen buurt liggen, zien we dat ouderen zich vooral wel eens onveilig voelen op plekken waar groepen jongeren rondhangen (33,5%) en in het openbaar vervoer (25%) (zie figuur 5.7). Dit zijn ook de plekken waar de gemiddelde Hagenaar zich het meest vaak onveilig voelt. Het aandeel ouderen dat zich vaak of soms onveilig voelt op de diverse plekken in de stad is in bijna alle gevallen lager dan gemiddeld; alleen in het winkelgebied in de buurt voelen ouderen zich ongeveer even onveilig als alle Hagenaars bij elkaar.

Binnen de groep ouderen voelen 65-74-jarigen zich vaker wel eens onveilig dan 75-plussers. Dit geldt voor alle plekken, met uitzondering van het winkelgebied in de eigen buurt. Door de jaren heen lijken ouderen zich in het algemeen veiliger te gaan voelen (zie tabel 5.8 op de volgende pagina).

Figuur 5.7 Beleving van onveiligheid (vaak + soms) op een aantal plekken (in 2017)

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2017

²⁷ In Bijlage 2 is deze tabel uitgesplitst naar leeftijdscategorie: 55-64 jaar, 65-74 jaar en 75-plus.

Tabel 5.8 Beleving van Haagse ouderen van onveiligheid op een aantal plekken, 2012 – 2017²⁸

% dat zich vaak/soms onveilig voelt	2012	2013	2015	2017
- uitgaansgelegenheid	19,7%	16,3%	17,4%	15,1%
- plekken met jongeren	39,0%	36,3%	34,5%	33,5%
- centrum Den Haag	29,2%	25,4%	25,5%	23,4%
- winkelgebied in buurt	23,6%	21,0%	23,6%	19,5%
- openbaar vervoer	32,8%	28,8%	30,1%	24,6%
- treinstation	30,9%	26,7%	24,2%	20,6%

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2012, 2013, 2015 en 2017

5.3 NADERE ANALYSE VAN DE UITKOMSTEN

In voorgaande paragrafen is alleen gekeken naar de totale groep ouderen en de twee leeftijdsklassen daarbinnen. Er zijn echter nog meer differentiaties te maken, zoals naar sekse, etniciteit, type huishouden, opleidingsniveau, inkomen en stadsdeel.

In deze paragraaf vindt u een overzicht van de uitkomsten (op hoofdpunten) voor de verschillende groepen ouderen. In de tekst wordt alleen gewezen op de meest opvallende uitkomsten.

NB Het uitsplitsen van de uitkomsten leidt er in een aantal gevallen toe dat het absolute aantal ouderen waarop de uitkomsten betrekking hebben, klein is (zoals het geval is bij de uitsplitsing naar stadsdeel). De uitkomsten moeten dan ook als indicatie worden gezien en niet als representatief beeld voor de betreffende subgroep ouderen. In de overzichten is het totaal aantal ouderen in de steekproef (N) opgenomen; ook dit is een indicatie aangezien het aantal per vraag kan verschillen. Uitkomsten die betrekking hebben op minder dan 25 respondenten worden in de tabellen niet getoond.

In overzicht 5.9 op de volgende pagina zijn een aantal aspecten weergegeven met betrekking tot de leefomgeving van Haagse ouderen, uitgesplitst naar een aantal kenmerken.

Een aantal punten die opvallen:

- We zien weinig grote verschillen in de waardering van de leefomgeving tussen mannen en vrouwen.
- Ouderen met een migrantenachtergrond voelen zich vaker onveilig. Vooral in hun eigen buurt en in het winkelgebied in de eigen buurt voelen migrantenouderen zich vaker onveilig dan ouderen met een Nederlandse achtergrond.
- 65-plussers met een hoog opleidingsniveau zijn op bijna alle aspecten vaker tevreden over hun buurt. Hoog opgeleiden vinden vooral minder vaak dat hun buurt er op achteruit gegaan is. Ook qua veiligheid 'scoren' hoog opgeleide 65-plussers op bijna alle punten beter.
- Wat betreft de stadsdelen lijkt het stadsdeel Escamp er negatief uit te springen. Ook in de stadsdelen Laak en Centrum waarderen 65-plussers hun leefomgeving in het algemeen minder goed.

²⁸ In Bijlage 2 is deze tabel uitgesplitst naar leeftijdscategorie: 55-64 jaar, 65-74 jaar en 75-plus.

Overzicht 5.9 Waardering van de publieke ruimte / leefomgeving aan de hand van een aantal aspecten (2017)

	N Veiligheidsmonitor (indicatie)	rapportcijfer woonomgeving	% buurt gaat achteruit	% buurt gaat vooruit	% tevreden met voorzieningen (gemiddeld)	rapportcijfer veiligheid buurt	% voelt zich wel eens onveilig in buurt	% voelt zich vaak / soms onveilig in winkelgebied buurt	% voelt zich vaak / soms onveilig in OV
Totaal 65-plus	901	7,3	21,0%	10,5%	73,5%	7,0	19,7%	19,5%	24,6%
<i>Leeftijd</i>									
65 – 74 jaar	553	7,3	19,5%	12,2%	73,9%	7,0	19,5%	16,6%	26,3%
75-plus	348	7,2	23,3%	7,7%	72,7%	7,0	20,0%	14,5%	11,9%
<i>Sekse</i>									
Man	438	7,1	23,6%	12,6%	73,1%	6,9	18,6%	21,9%	24,3%
Vrouw	463	7,4	18,9%	8,7%	73,8%	7,1	20,6%	17,5%	24,8%
<i>Etniciteit</i>									
Nederlandse achtergrond	645	7,4	22,2%	6,2%	73,4%	7,1	17,8%	18,4%	25,0%
Migratieachtergrond	256	7,1	18,8%	18,7%	73,5%	6,8	23,3%	21,6%	23,7%
<i>Opleidingsniveau</i>									
Laag	371	7,2	23,8%	9,2%	71,5%	6,8	22,9%	20,7%	25,4%
Middel	198	7,2	23,4%	11,6%	74,9%	7,0	19,5%	23,1%	30,5%
Hoog	211	7,6	9,5%	13,5%	76,9%	7,6	8,8%	18,9%	19,7%
<i>Stadsdeel</i>									
Loosduinen	140	7,6	21,5%	4,9%	67,5%	7,2	16,3%	20,4%	29,6%
Escamp	180	7,0	38,7%	4,1%	72,7%	6,5	26,9%	24,9%	29,3%
Segbroek	81	7,5	8,3%	19,4%	82,1%	7,3	17,2%	12,5%	19,3%
Scheveningen	119	7,6	9,5%	12,2%	76,0%	7,4	10,3%	18,0%	29,0%
Centrum	189	6,6	20,7%	15,2%	67,2%	6,6	28,0%	24,5%	25,3%
Laak	53	6,3	27,5%	13,0%	71,5%	6,2	26,5%	15,1%	15,9%
Haagse Hout	101	7,7	14,2%	14,3%	78,9%	7,5	10,9%	10,2%	12,1%
Leidschenveen/Ypenburg	38	7,8	18,7%	4,2%	79,4%	7,2	23,9%	26,4%	23,4%

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2017

6 Mobiliteit

In dit hoofdstuk kijken we naar verschillende aspecten die te maken hebben met de mobiliteit van Haagse ouderen. Hoe vaak gaan Haagse ouderen op pad? Welke vervoersmiddelen gebruiken zij daarbij? Met welk doel gaan zij op pad? En hoe groot zijn de afstanden die zij afleggen? Zijn zij tevreden over de mobiliteitsvoorzieningen in de eigen buurt? En van welke (gesubsidieerde) voorzieningen kunnen Haagse ouderen gebruikmaken, zodat zij mobiel blijven?

De gegevens die we in dit hoofdstuk presenteren, komen uit het Onderzoek Verplaatsingen in Nederland (OVIN) en de Veiligheidsmonitor. Daarnaast is een deel van de gegevens afkomstig van interne registraties binnen de gemeente en/of registraties van organisaties. Dit is in de tekst en/of met een voetnoot aangegeven. In bijlage 1 vindt u hier meer informatie over.

De uitkomsten uit het OVIN en de Veiligheidsmonitor hebben betrekking op ouderen die zelfstandig wonen. Over ouderen die in verpleeg- of verzorgingshuizen wonen, hebben we geen informatie uit deze onderzoeken.

6.1 MOBILITEIT ONDER HAAGSE OUDEREN²⁹

Gemiddeld verplaatsen Haagse ouderen zich per persoon per dag 1,94 keer. Met een verplaatsing bedoelen we een beweging van een beginpunt naar een eindpunt. Binnen een verplaatsing kunnen meerdere ritten met verschillende vervoersmiddelen gemaakt worden. Zo kan een verplaatsing van huis naar een winkel in het centrum van Den Haag bestaan uit meerdere ritten; rit 1 lopend van huis naar de tramhalte, rit 2 met de tram naar de binnenstad en rit 3 lopend naar de betreffende winkel.

Haagse 65-plussers verplaatsen zich gemiddeld per dag per persoon iets minder vaak dan alle inwoners van Den Haag bij elkaar. Gemiddeld maken alle inwoners van Den Haag 2,3 verplaatsingen per persoon per dag. Binnen de groep 65-plussers lijkt het erop dat geldt; hoe ouder, hoe minder verplaatsingen men maakt.

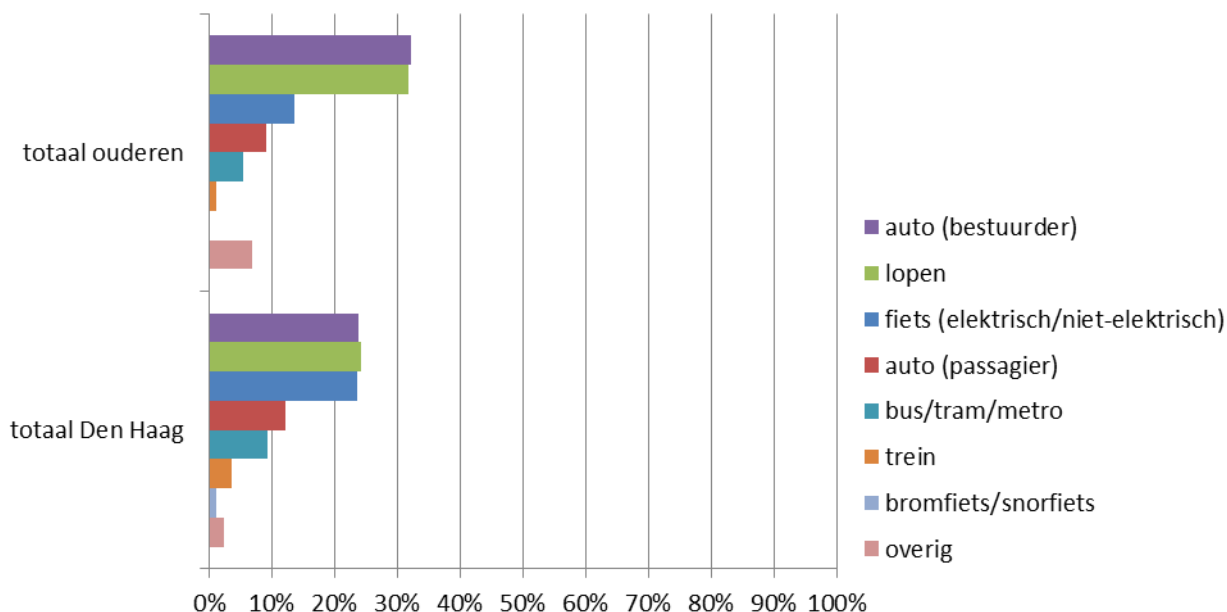
Vervoersmiddel

Haagse ouderen verplaatsen zich vooral per auto (als bestuurder), te voet of per fiets. Zo'n 32% van de verplaatsingen van 65-plussers wordt met de auto gedaan en nog eens 32% te voet (zie figuur 6.1 op de volgende pagina). 14% van de verplaatsingen gebeurt op de fiets. Met de trein en op de bromfiets verplaatsen Haagse ouderen zich minder vaak.

Vergeleken met Den Haag als geheel zien we geen grote verschillen in vervoerswijze (zie figuur 6.1 op de volgende pagina). Binnen de groep ouderen lijken 75-plussers relatief vaker dan 65-74-jarigen gebruik te maken van de auto wanneer zij zich verplaatsen. Terwijl deze laatste groep vaker de keuze maakt voor de fiets.

²⁹ Bron: Gemeente Den Haag, Onderzoek Verplaatsingen in Nederland 2017 (bewerking afdeling PSO).

Figuur 6.1 Vervoerswijze Haagse ouderen (2017)

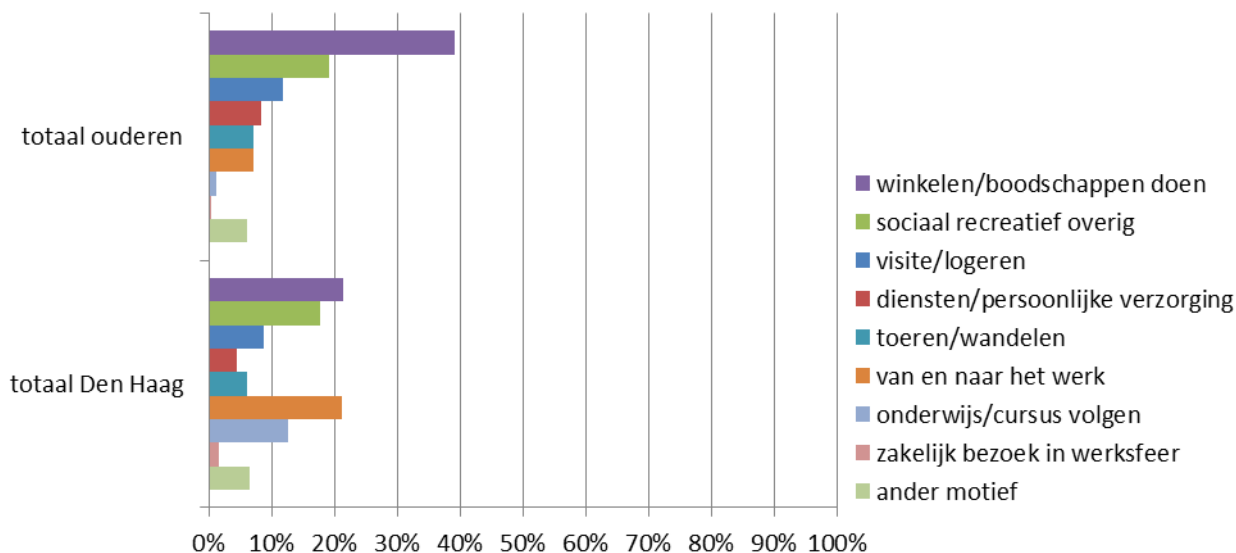

Bron: Gemeente Den Haag, Onderzoek Verplaatsingen in Nederland 2017 (bewerking afdeling PSO)

Motief

Het doen van boodschappen en winkelen is voor Haagse ouderen de belangrijkste reden om zich te verplaatsen. 39% van alle verplaatsingen heeft dit als doel (zie figuur 6.2). Ruim 30% van de verplaatsingen heeft een sociaal doel; visites (12%) of een ander sociaal recreatief doel (19%). Logischerwijs gaan ouderen minder vaak op pad voor werk en onderwijs dan gemiddeld.

Figuur 6.2 Redenen voor verplaatsingen door Haagse ouderen (2017)

Bron: Gemeente Den Haag, Onderzoek Verplaatsingen in Nederland 2017 (bewerking afdeling PSO)

Het lijkt er op dat de verplaatsingen van ouderen in de leeftijd van 65 tot 74 jaar iets vaker een sociaal doel hebben dan verplaatsingen van 75-plussers. Daarentegen lijken 75-plussers vaker de deur uit te gaan om te winkelen of met als doel 'diensten / persoonlijke verzorging'.

Afstanden

Als we alle verplaatsingen bij elkaar nemen, dan leggen Haagse ouderen gemiddeld 15,2 kilometer per verplaatsing af. Ouderen reizen gemiddeld iets minder ver dan we voor heel Den Haag zien (gemiddeld 24,6 kilometer per verplaatsing).

Van de vervoersmiddelen die ouderen het meest vaak gebruiken (de auto, te voet of de fiets) wordt met de auto de grootste afstand afgelegd. Gemiddeld leggen Haagse 65-plussers met de auto (als bestuurder) 15 kilometer per verplaatsing af. De reikwijdte van de fiets is kleiner. 65-plussers leggen met de fiets gemiddeld 3,2 kilometer per verplaatsing af. Lopend leggen ouderen de kortste afstand af; gemiddeld 1,4 kilometer per verplaatsing.

De afstand die Haagse ouderen afleggen voor het doen van boodschappen is over het algemeen korter dan wanneer zij zich verplaatsen voor een visite of een ander sociaal recreatief doel. Gemiddeld wordt voor een verplaatsing met als motief winkelen / boodschappen 4,3 kilometer afgelegd. Bij verplaatsingen met als motief visite of een ander sociaal recreatief doel, wordt gemiddeld respectievelijk 22,8 en 6,7 kilometer afgelegd.

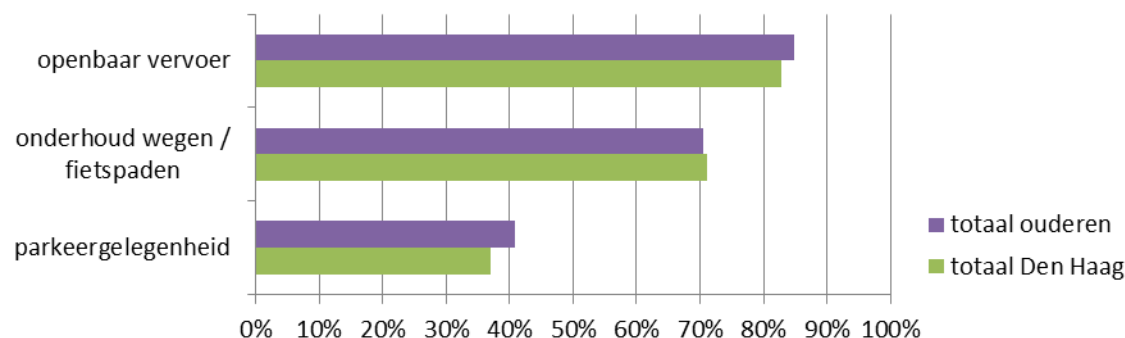
6.2 TEVREDENHEID VOORZIENINGEN IN DE BUURT³⁰

In het vorige hoofdstuk hebben we gekeken naar de tevredenheid van Haagse ouderen over een aantal voorzieningen in de buurt. Drie van deze voorzieningen, het openbaar vervoer, onderhoud van wegen en fietspaden en de parkeergelegenheid, hebben te maken met mobiliteit.

Ouderen zijn redelijk tevreden over deze mobiliteitsvoorzieningen in de buurt. We zien dat Haagse ouderen het meest tevreden zijn met het openbaar vervoer in de buurt; 85% van hen is hier tevreden over (zie figuur 6.3). Over het onderhoud van wegen en fietspaden is 71% van de ouderen tevreden. Over de parkeergelegenheden in de buurt is minder dan de helft van de ouderen tevreden (41%).

Gemiddeld wonen 65-plussers op een kleine 290 meter van een OV-halte (bus, tram of trein). In Leidschenveen-Ypenburg is deze afstand het grootst; gemiddeld 431 meter. Ouderen in Scheveningen wonen gemiddeld het dichtstbij een OV-halte, namelijk 218 meter.

Figuur 6.3 Tevredenheid met een aantal mobiliteitsvoorzieningen in de buurt (2017)

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2017

Kader: Wat vindt het Haags Ouderenplatform?

Hoe heeft het openbaar vervoer zich volgens ouderen in de laatste jaren ontwikkeld? Zien zij een verbetering of een verslechtering? We hebben het gevraagd aan de panelleden van het Ouderenplatform (55-84 jaar).

De meerderheid van de panelleden vindt dat het openbaar vervoer niet verbeterd, maar ook niet verslechterd is. Panelleden die aangeven dat het openbaar vervoer beter is geworden noemen; de betere toegankelijkheid, betere instap, gelijkvloers; goede/verbeterde frequentie van ritten, een beter lijnennet; nieuwe modernere trams; stiptheid, minder wachttijd; snellere verbindingen; betere aansluitingen; tijdsaanduiding bij de haltes; mooie haltes; netheid, minder vernielingen; komst RandstadRail; meer ruimte en comfort in de trams; stillere trams.

Maar er zijn ook panelleden die vinden dat het openbaar vervoer minder goed is geworden. Zij noemen: minder ritten in de avond, lang wachten; veranderingen in buslijnen; wegvallen haltes en lijnen; verbouwingen/wegopbrekingen; overtap sluit niet altijd aan; snel optrekken, gevaar op omvallen; en de hoge opstap in veel trams/bussen.

Bron: Ouderenplatform Den Haag (2017), Rapportage zomermeting 2017

³⁰ Bron: Veiligheidsmonitor

6.3 (GESUBSIDIEERDE) VOORZIENINGEN GERICHT OP MOBILITEIT³¹

Er zijn in Den Haag een aantal voorzieningen die er voor kunnen zorgen dat ouderen langer mobiel blijven. Er zijn wijkbussen die ouderen kunnen gebruiken om naar bepaalde voorzieningen te gaan en er is een boodschappenbegeleidingsdienst die ouderen helpt bij het doen van de dagelijkse boodschappen. Daarnaast kunnen ouderen bij de gemeente terecht voor individuele en collectieve voorzieningen voor vervoer vanuit de Wmo, zoals de Taxibus. In deze paragraaf kijken we naar het bereik van deze voorzieningen. Overigens zijn deze voorzieningen niet uitsluitend voor ouderen, maar ouderen vormen wel een belangrijke doelgroep.

Boodschappenbegeleidingsdienst

De Boodschappenbegeleidingsdienst begeleidt ouderen en mindervaliden die weinig contacten hebben, slecht ter been zijn of zich onveilig voelen met als doel isolement tegen te gaan³². Dagelijks gaat de Boodschappenbegeleidingsdienst naar winkels waar ouderen hun wekelijkse boodschappen kunnen doen. Deelnemers worden thuis opgehaald, waarna er in kleine groepjes boodschappen wordt gedaan. De begeleiders bieden een arm en helpen bijvoorbeeld met het zoeken van de gewenste artikelen en het dragen van de boodschappentassen. Na afloop wordt gezamenlijk een kopje koffie gedronken, waarna de deelnemers weer thuis worden gebracht. Voor mensen die boodschappenhulp nodig hebben maar niet zelf mee kunnen, worden boodschappen aan huis bezorgd. Naast het doen van boodschappen biedt de Boodschappenbegeleidingsdienst ook dagelijks uitstapjes aan met begeleiding en vervoer en enkele keren per jaar vakanties.

In 2017 hebben ruim 6.000 Hagenaars een abonnement op de Boodschappenbegeleidingsdienst (zie tabel 6.4). Dit is iets meer dan in voorgaande vier jaren.

Tabel 6.4 Aantal abonnementen van de Boodschappenbegeleidingsdienst (2011 – 2017)

	2011	2013	2015	2017
Boodschappenbegeleidingsdienst				
Aantal abonnementen Boodschappenbegeleidingsdienst	6.240	5.750	5.654	6.168

Bron: Gemeente Den Haag, Productgroep Participatie 2018

Individuele Wmo-voorzieningen

Om mobiel te blijven kunnen Haagse 65-plussers bij de gemeente terecht voor verschillende voorzieningen, zoals rolstoelen, individuele vervoersvoorzieningen en taxibuspassen.

Uit de registratie van de gemeente is geen specifieke informatie opgenomen over de hoeveelheid aanvragen voor deze voorzieningen door 65-plussers en het aantal toekenningen van deze voorzieningen. Wel is er informatie over alle Hagenaars. Zowel het aantal uitstaande rolstoelvoorzieningen als het aantal uitstaande taxibuspassen is in 2017 gestegen ten opzichte van 2015 (zie tabel 6.5). Het aantal individuele vervoersvoorzieningen is ten opzichte van 2015 gedaald.

Tabel 6.5 Bereik van individuele Wmo-voorzieningen (2011 – 2017)

	2011	2013	2015	2017
Rolstoelen				
Aantal uitstaande rolstoelvoorzieningen	5.125	5.923	5.047	5.443
Vervoersvoorzieningen				
Aantal uitstaande individuele vervoersvoorzieningen	8.115	11.974	11.668	10.860
Taxibus				
Aantal uitstaande taxibuspassen	10.997	13.898	14.538	16.043

Bron: Gemeente Den Haag, Dienst OCW (Socrates)

³¹ Bron: interne gemeentelijke registraties en jaarverslagen organisaties

³² Bron: www.bbddenhaag.nl (geraadpleegd op 17-10-2018)

Wijkbussen

Den Haag kent 11 wijkbusorganisaties³³. Elke wijkbus heeft een eigen (vastgelegd) rijgebied. Vaak ligt dit binnen een stadsdeel. Inwoners van dat gebied kunnen op afspraak en tegen geringe kosten vervoerd worden binnen dat rijgebied. De wijkbus haalt mensen thuis op en brengt hen naar hun bestemming, zoals de dokter / ziekenhuis, fysiotherapeut, pedicure of kapper, supermarkten en winkels, familie en/of het stadsdeeltkantoor. Hoeveel personen er per jaar vervoerd worden en hoeveel kilometers er jaarlijks worden gereden, is niet bekend.

Kader: Wat vindt het Haags Ouderenplatform?

Hoe beoordelen ouderen de regiotaxi, taxibus en wijkbus? We hebben het gevraagd aan de panelleden van het Ouderenplatform (55-84 jaar).

Als positieve aspecten van deze vervoersvoorzieningen noemen panelleden: de fijne chauffeurs; het gemak van deur tot deur; mooi dat het er is, goede organisaties; goede service, je wordt netjes geholpen; betaalbaar, goedkoop; vaak redelijk op tijd; gemakkelijk oproepbaar / te bellen; oplossingsgericht bij problemen; en de automatische betaling.

Minder positieve aspecten zijn volgens de panelleden: de soms lange wachttijden; te duur, duurder geworden; vaak ritten met veel omrijden; dienstverlening/organisatie loopt nog wel eens mis; komen niet; en weinig ruimte in de taxibus, weinig comfort, ruikt niet fris.

Bron: Ouderenplatform Den Haag (2017), Rapportage zomermeting 2017

³³ Bron: www.denhaag.nl (geraadpleegd op 17-10-2018)

7 Burgerparticipatie

In dit hoofdstuk kijken we naar verschillende aspecten rond de maatschappelijke inzet van Haagse ouderen. We kijken hierbij naar werk, vrijwilligerswerk, het verlenen van mantelzorg, of ouderen betrokken zijn bij activiteiten voor de buurt en of ouderen en hun burens elkaar helpen.

De gegevens die we in dit hoofdstuk presenteren, komen voornamelijk uit de Stadsenquête. In bijlage 1 vindt u meer informatie over dit onderzoek.

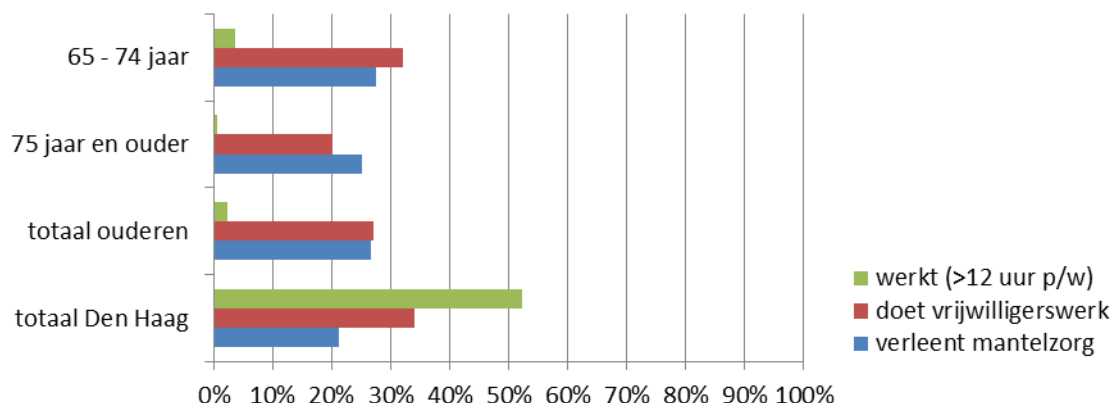
De uitkomsten hebben betrekking op ouderen die zelfstandig wonen. Over ouderen die in verpleeg- of verzorgingshuizen wonen, hebben we geen informatie.

7.1 WERK

Het aandeel 65-plussers dat werkzaam is, is zoals we mogen verwachten gering. Het aandeel 65-plussers dat 12 uur per week of meer werkt (en tot de beroepsbevolking wordt gerekend) is 2%. Voor heel Den Haag is dit 52% (zie figuur 7.1).

Binnen de groep ouderen zijn het, niet verwonderlijk, met name 65-74-jarigen die (nog) werken (4%). Het aandeel werkenden onder 75-plussers is beperkt (minder dan 1%).

Figuur 7.1 Maatschappelijke inzet van Haagse ouderen aan de hand van een aantal indicatoren (2017).

Bron: Gemeente Den Haag, Stadsenquête 2017

Tabel 7.2 Maatschappelijke inzet van Haagse ouderen, 2016 - 2017³⁴

	2016	2017
% werkt (>12 uur p/w)	-	2,3%
% doet vrijwilligerswerk	31,2%	27,0%
% verleent mantelzorg	28,2%	26,6%

Bron: Gemeente Den Haag, Stadsenquête 2016 en 2017

³⁴ In Bijlage 2 is deze tabel uitgesplitst naar leeftijdscategorie: 55-64 jaar, 65-74 jaar en 75-plus.

7.2 VRIJWILLIGERSWERK

Ruim een kwart (27%) van de Haagse 65-plussers heeft in het jaar voorafgaand aan het onderzoek wel eens vrijwilligerswerk gedaan bij een sportvereniging, zorginstelling of een politieke of andere maatschappelijke organisatie (zie figuur 7.1 op de vorige pagina).

Vergeleken met 2016 is het aandeel 65-plussers dat vrijwilligerswerk doet in 2017, min of meer gelijk (zie tabel 7.2 op de vorige pagina).

65% van de vrijwilligers onder de 65-plussers zet zich minimaal één keer per week in. Vaak in de maatschappelijke dienstverlening, de gezondheidszorg, maar ook in de kerk of andere levens- beschouwelijke organisaties, in de sport en bewonersorganisaties. Grootste doelgroep waarvoor 65-plussers zich inzetten, is de groep ouderen. Ouderen doen dus vaak vrijwilligerswerk voor andere ouderen.

7.3 MANTELZORG

Verlenen van mantelzorg

27% van de Haagse 65-plussers geeft aan dat zij, het jaar voorafgaand aan het onderzoek, mantelzorg hebben verleend. Dit wil zeggen dat zij regelmatig op vrijwillige basis hulp boden aan iemand in hun omgeving die vanwege een chronische ziekte en/of handicap hulp nodig had (zie figuur 7.1 op de vorige pagina). Bijna een kwart (24%) van de ouderen die mantelzorg verlenen, doet dit voor iemand uit het eigen gezin. 20% doet dit voor een vriend of kennis.

Het aandeel mantelzorgers onder ouderen is in 2017 vergelijkbaar met 2016 (zie tabel 7.2 op de vorige pagina).

Intensiviteit, belasting en ondersteuning

Gemiddeld zorgen mantelzorgers onder de 65-plussers tien maanden per jaar voor iemand. 90% van de mantelzorgers verleent langer dan drie maanden achtereenvolgende zorg.

Gemiddeld verrichten mantelzorgers 11,1 uur per week mantelzorg. De meerderheid (62%) van de mantelzorgers verleent één tot acht uur zorg per week. Wat wil zeggen dat 38% meer dan acht uur per week mantelzorg verleent. Mantelzorgers onder de 65-74-jarigen verlenen gemiddeld wat minder uren mantelzorg dan de mantelzorgers van 75-plus (respectievelijk 9 uur en 14,4 uur gemiddeld).

Wanneer mantelzorgers meer dan drie maanden per jaar en/of meer dan acht uur per week mantelzorg verlenen, is sprake van intensieve mantelzorg. Van alle 65-plussers, die mantelzorg zijn, verleent 91% intensieve mantelzorg.

Hoewel de verleende mantelzorg vaak intensief is, geeft 93% van de ouderen aan dat zorg te combineren is met primaire dagelijkse bezigheden. Dit is meer dan gemiddeld (72%). Een meerderheid van de mantelzorgers van 65-plus geeft dan ook aan dat zij zich niet / nauwelijks (53%) tot enigszins (29%) belast voelen. 18% van de 65-plussers die mantelzorg verlenen voelt zich tamelijk zwaar tot overbelast.

7.4 BURENHULP

In de Stadsenquête is niet gevraagd naar burenhulp. In eerder onderzoek³⁵ gaf 9% van de Haagse ouderen aan dat zij betrokken zijn geweest bij buurtoverleg of activiteiten om de buurt te verbeteren. 79% van de 65-plussers gaf aan wel eens iets voor de burens te doen en/of dat de burens wel eens iets voor hen deden. In veel gevallen werden pakketjes voor elkaar aangenomen. Iets meer dan de helft van de ouderen gaf aan dat zij tijdens vakanties voor elkaars planten, tuin en/of huisdieren zorgen. Een vijfde van de 65-plussers gaf aan dat zij elkaar helpen met het doen van boodschappen. Elkaar verzorgen bij ziekte, samen koken / eten en oppassen op kinderen wordt minder vaak gedaan. Andere dingen die genoemd worden zijn onder andere de vuilnis buiten zetten, de brievenbus leeghalen als men op vakantie is, klusjes, een oogje in het zeil houden en bij elkaar op de koffie / borrel.

³⁵ Bron: Gemeente Den Haag, Veerkrachtmeting 2015

*Den Haag Doet Burenhulp (voorheen Burenhulpcentrales)*³⁶

Den Haag Doet Burenhulp koppelt vraag en aanbod aan elkaar. Den Haag telt medio 2018, 19 burenhulpcentrales met in totaal 15 punten/locaties. Medio 2018 zijn er circa 4.428 deelnemers die zich hebben ingeschreven. 85% van deze deelnemers is 65 jaar of ouder. Van de deelnemers wil 58% hulp bijvoorbeeld bij een klusje in huis of in de tuin, bij het doen van boodschappen, of het maken van een praatje met een buurman/-vrouw. 42% van de deelnemers wil juist deze hulp bieden.

7.5 NADERE ANALYSE VAN DE UITKOMSTEN

In voorgaande paragrafen is alleen gekeken naar de totale groep ouderen en de twee leeftijdsklassen daarbinnen. Er zijn echter nog meer differentiaties te maken, zoals naar sekse, etniciteit, type huishouden, opleidingsniveau, inkomen en stadsdeel.

In deze paragraaf vindt u een overzicht van de uitkomsten (op hoofdpunten) voor de verschillende groepen ouderen. In de tekst wordt alleen gewezen op de meest opvallende uitkomsten.

NB Het uitsplitsen van de uitkomsten leidt er in een aantal gevallen toe dat het absolute aantal ouderen waarop de uitkomsten betrekking hebben, klein is (zoals het geval is bij de uitsplitsing naar stadsdeel). De uitkomsten moeten dan ook als indicatie worden gezien en niet als representatief beeld voor de betreffende subgroep ouderen. In de overzichten is het totaal aantal ouderen in de steekproef (N) opgenomen; ook dit is een indicatie aangezien het aantal per vraag kan verschillen. Uitkomsten die betrekking hebben op minder dan 25 respondenten worden in de tabellen niet getoond.

In overzicht 7.3 op de volgende pagina zijn een aantal aspecten weergegeven met betrekking tot de participatie van Haagse ouderen, uitgesplitst naar een aantal kenmerken.

Een aantal punten die opvallen:

- Vanwege de kleine absolute aantallen respondenten per groep is het moeilijk om duidelijke verschillen te zien.
- Mannen lijken iets minder te participeren dan vrouwen.
- Ouderen met een migrantenachtergrond lijken iets minder te participeren dan ouderen met een Nederlandse achtergrond.
- 65-plussers met een hoog opleidingsniveau lijken vaker te participeren.
- Alleenstaande ouderen lijken iets minder vaak te participeren dan ouderen in meerpersoons-huishoudens.

³⁶ Bron: Xtra, 2018

Overzicht 7.3 Participatie van Haagse ouderen aan de hand van een aantal aspecten (2017)

	N Stadsenquête (Indicatie)	% werkt >12 uur per week	% vrijwilligerswerk	% mantelzorg
Totaal 65-plus	336	2,3%	27,0%	26,6%
<i>Leeftijd</i>				
65 – 74 jaar	211	3,7%	32,2%	27,6%
75-plus	125	0,6%	20,1%	25,2%
<i>Sekse</i>				
Man	155	3,7%	32,6%	31,5%
Vrouw	181	1,2%	22,5%	22,6%
<i>Etniciteit</i>				
Nederlandse achtergrond	257	2,6%	29,3%	27,4%
Migratieachtergrond	61	1,5%	19,9%	22,2%
<i>Opleidingsniveau</i>				
Laag	139	-	16,0%	24,3%
Middel	77	3,3%	27,8%	20,8%
Hoog	104	5,1%	41,1%	32,8%
<i>Type huishouden</i>				
Eenpersoons	167	1,3%	22,5%	18,5%
Meerpersoons	160	3,5%	32,5%	34,2%
<i>Stadsdeel</i>				
Loosduinen	53	3,0%	38,8%	24,0%
Escamp	50	1,7%	15,6%	27,6%
Segbroek	51	4,8%	30,6%	23,8%
Scheveningen	43	2,7%	30,9%	23,4%
Centrum	35	3,7%	20,8%	22,5%
Laak	38	-	25,8%	24,3%
Haagse Hout	49	-	29,2%	35,0%
Leidschenveen/Ypenburg	17	-	-	-

Bron: Gemeente Den Haag, Stadsenquête 2017

8 Respect en sociale integratie

In dit hoofdstuk kijken we naar verschillende aspecten rond respect en sociale integratie. Voelen ouderen zich thuis in hun eigen buurt? Hebben zij veel contact met buurtgenoten? Worden Haagse ouderen met respect behandeld? En in welke mate voelen Haagse ouderen zich eenzaam?

De gegevens die we in dit hoofdstuk presenteren, komen uit de Veiligheidsmonitor en de Gezondheidsenquête. Dit is in de tekst en/of met een voetnoot aangegeven. In bijlage 1 vindt u hier meer informatie over.

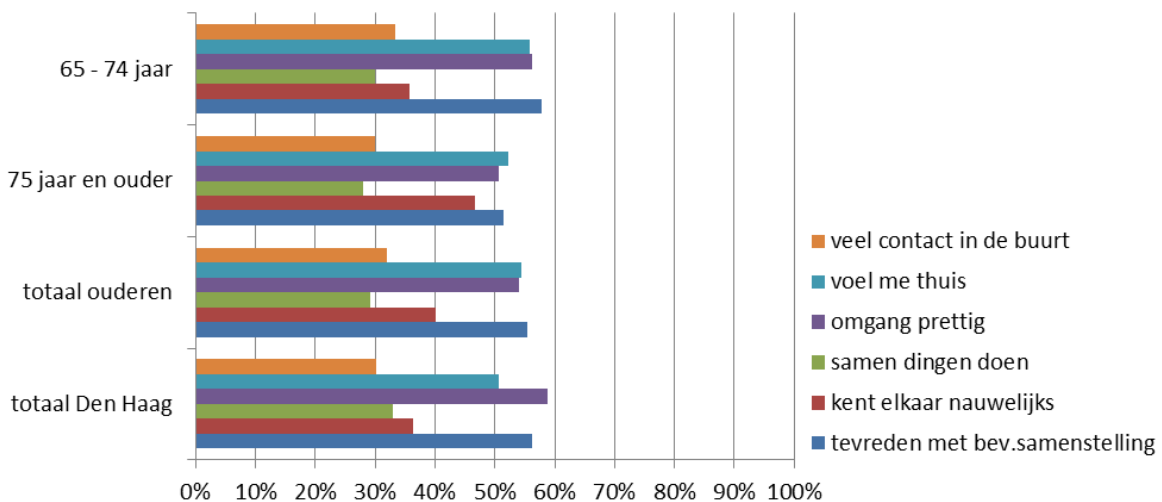
De uitkomsten hebben betrekking op ouderen die zelfstandig wonen. Over ouderen die in verpleeg- of verzorgingshuizen wonen hebben we geen informatie.

8.1 SOCIALE COHESIE IN DE BUURT³⁷

Ruim de helft (54%) van de Haagse 65-plussers voelt zich thuis in de buurt waarin zij wonen (zie figuur 8.1). Een vergelijkbaar grote groep geeft aan dat zij tevreden zijn met de bevolkings-samenstelling in de buurt (55%) en dat de mensen in hun buurt op een prettige manier met elkaar omgaan (54%). 29% van de Haagse ouderen vindt dat zij in een gezellige buurt wonen waar mensen dingen samen doen. 40% van de 65-plussers vindt echter (ook) dat mensen in hun buurt elkaar nauwelijks kennen. Zelf heeft 32% van de 65-plussers veel contact in de buurt.

Haagse ouderen voelen zich vaker thuis bij de mensen in de buurt dan alle Hagenaars bij elkaar genomen. Wel vinden zij iets minder vaak dat mensen in hun buurt op een prettige manier met elkaar omgaan en dat zij in een gezellige buurt wonen waar mensen samen dingen doen.

Figuur 8.1 Beleving van Haagse ouderen van de sociale cohesie in hun woonbuurt (in 2017)

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2017

Door de jaren heen zien we kleine schommelingen beleving van de sociale cohesie (zie tabel 8.2 op de volgende pagina). Wel lijkt het erop dat het aandeel ouderen dat tevreden is met de bevolkings-samenstelling van hun buurt ieder jaar iets afneemt.

³⁷ Bron: Veiligheidsmonitor

Tabel 8.2 Beleving van Haagse ouderen van de sociale cohesie in hun buurt, 2012 – 2017³⁸

	2012	2013	2015	2017
% veel contact in de buurt	31,9%	34,2%	29,0%	32,1%
% voelt zich thuis	55,2%	55,0%	56,1%	54,4%
% vindt omgang prettig	54,8%	53,7%	54,7%	54,0%
% veel dingen samen doen	31,2%	31,4%	29,2%	29,1%
% kent elkaar nauwelijks	41,4%	39,3%	38,8%	40,1%
% tevreden met bevolkingssamenstelling	57,3%	56,0%	55,9%	55,3%

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2012, 2013, 2015 en 2017

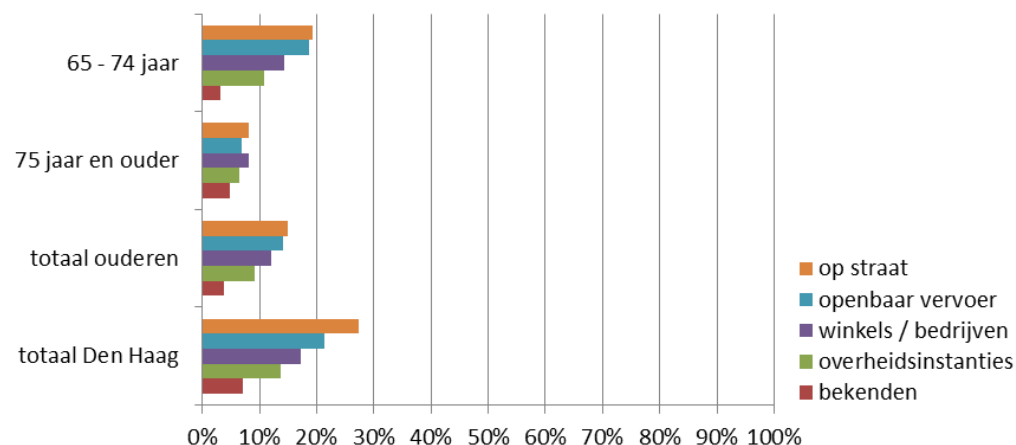
8.2 RESPECTLOOS GEDRAG³⁹

In de Veiligheidsmonitor zijn ook vragen opgenomen over respectloos gedrag. Mensen kunnen hierbij aangeven in hoeverre het wel eens voorkomt dat iemand hen respectloos behandelt.

In het algemeen vinden ouderen dat zij met voldoende respect worden behandeld. 15% van de Haagse 65-plussers geeft aan dat zij wel eens door onbekenden op straat respectloos worden behandeld (zie figuur 8.3). 14% van de ouderen geeft aan dat dit in het openbaar vervoer wel eens voorkomt. Ook door het personeel in winkels en/of bedrijven en personeel van overheidsinstanties worden ouderen niet altijd met respect behandeld, vinden ouderen zelf (respectievelijk 12% en 9%). Door bekenden, zoals de partner, familie en vrienden, worden ouderen minder vaak respectloos behandeld; 4% van de 65-plussers geeft aan dat dit wel eens voorkomt.

Door de jaren heen lijkt de beleving van Haagse ouderen wat betreft respectloos gedrag licht af te nemen (zie tabel 8.4).

Figuur 8.3 Beleving van Haagse ouderen over respectloos gedrag (2017)

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2017

Tabel 8.4 Beleving van Haagse ouderen over respectloos gedrag, 2012 – 2017⁴⁰

	2012	2013	2015	2017
<i>% wel eens respectloos behandeld:</i>				
- op straat	16,4%	15,4%	17,1%	14,9%
- in openbaar vervoer	16,6%	13,3%	14,5%	14,1%
- door personeel van winkels/bedrijven	16,5%	12,6%	13,4%	12,0%
- door personeel van overheidsinstanties	12,2%	9,9%	11,0%	9,1%
- door bekenden	4,2%	3,0%	3,7%	3,8%

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2012, 2013, 2015 en 2017

³⁸ In Bijlage 2 is deze tabel uitgesplitst naar leeftijdscategorie: 55-64 jaar, 65-74 jaar en 75-plus.

³⁹ Bron: Veiligheidsmonitor

⁴⁰ In Bijlage 2 is deze tabel uitgesplitst naar leeftijdscategorie: 55-64 jaar, 65-74 jaar en 75-plus.

Kader: Bevindingen SamenKracht.Nu

SamenKracht.Nu faciliteert en modereert dialoogbijeenkomsten (ateliers genoemd) met ouderen. De methodiek is gericht op erkenning en waardering van de kennis en kunde van ouderen, vooral in de oudste generaties. Deelnemers zoeken zelf en met elkaar antwoorden op vragen op het gebied van 'meedoen en ertoe doen' en inspireren elkaar over betekenisvol zijn in deze tijd. In Den Haag zijn diverse ateliers gehouden. Enkele bevindingen m.b.t. respect en sociale integratie:

- Senioren willen niet gezien worden als lid van één groep, met één identiteit. Het betreft meerdere generaties, met mensen met verschillende opvattingen, opleidingen en achtergrond. De beeldvorming m.b.t. senioren doet daar geen recht aan. Senioren zouden zich ook niet 'oud moeten laten praten'.
- Het imago van senioren moet positiever worden. Van associatie met 'kwetsbaar', 'eenzaam', 'zorg nodig', 'kost veel geld', naar: levenswijsheid, wederkerigheid, meedoen en van betekenis blijven in je wijk, je familie, ed.
- Senioren ervaren soms discriminatie. Bijvoorbeeld bij organisaties waar vrijwilligers moeten stoppen met hun werk als zij 75 jaar zijn geworden.
- Zorgrichtlijnen van thuiszorgaanbieders doen niet altijd recht aan het 'samen optrekken' met de senior, aanvullend aan wat een senior nog zelf kan.
- Senioren vinden het belangrijk serieus genomen te worden en ergens bij te horen.

Bron: Hulsebosch Advies/SamenKracht.Nu (2018)

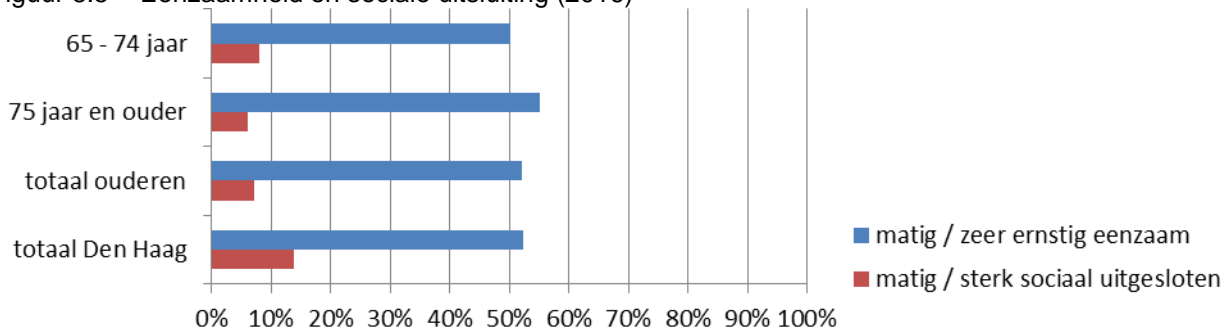
8.3 EENZAAMHEID EN SOCIALE UITSLUITING⁴¹

Er zijn twee soorten eenzaamheid. Emotionele eenzaamheid en sociale eenzaamheid. Bij emotionele eenzaamheid ervaart iemand een sterk gemis van een intieme relatie of een emotioneel hechte band met een partner of vriend(in). Bij sociale eenzaamheid mist iemand betekenisvolle relaties met een brede groep mensen, zoals collega's, kennissen, buurtgenoten of mensen met dezelfde belangstelling.

Ruim de helft (52%) van de 65-plussers was in het jaar voorafgaand aan het onderzoek (in 2016) matig tot zeer ernstig eenzaam (zie figuur 8.5). 11% van de 65-plussers was ernstig tot zeer ernstig eenzaam. Hoewel het aandeel eenzamen onder ouderen vergelijkbaar is met het gemiddelde onder alle inwoners van Den Haag van 19 jaar en ouder (52%), is het aandeel ouderen dat ernstig tot zeer ernstig eenzaam is, lager dan gemiddeld (16%). Eenzaamheid lijkt daarmee niet voorbehouden aan ouderen.

Bij 34% van de 65-plussers is sprake van emotionele eenzaamheid. Bij 52% is sprake van sociale eenzaamheid. Onder 75-plussers komt emotionele eenzaamheid vaker voor dan onder 65-74-jarigen (respectievelijk 40% en 31%). 75-plussers missen dus vaker een intieme relatie of een emotioneel hechte band met een partner of vriend(in).

Figuur 8.5 Eenzaamheid en sociale uitsluiting (2016)

Bron: GGD Haaglanden, Gezondheidsenquête 2016

Sociale uitsluiting is een breed begrip en verwijst naar het onvermogen van groepen of individuen om als gevolg van individuele en maatschappelijke factoren volledig deel te nemen aan het maatschappelijk leven. Er is een verband tussen sociale uitsluiting en ervaren gezondheid. Mensen die de eigen gezondheid als (zeer) slecht ervaren voelen zich vaker sociaal uitgesloten.

7% van de Haagse 65-plussers (in 2016) voelt zich matig tot sterk sociaal uitgesloten (zie figuur 8.5). Dit aandeel is iets lager dan het gemiddelde voor alle inwoners van Den Haag van 19 jaar en ouder (14%).

⁴¹ Bron: Gezondheidsenquête. Deze informatie is ook opgenomen in hoofdstuk 3 van de Ouderenmonitor.

2tegen1zaamheid

Eén van de projecten die eenzaamheid bij ouderen tegen moet gaan en door de gemeente wordt gesubsidieerd is het project '2tegen1zaamheid'. Dit project wordt uitgevoerd door Stichting Buddy Netwerk. Het project is bedoeld voor ouderen die eenzaam zijn, geen of onvoldoende sociaal netwerk hebben en beperkt in staat zijn om dit netwerk te onderhouden of uit te breiden. Zij worden voor een bepaalde periode gekoppeld aan een vrijwilliger. De bedoeling van de koppels is dat men regelmatig afspreekt en activiteiten onderneemt. Naast het gezelschap en het bieden van een 'luisterend oor' stimuleert de vrijwilliger de oudere ook om activiteiten te ondernemen.

In 2017 waren er in totaal 170 van deze koppels (zie tabel 8.6). Ten opzichte van 2015 is het aantal iets afgenomen.

Tabel 8.6 Aantal koppels 2tegen1zaamheid (2011 – 2017)

	2011	2013	2015	2017
2tegen1zaamheid				
Aantal koppels oudere – vrijwilliger	161	171	177	170

Bron: Buddy Netwerk, Jaarrapport

Kader: Wat vindt het Haags Ouderenplatform?

Hoe denken ouderen dat eenzaamheid teruggedrongen kan worden? We hebben het gevraagd aan de panelleden van het Ouderenplatform (55-84 jaar).

Panelleden zien meerdere aspecten die kunnen helpen om eenzaamheid tegen te gaan:

- het belang van persoonlijk contact (oa eenzame ouderen opzoeken, aandacht geven; buddy's inzetten; meer vrijwilligers; meer sociale controle)
- oudere moet zelf actie ondernemen (oa. zelf om hulp vragen; vrijwilligerswerk doen; zelf zoeken naar bezigheden, activiteiten / hobby)
- ontmoetingen en activiteiten organiseren
- informatievoorziening (oa kenbaar maken dat er iets georganiseerd wordt; mensen betrekken bij activiteiten, uitnodigingen versturen voor gezelligheidsbijeenkomsten, adres waar mensen zich laagdrempelig kunnen melden)
- meer zorg / financiën naar mensen die het moeilijk hebben (oa. Ooievaarspas, meer verzorgingshuizen, meer uren huishoudelijke hulp voor praatje)
- vervoer (oa, gratis OV; mensen thuis ophalen voor activiteiten)
- burenen/familie/ouderen die elkaar helpen
- advies / hulp zoeken

Bron: Ouderenplatform Den Haag (2017), Rapportage zomermeting 2017

8.4 NADERE ANALYSE VAN DE UITKOMSTEN

In voorgaande paragrafen is alleen gekeken naar de totale groep ouderen en de twee leeftijdsklassen daarbinnen. Er zijn echter nog meer differentiaties te maken, zoals naar sekse, etniciteit, type huishouden, opleidingsniveau, inkomen en stadsdeel.

In deze paragraaf vindt u een overzicht van de uitkomsten (op hoofdpunten) voor de verschillende groepen ouderen. In de tekst wordt alleen gewezen op de meest opvallende uitkomsten.

NB Het uitsplitsen van de uitkomsten leidt er in een aantal gevallen toe dat het absolute aantal ouderen waarop de uitkomsten betrekking hebben, klein is (zoals het geval is bij de uitsplitsing naar stadsdeel). De uitkomsten moeten dan ook als indicatie worden gezien en niet als representatief beeld voor de betreffende subgroep ouderen. In de overzichten is het totaal aantal ouderen in de steekproef (N) opgenomen; ook dit is een indicatie aangezien het aantal per vraag kan verschillen. Uitkomsten die betrekking hebben op minder dan 25 respondenten worden in de tabellen niet getoond.

In overzicht 8.7 op de volgende pagina zijn een aantal aspecten weergegeven met betrekking tot respect en sociale integratie, uitgesplitst naar een aantal kenmerken.

Een aantal punten die opvallen:

- We zien weinig (grote) verschillen in uitkomsten naar geslacht, etniciteit en type huishouden.
- Ouderen in de leeftijdscategorie van 65 – 74 jaar geven vaker aan dat zij respectloos worden behandeld op straat dan 75-plussers.

- 65-plussers met een hoog opleidingsniveau zijn duidelijk vaker tevreden met de samenstelling van de bevolking in hun eigen buurt dan 65-plussers met een laag opleidingsniveau.
- Wat betreft de stadsdelen zien we dat 65-plussers in Escamp en Laak duidelijk minder vaak tevreden lijken te zijn met de bevolkingssamenstelling van hun buurt dan in andere stadsdelen.

Overzicht 8.7 Respect en sociale integratie aan de hand van een aantal aspecten (2017)

	N Veiligheidsmonitor (indicatie)	% veel contact in de buurt	% tevreden met bevolkingssamen- stelling	% respectloos behandeld op straat		N Gezondheids- enquête (2016) (indicatie)	% matig tot ernstig eenzaam
Totaal 65-plus	901	32,1%	55,3%	14,9%		4.213	52,1%
<i>Leeftijd</i>							
65 – 74 jaar	553	33,4%	57,8%	19,4%		2.525	50,2%
75-plus	348	30,0%	51,5%	8,1%		1.688	55,1%
<i>Sekse</i>							
Man	438	32,5%	53,4%	18,2%		2.016	52,4%
Vrouw	463	31,7%	57,0%	12,2%		2.197	52,0%
<i>Etniciteit</i>							
Nederlandse achtergrond	645	30,8%	55,3%	15,0%		3.050	49,5%
Migratieachtergrond	256	34,5%	55,3%	14,7%		1.163	58,0%
<i>Opleidingsniveau</i>							
Laag	371	35,9%	51,9%	14,7%		2.102	55,7%
Middel	198	31,3%	59,6%	18,5%		869	51,6%
Hoog	211	27,8%	68,5%	16,1%		1.093	45,3%
<i>Type huishouden</i>							
Eenpersoons	364	29,0%	52,9%	13,6%		1.854	61,9%
Meerpersoons	537	34,7%	57,5%	16,1%		2.290	44,3%
<i>Stadsdeel</i>							
Loosduinen	140	24,3%	59,8%	12,0%		497	54,3%
Escamp	180	29,8%	36,0%	18,0%		800	53,4%
Segbroek	81	39,9%	71,1%	7,4%		558	49,3%
Scheveningen	119	36,5%	75,9%	16,5%		665	43,4%
Centrum	189	31,7%	51,1%	20,1%		910	60,5%
Laak	53	36,2%	33,7%	14,2%		244	60,9%
Haagse Hout	101	30,4%	56,0%	12,3%		331	47,7%
Leidschenveen/Ypenburg	38	37,6%	56,4%	18,3%		208	51,6%

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2017; GGD Haaglanden, Gezondheidsenquête 2016

9 Sociale participatie

In dit hoofdstuk kijken we naar verschillende aspecten rond de sociale participatie van Haagse ouderen. We kijken hierbij niet zozeer of ouderen veel participeren of niet, maar naar de mogelijkheden of voorwaarden die er zijn om te kunnen participeren. Nodigt de buurt waar de ouderen wonen uit tot participatie? Zijn er voldoende activiteiten en ontmoetingsplekken voor ouderen? En hebben 65-plussers voldoende financiële middelen om te kunnen participeren?

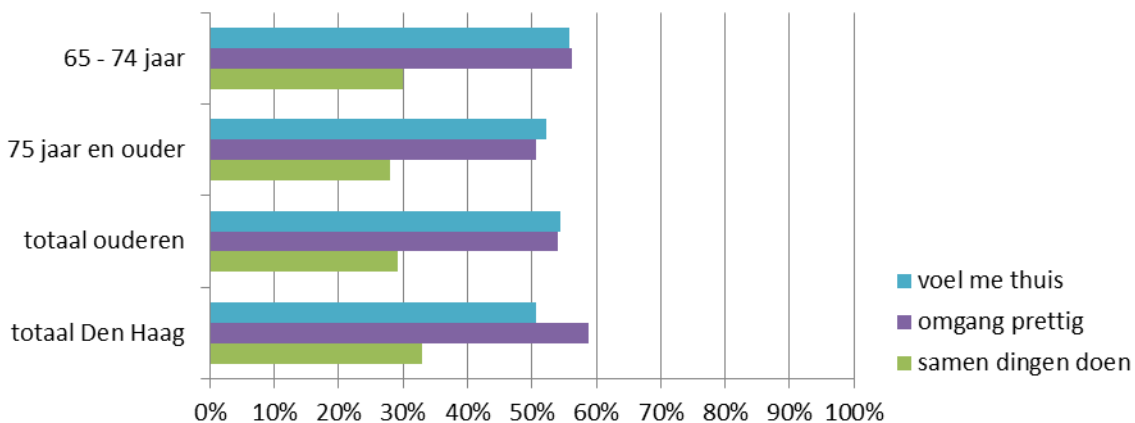
De gegevens die we in dit hoofdstuk presenteren, komen uit de Veiligheidsmonitor, de Stadsenquête en de Armoedemonitor. Daarnaast is een deel van de gegevens afkomstig van interne registraties binnen de gemeente en/of registraties van organisaties. Dit is in de tekst en/of met een voetnoot aangegeven. In bijlage 1 vindt u hier meer informatie over. De gepresenteerde kaarten zijn ook online terug te vinden in de kaartenviewer⁴².

9.1 SOCIALE KWALITEIT WOONOMGEVING⁴³

De buurt waarin Haagse ouderen wonen kan invloed hebben op de mate waarin ouderen participeren. Voelen zij zich thuis bij de mensen in de buurt? Gaan buurtgenoten prettig met elkaar om? Worden er in de buurt samen activiteiten ondernomen? Deze vragen en meer, zijn in het voorgaande hoofdstuk aan bod gekomen. We herhalen hier kort de uitkomsten.

We hebben gezien dat ruim de helft van de Haagse ouderen zich thuis voelt in de eigen buurt (54%) en vindt dat mensen in hun buurt op een prettige manier met elkaar omgaan (54%). Een kleiner deel van de Haagse ouderen (29%) geeft aan dat zij in een gezellige buurt wonen waar mensen samen dingen doen (zie ook figuur 9.1).

Figuur 9.1 Beleving Haagse ouderen van sociale aspecten van hun buurt (in 2017)

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2017

Naast het sociale aspect kan ook het fysieke aspect van de buurt een rol spelen bij de participatie van ouderen. Wat vinden 65-plussers van de leefbaarheid van hun woonomgeving? Worden de wegen, paden en de groenvoorzieningen in de buurt goed onderhouden?

In hoofdstuk 5 over de publieke ruimte kwam al naar voren dat Haagse ouderen gemiddeld een 7,2 geven voor de leefbaarheid van hun woonomgeving. Zij geven hiervoor een iets hoger cijfer dan gemiddeld. Alle inwoners van Den Haag geven gemiddeld een 7,1 voor de leefbaarheid.

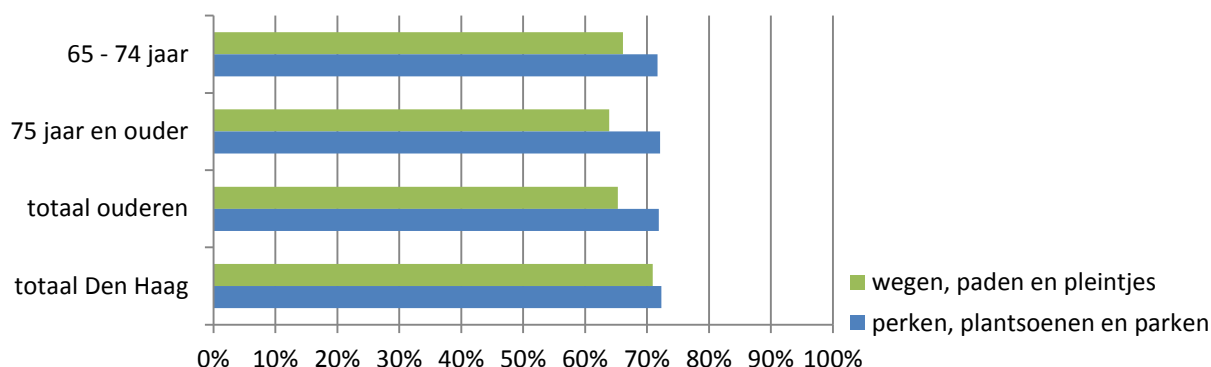
65% van de Haagse ouderen is tevreden over het onderhoud aan de wegen, paden en pleintjes in de buurt (zie figuur 9.2 op de volgende pagina). Daarnaast is 72% tevreden over het onderhoud aan perken, plantsoenen en parken in de buurt. Haagse ouderen zijn wat minder vaak tevreden over het

⁴² <https://dh.wzkaart.info/map/seniorvriendelijk>

⁴³ Bron: Veiligheidsmonitor. De uitkomsten hebben betrekking op zelfstandig wonende 65-plussers.

onderhoud van wegen, paden en pleintjes dan gemiddeld. Binnen de groep ouderen zien we op beide aspecten geen verschil in tevredenheid.

Figuur 9.2 Tevredenheid Haagse ouderen over onderhoud aan wegen en groen in de buurt (in 2017)

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2017

De beleving van Haagse ouderen over de sociale en fysieke aspecten van de buurt is dor de jaren heen redelijk stabiel (zie tabel 9.3).

Tabel 9.3 Beleving van Haagse ouderen van de sociale kwaliteit van hun buurt, 2011 – 2017⁴⁴

	2012	2013	2015	2017
% voelt zich thuis	55,2%	55,0%	56,1%	54,4%
% vindt omgang prettig	54,8%	53,7%	54,7%	54,0%
% veel dingen samen doen	31,2%	31,4%	29,2%	29,1%
% tevreden met onderhoud:				
- wegen, paden en pleintjes	63,2%	66,5%	69,2%	65,3%
- perken, plantsoenen en parken	69,7%	69,5%	73,3%	71,9%

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2012, 2013, 2015 en 2017

9.2 ACTIVITEITEN EN (GESUBSIDIEERDE) VOORZIENINGEN

Er zijn in Den Haag meerdere voorzieningen die de gemeente subsidieert waar activiteiten worden georganiseerd en waar ouderen elkaar kunnen ontmoeten. Er zijn buurthuizen en Buurthuizen van de Toekomst en er zijn vele gesubsidieerde ouderensociëteiten en een aantal buurtkamers. Ook de verschillende maaltijdvoorzieningen kunnen we in dit rijtje meenemen. Een deel van deze voorzieningen, zoals de buurthuizen, is toegankelijk voor iedere Hagenaar. Andere voorzieningen, zoals de ouderensociëteiten, zijn uitsluitend bedoeld voor ouderen.

Buurthuizen en Buurthuizen van de Toekomst

In buurthuizen, oftewel welzijnsaccommodaties, kunnen ouderen terecht voor een kop koffie en verschillende activiteiten. Deze accommodaties zijn in beheer van de verschillende welzijnsinstellingen in de stad. Ook in Buurthuizen van de Toekomst (BvdT) kunnen ouderen terecht. Deze accommodaties zijn vaak in beheer van sportclubs, scholen, culturele- of zorginstellingen. Zij delen een accommodatie met andere organisaties.

In oktober 2018 zijn er 37 welzijnsaccommodaties en 50 Buurthuizen van de Toekomst. In figuur 9.4 zijn deze locaties op de kaart weergegeven. De gemiddelde afstand voor 65-plussers naar de dichtstbijzijnde welzijnsaccommodatie of Buurthuis van de Toekomst is ongeveer 604 meter. In de stadsdelen Laak en Centrum wonen 65-plussers het dichtstbij een buurthuis of BvdT; gemiddeld moeten zij circa 425 meter lopen. 65-plussers in Leidschenveen-Ypenburg wonen het verst weg van een buurthuis of BvdT; gemiddeld ongeveer 904 meter.

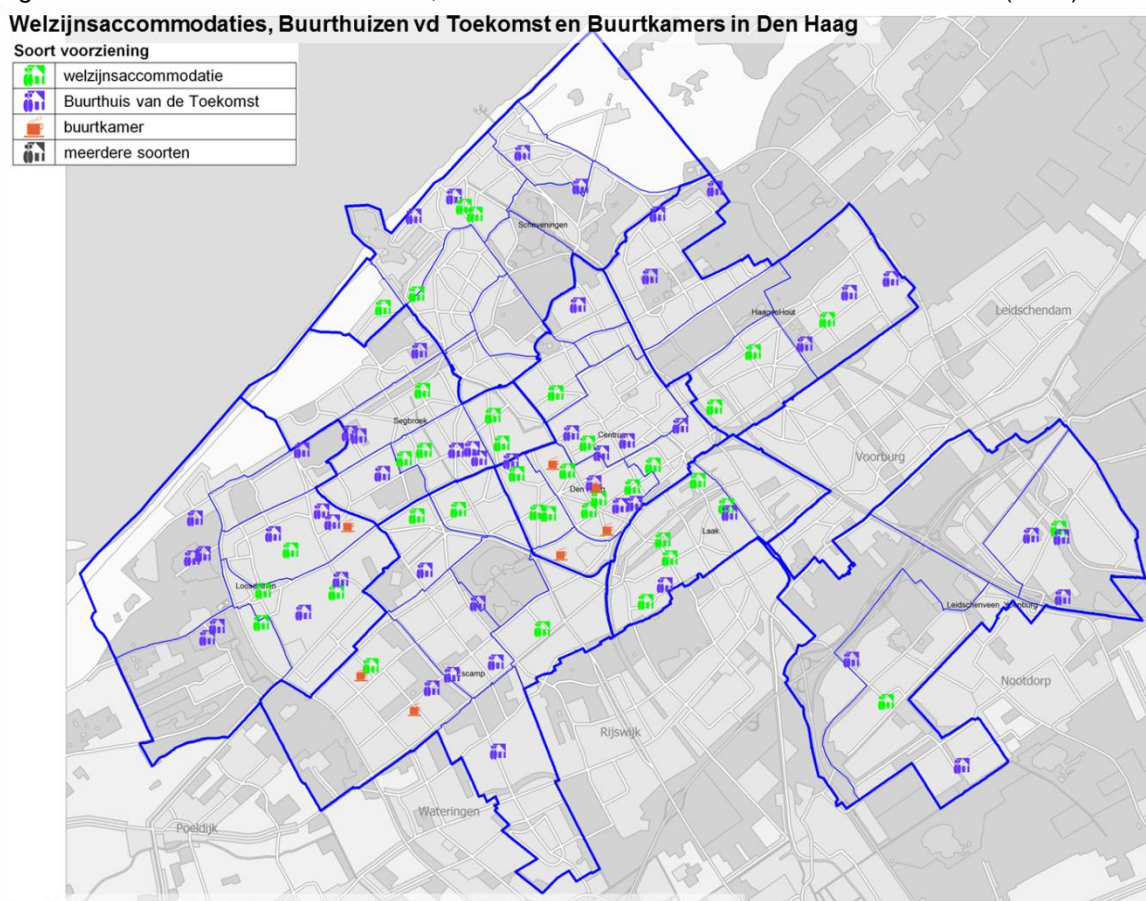
⁴⁴ In Bijlage 2 is deze tabel uitgesplitst naar leeftijds categorie: 55-64 jaar, 65-74 jaar en 75-plus.

Buurtkamers

Een Buurtkamer is een ontmoetingsplek voor en door buurtbewoners. Doel is in de eerste plaats om de sociale cohesie in de buurt te bevorderen en vereenzaming tegen te gaan⁴⁵.

In oktober 2018 zijn er 7 buurtkamers. In figuur 9.4 zijn deze op de kaart weergegeven. De gemiddelde afstand voor 65-plussers naar de dichtstbijzijnde buurtkamer is ongeveer 2.6 kilometer. 65-plussers in het stadsdeel Centrum wonen gemiddeld het dichtstbij een buurtkamer; gemiddeld op 1.3 kilometer. In Leidschenveen-Ypenburg is geen buurtkamer en moeten 65-plussers bijna 8 kilometer reizen naar de dichtstbijzijnde buurtkamer.

Figuur 9.4 Locaties van Buurthuizen, Buurthuizen van de Toekomst en Buurtkamers (2018)

Oudersociëteiten

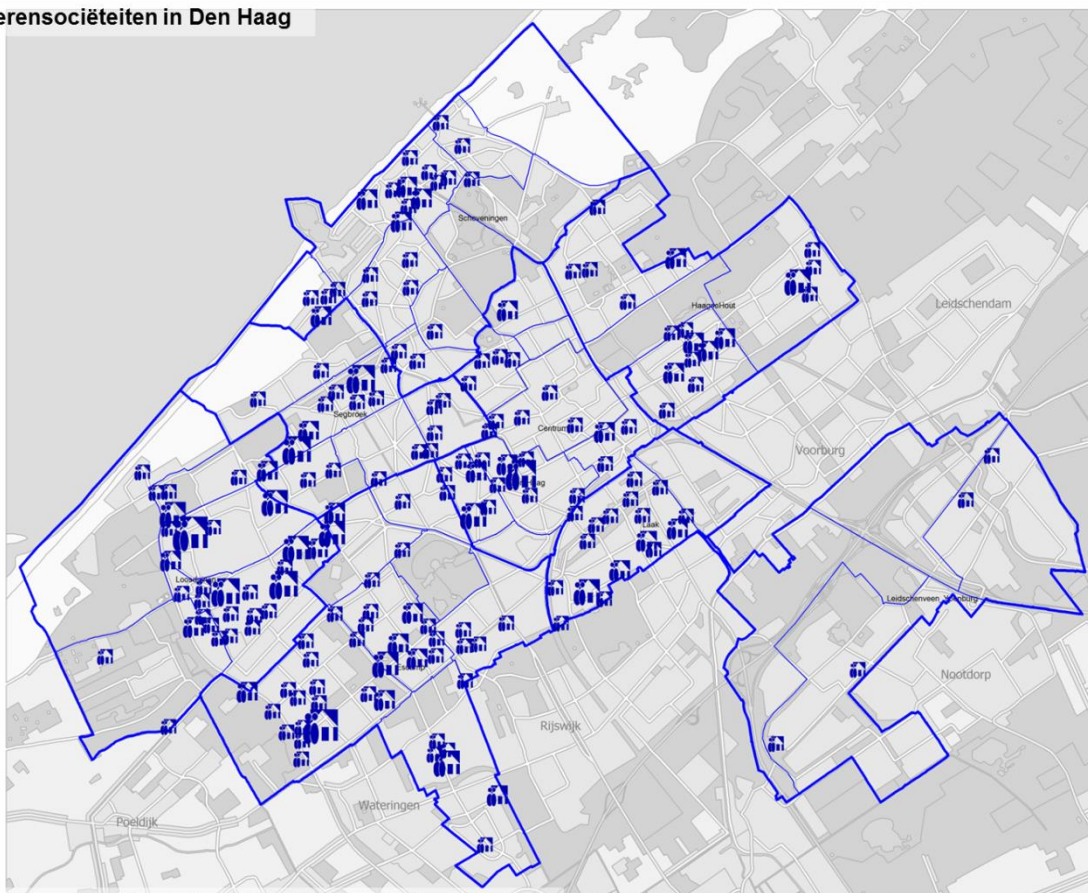
Oudersociëteiten zijn plekken waar ouderen bij elkaar kunnen komen en waar activiteiten georganiseerd worden, gericht op ontspanning en / of persoonlijke ontwikkeling. Oudersociëteiten zijn daarmee ook plekken waar ouderen sociale contacten kunnen opdoen en waar een sociaal netwerk kan ontstaan.

In 2018 zijn er 293 gesubsidieerde oudersociëteiten. In figuur 9.5 op de volgende pagina zijn deze op de kaart weergegeven. De gemiddelde afstand voor 65-plussers naar de dichtstbijzijnde oudersociëteit is 427 meter. 65-plussers in Laak wonen gemiddeld het dichtstbij een oudersociëteit; 269 meter. 65-plussers in Leidschenveen-Ypenburg moeten gemiddeld het verst reizen naar een oudersociëteit; gemiddeld ongeveer 1,3 kilometer.

⁴⁵ Bron: www.denhaag.raadsinformatie.nl/document/3374989 (geraadpleegd op 30-09-2016).

Figuur 9.5 Locaties van Oudersociëteiten (2018)

Oudersociëteiten in Den Haag

Bron: Productgroep Participatie, september 2018 (bewerking Stafgroep OS&P)

Maaltijden

Ouderen die het niet lukt om zelf eten te maken, kunnen gebruik maken van maaltijdvoorzieningen. Zij kunnen bijvoorbeeld maaltijden nuttigen bij zorginstellingen, buurthuizen, verzorgingstehuizen, migrantenorganisaties, kerken en wijkcentra in de eigen omgeving. Vaak tegen een lage prijs. Of deze maaltijden thuis laten bezorgen. Bij sommige zorginstellingen kunnen ouderen met een Ooievaarspas met korting eten of eten laten bezorgen⁴⁶.

Uit eerder onderzoek onder maaltijdgebruikers⁴⁷ blijkt dat voor de meesten de maaltijd zelf de belangrijkste reden is om van de maaltijdvoorziening gebruik te maken. Voor een groot deel van de maaltijdgebruikers blijken (ook) de sociale contacten een belangrijke rol te spelen. Naast de maaltijd en de sociale contacten worden ook nog andere redenen genoemd; de maaltijd is een reden om het huis uit te zijn, om de dag door te komen en het geeft mensen een veilig gevoel dat er op hun 'gelet' wordt.

In 2017 zijn er bijna 54.500 maaltijden verstrekt (zie tabel 9.6). Het aantal jaarlijks verstrekte warme maaltijden is wederom iets gedaald ten opzichte van voorgaande jaren.

Tabel 9.6 Aantal gebruikers van voorzieningen voor ouderen (2011 – 2017)

	2011	2013	2015	2017
Warme maaltijden				
Aantal verstrekte warme maaltijden	75.223	72.617	68.501	54.497

Bron: Haeghe Groep

⁴⁶ Bron: www.denhaag.nl (geraadpleegd 24-10-2018)

⁴⁷ Bron: Gemeente Den Haag (2010), *Ontmoetingen tussen ouderen tijdens de maaltijd*.

9.3 FINANCIËLE MIDDELEN

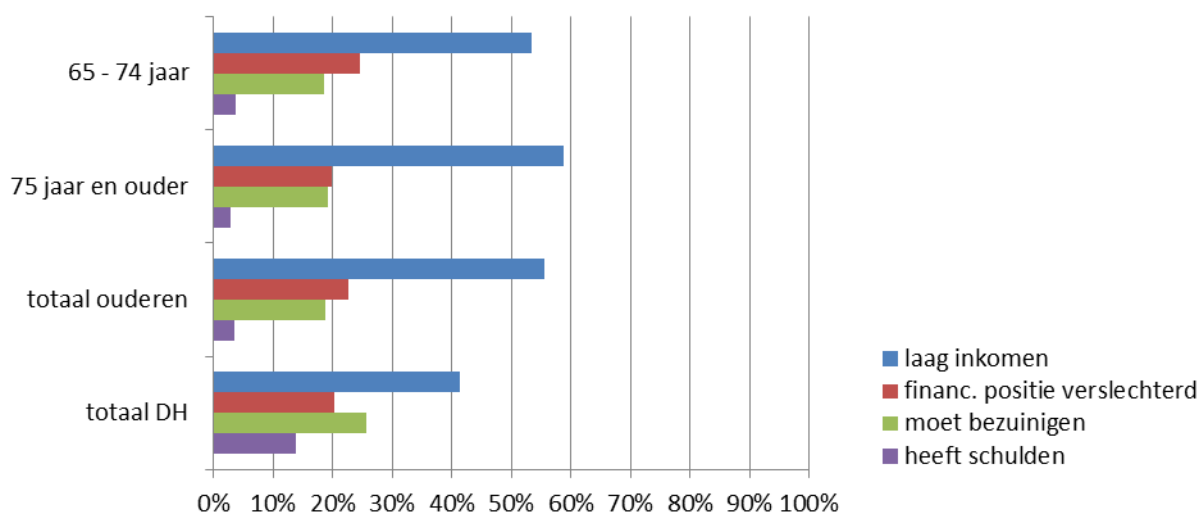
Of ouderen kunnen participeren hangt voor een deel ook af of ze over voldoende financiële middelen beschikken.

9.3.1 Hoogte inkomen⁴⁸

Uit de Stadsenquête 2017 blijkt dat meer dan de helft (56%) van de (zelfstandig wonende) 65-plussers in Den Haag een laag inkomen heeft; een netto huishoudinkomen van 2.000 euro of minder per maand. 15% van alle 65-plussers heeft een hoog inkomen (meer dan 3.350 euro netto).

65-plussers hebben doorgaans een lager (huishoud)inkomen dan gemiddeld. Van alle Hagenaars heeft 41% een laag inkomen en 27% een hoog inkomen (zie figuur 9.7).

Figuur 9.7 Financiële situatie van Haagse ouderen aan de hand van een aantal indicatoren (2017).

Bron: Gemeente Den Haag, Stadsenquête 2017

Tabel 9.8 Hoogte inkomen van Haagse ouderen, 2016 - 2017⁴⁹

	2016	2017
% laag inkomen	61,3%	55,6%
% hoog inkomen	13,0%	14,9%

Bron: Gemeente Den Haag, Stadsenquête 2016 en 2017

Minimahuishoudens⁵⁰

In de tweejaarlijkse Armoedemonitor wordt aandacht besteed aan minimahuishoudens, de doelgroep voor het armoedebeleid van de gemeente. Minimahuishoudens zijn huishoudens van mensen met een inkomen van 110 procent van het Wettelijk sociaal minimum (Wsm)⁵¹. In de Armoedemonitor wordt gebruik gemaakt van gekoppelde (administratie-)bestanden.

Volgens de Armoedemonitor zijn er in 2015 54.259 minimahuishoudens in Den Haag. 26% hiervan, oftewel 14.354 huishoudens, heeft aan het hoofd een 65-plusser. Van alle huishoudens met aan het hoofd een 65-plusser gaat het in 25% van de gevallen om een minimahuishouden (zie tabel 9.9 op de volgende pagina).

⁴⁸ Bron: Stadsenquête

⁴⁹ In Bijlage 2 is deze tabel uitgesplitst naar leeftijdscategorie: 55-64 jaar, 65-74 jaar en 75-plus.

⁵⁰ Bron: KWIZ/Gemeente Den Haag (2016), *Armoedemonitor Den Haag 2016*. Er zijn helaas geen recentere gegevens beschikbaar. De gegevens en de tekst in deze paragraaf zijn dezelfde als in de Ouderenmonitor 2017.

⁵¹ Het wettelijk sociaal minimum is de actuele bijstandsnorm voor het betreffende huishoudtype. Deze normbedragen worden halfjaarlijks vastgesteld. Voor 65-plussers is de netto AOW-uitkering het normbedrag voor het wettelijke sociale minimum.

Tabel 9.9 Aantal en aandeel minimahuishoudens onder Haagse ouderen, 2009 - 2015

	2009	2011	2013	2015
Aantal minimahuishoudens 65-plus	12.411	12.473	9.637	14.354
% van totale huishoudens 65-plus	24%	23%	17%	25%
Aantal langdurige minimahuishoudens 65-plus	11.627	11.979	7.697	8.085
% van totale minimahuishoudens 65-plus	94%	96%	80%	56%

Bron: KWIZ/Gemeente Den Haag (2016), Armoedemonitor Den Haag 2016.

Van de 14.354 minimahuishoudens in 2015, met aan het hoofd een 65-plusser, is er bij een kleine meerderheid (56%) sprake van langdurige minima (zie tabel 9.9). Dit wil zeggen dat deze huishoudens meer dan drie jaar van een inkomen tot 110 procent van het sociale minimum leven. In totaal gaat het om 8.085 huishoudens.

9.3.2 Rondkomen⁵²

De hoogte van het (huishoud)inkomen zegt echter niet alles over de financiële positie van Haagse ouderen. Belangrijk is de vraag of zij kunnen rondkomen van hun inkomen. Het gaat hierbij om de beleving van de ouderen wat betreft hun eigen financiële positie, waarbij er geen rekening gehouden wordt met de ontwikkeling van de hoogte van het inkomen van ouderen in de afgelopen jaren.

23% van de Haagse ouderen geeft aan dat hun financiële positie er het laatste jaar (het jaar voorafgaand aan het onderzoek) op achteruit gegaan is (zie figuur 9.7 op de vorige pagina). Dit is vergelijkbaar met het gemiddelde voor heel Den Haag (30%). 5% van de 65-plussers geeft aan dat hun financiële positie er op vooruit gegaan is. Voor heel Den Haag ligt dit aandeel duidelijk hoger (20%).

19% van de Haagse 65-plussers moet door geldgebrek wel eens bezuinigen op zaken als eten en kleding of moet wachten met het betalen van de telefoonrekening en/of de energierekening. Daarnaast heeft 3% van de 65-plussers schulden. Dit aandeel is duidelijk lager dan gemiddeld. Van alle inwoners van Den Haag heeft 14% schulden. Overigens worden hierbij de hypotheekschuld en de betalingsachterstanden die op korte termijn kunnen worden ingelopen, niet meegerekend. Schulden zoals bij een postorderbedrijf, de belastingdienst, een energieleverancier en een woningbouwvereniging worden wel meegerekend.

Tabel 9.10 Financiële situatie van Haagse ouderen, 2016 - 2017⁵³

	2016	2017
% met verslechterde financiële positie	33,3%	22,5%
% dat moet bezuinigen	18,2%	18,8%
% dat schulden heeft	5,4%	3,4%

Bron: Gemeente Den Haag, Stadsenquête 2016 en 2017

9.3.3 Inkomensondersteunende voorzieningen⁵⁴

Mensen met een laag inkomen in Nederland hebben de mogelijkheid gebruik te maken van een aantal inkomensondersteunende voorzieningen, zoals de zorgtoeslag en de huurtoeslag. Inwoners van Den Haag kunnen ook gebruikmaken van een aantal regelingen van de gemeente om het inkomen te verhogen of de lasten te verlagen. In deze paragraaf nemen we alleen die regelingen op waarvan een groot deel van de 65-plussers gebruikmaakt. De aantallen die gepresenteerd worden hebben echter betrekking op alle Hagenaars. In de rapportage van de Armoedemonitor wordt veelal geen onderscheid gemaakt naar leeftijd.

⁵² Bron: Stadsenquête

⁵³ In Bijlage 2 is deze tabel uitgesplitst naar leeftijdscategorie: 55-64 jaar, 65-74 jaar en 75-plus.

⁵⁴ Bron: KWIZ/Gemeente Den Haag (2016), *Armoedemonitor Den Haag 2016*. Er zijn helaas geen recentere gegevens beschikbaar. De gegevens en de tekst in deze paragraaf zijn dezelfde als in de Ouderenmonitor 2017.

Ooievaarspas

De Ooievaarspas is één van de inkomensondersteunende voorzieningen die de gemeente Den Haag aanbiedt aan leden van huishoudens met een inkomen tot 130 procent van het Wettelijk sociaal minimum (Wsm)⁵⁵. Doel van de Ooievaarspas is om mensen met een laag inkomen door middel van kortingen deel te laten nemen aan sportieve, culturele en recreatieve activiteiten.

Ruim 87.000 inwoners van Den Haag zijn (in 2015) in het bezit van een Ooievaarspas (zie tabel 9.11). In totaal hebben ruim 50.000 huishoudens een Ooievaarspas. Dit is 81% van het totale aantal huishoudens dat tot de doelgroep behoort.

Tabel 9.11 Bereik van de inkomensondersteunende voorzieningen (2009 - 2015)*

	2009	2011	2013	2015
<i>Ooievaarspas</i>				
Aantal Ooievaarspashouders	77.389	83.300	80.200	87.620
Aantal huishoudens met Ooievaarspas	44.667	47.230	46.027	50.615
Bereik binnen de doelgroep (huishoudens)	80%	86%	76%	81%
<i>Collectieve zorgverzekering</i>				
Aantal huishoudens (tot 110% Wsm)	12.653	19.261	24.859	29.361
Bereik binnen de doelgroep (huishoudens)	30%	44%	56%	54%
<i>Tegemoetkoming chronisch zieken en gehandicapten</i>				
Aantal huishoudens	-	-	-	17.257

*de gepresenteerde cijfers komen uit de Armoedemonitor. Deze verschijnt eens in de twee jaar.

Bron: KWIZ/Gemeente Den Haag (2016), Armoedemonitor Den Haag 2016

Collectieve zorgverzekering

Huishoudens met een minimuminkomen (tot 130 procent van het Wsm) kunnen zich aansluiten bij een collectieve zorgverzekering. De gemeente betaalt mee aan de premie en betaalt het eigen risico van de deelnemer. Omdat veruit de meeste huishoudens die gebruikmaken van de collectieve zorgverzekering een inkomen hebben tot 110 procent Wsm, nemen we alleen het gebruik en bereik onder deze groep mee.

In 2015 maken ruim 29.000 huishoudens gebruik van deze regeling (zie tabel 9.11). Dit is 54% van de totale doelgroep.

Tegemoetkoming voor chronisch zieken en gehandicapten

De tegemoetkoming voor chronisch zieken en gehandicapten is bestemd voor alle chronisch zieken en gehandicapten, met een inkomen tot 150 procent (voorheen was dit 110%). Personen die een aanvraag doen voor deze regeling moeten een Wmo-beschikking, een CIZ-indicatie of een indicatie van de wijkverpleegkundige voor persoonlijke zorg en verpleging hebben.

In 2015 hebben 17.257 huishoudens de tegemoetkoming voor chronisch zieken en gehandicapten ontvangen (zie tabel 9.11). De helft van de huishoudens die van deze regeling gebruik maakt, heeft aan het hoofd een 65-plusser.

⁵⁵ Het wettelijk sociaal minimum is de actuele bijstandsnorm voor het betreffende huishoudtype. Deze normbedragen worden halfjaarlijks vastgesteld. Voor 65-plussers is de netto AOW-uitkering het normbedrag voor het wettelijke sociale minimum.

10 Communicatie en informatie

Om zo lang mogelijk zelfstandig te kunnen wonen is het van belang dat er goede voorzieningen en activiteiten voor ouderen zijn. Belangrijk hierbij is dat ouderen weten dat deze voorzieningen en activiteiten er zijn en bij wie zij voor hulp kunnen aankloppen.

In dit hoofdstuk kijken we naar verschillende aspecten rond communicatie en informatie. Hoeveel ouderen maken gebruik van internet? Waar kunnen Haagse ouderen terecht met vragen? En zijn deze voorzieningen bij ouderen in de buurt?

De gegevens die we in dit hoofdstuk presenteren, zijn grotendeels afkomstig van interne registraties binnen de gemeente en/of registraties van organisaties. De gepresenteerde kaarten zijn ook online terug te vinden in de kaartenviewer⁵⁶.

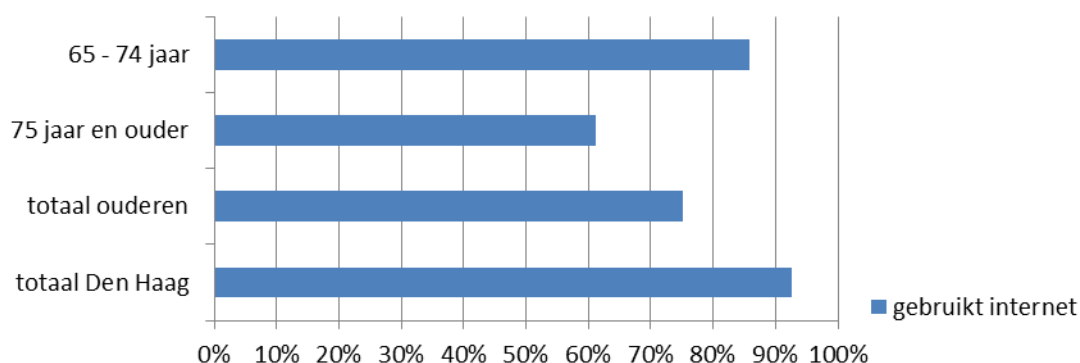
10.1 INTERNETGEBRUIK⁵⁷

Er zijn meerdere instanties in Den Haag die informatie en advies aan ouderen kunnen geven en hen kunnen helpen bij bijvoorbeeld het aanvragen van bepaalde voorzieningen. Daarnaast is veel informatie via internet te vinden. Niet alleen over voorzieningen, maar ook over activiteiten in de buurt en mogelijkheden om te participeren.

Driekwart (75%) van de Haagse 65-plussers maakt gebruik van internet (zie figuur 10.1). Het internetgebruik onder Haagse ouderen is wel minder dan gemiddeld onder de gehele Haagse bevolking (93%). 75-plussers maken duidelijk minder vaak gebruik van internet (61%) dan 65-74-jarigen (86%).

Over de frequentie van het gebruik van internet onder Haagse ouderen en of dit via een computer thuis is, is niets bekend.

Figuur 10.1 Gebruik van internet onder Haagse ouderen (2017)⁵⁸

Bron: Gemeente Den Haag, Stadsenquête 2017

Kader: Wat vindt het Haags Ouderenplatform?

Vinden ouderen dat er goede informatie is over wat er in de wijk gebeurt? We hebben het gevraagd aan de panelleden van het Ouderenplatform (55-84 jaar).

De meerderheid van de panelleden vindt de informatie over de wijk goed of redelijk. Panelleden die minder tevreden zijn geven aan dat: er geen wijkkrant meer is; dat er opgepast moet worden dat er niet te veel digitaal wordt gedaan; dat er soms te veel dezelfde informatie wordt gegeven; dat de informatie van de gemeente niet echt duidelijk is, maar uit het wijkkrantje wel; dat de gemeenteberichten niet meer in de weekkrant staan en niet iedereen een computer heeft; en dat er een bord moet komen in de buurt met informatie over allerlei dingen.

Bron: Ouderenplatform Den Haag (2017), Rapportage zomermeting 2017

⁵⁶ <https://dh.wzwkaart.info/map/seniorvriendelijk>

⁵⁷ Bron: Stadsenquête

⁵⁸ In Bijlage 2 is deze figuur in een tabel uitgesplitst naar leeftijdscategorie: 55-64 jaar, 65-74 jaar en 75-plus.

10.2 (GESUBSIDIEERDE) VOORZIENINGEN GERICHT OP INFORMATIE EN ADVIES

Haagse ouderen hebben meerdere bronnen tot hun beschikking om geïnformeerd te blijven over voorzieningen en activiteiten. Internet, huis-aan-huisbladen en wijkkranten, maar ook familie, vrienden, kennissen en burens kunnen een bron van informatie zijn. Daarnaast zijn er verschillende (gesubsidieerde) voorzieningen in Den Haag die gericht zijn op het geven van informatie en advies.

Stadsdeelkantoren: Advies- en informatiebalies en Sociaal Raadslieden

In elk stadsdeel van Den Haag is een stadsdeelkantoor te vinden. Op een aantal stadsdeelkantoren kunnen inwoners terecht bij zogenaamde Advies- en informatiebalies en bij Sociaal Raadslieden voor juridisch advies en hulp bij aanvragen van verschillende voorzieningen en hulpmiddelen. In figuur 10.3 op de volgende pagina zijn deze locaties op de kaart weergegeven. De gemiddelde afstand voor 65-plussers naar de dichtstbijzijnde Advies- en informatiebalie en/of Sociaal Raadslieden is circa 2.235 meter, dus meer dan 2 kilometer. 65-plussers in Leidschenveen-Ypenburg moeten meer dan 6,5 kilometer reizen naar het voor hen dichtstbijzijnde Advies- en informatiebalie en/of Sociaal Raadslieden. 65-plussers in Laak wonen het minst ver weg; gemiddeld moeten 65-plussers in dit stadsdeel 1.030 meter lopen.

In 2017 zijn er ruim 21.500 vragen aan de Sociaal Raadslieden gesteld (zie tabel 10.2). Het aantal vragen aan de Sociaal Raadslieden is ten opzichte van twee jaar geleden toegenomen. Het is echter niet bekend hoeveel van de hulpvragen van Haagse 65-plussers komen. Over het aantal hulpvragen bij de Advies- en informatiebalie en het aantal telefonische hulpvragen is geen vergelijkbare informatie voorhanden.

Tabel 10.2 Bereik Sociaal juridische dienstverlening (2011 – 2017)

	2011	2013	2015	2017
Sociaal juridische dienstverlening				
Aantal hulpvragen Sociaal Raadslieden	22.505	15.127	15.522	21.788
Aantal hulpvragen Advies- en informatiebalie	67.885	89.611	-	-
Aantal telefonische hulpvragen	156.854	138.536	-	-

Bron: Gemeente Den Haag, Dienst SZW

Servicepunten (XL)

Ouderen (en andere inwoners van Den Haag) kunnen voor informatie over zaken als wonen, welzijn en zorg ook bij de Servicepunten (XL) terecht. Bij een Servicepunt staan computers die voor algemeen gebruik zijn. Er zijn vrijwilligers die kunnen helpen bij het gebruik van de computer en het invullen van online formulieren. Bij een Servicepunt XL kunnen inwoners ook terecht voor hulp bij de administratie en financiën, hulp bij het vinden van de nodige zorg, ondersteuningsmogelijkheden en voorzieningen, een maatschappelijk werker of een ouderenconsulent, hulp (van burens) in de directe omgeving en hulp bij het vinden van vrijwilligerswerk.⁵⁹

In (grotendeels) de eerste drie kwartalen van 2018 zijn circa 5.000 ouderen door een Servicepunt geholpen.

In oktober 2018 zijn er in Den Haag 19 Servicepunten (XL). In figuur 10.4 op de volgende pagina zijn deze locaties op de kaart weergegeven. De gemiddelde afstand voor 65-plussers naar het dichtstbijzijnde Servicepunt (XL) is ongeveer 1.160 meter. Ouderen in het stadsdeel Laak wonen het dichtstbij een Servicepunt (XL); gemiddeld 713 meter. 65-plussers in Haagse Hout wonen het verst weg; gemiddeld 1.940 meter.

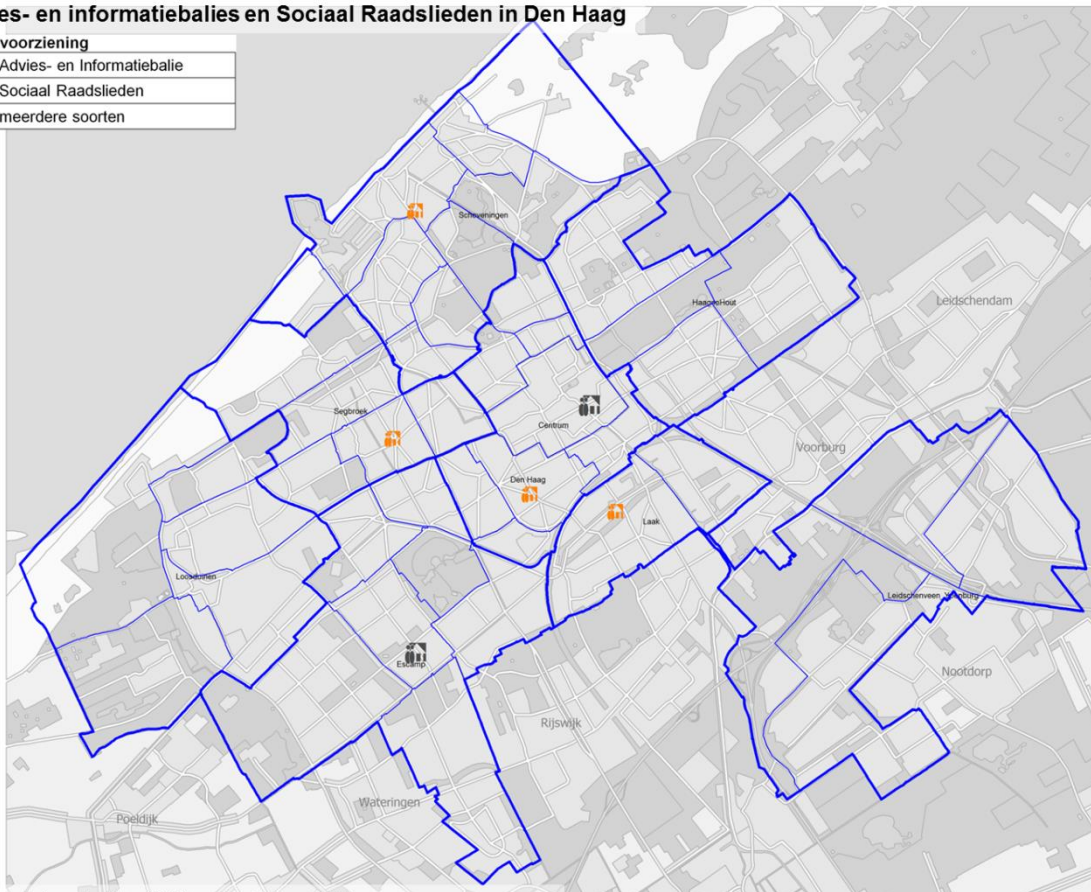
⁵⁹ Bron: www.denhaag.nl (geraadpleegd op 19-10-2018)

Figuur 10.3 Locaties van Advies- en informatiebalies en Sociaal Raadslieden (2018)

Advies- en informatiebalies en Sociaal Raadslieden in Den Haag

Soort voorziening

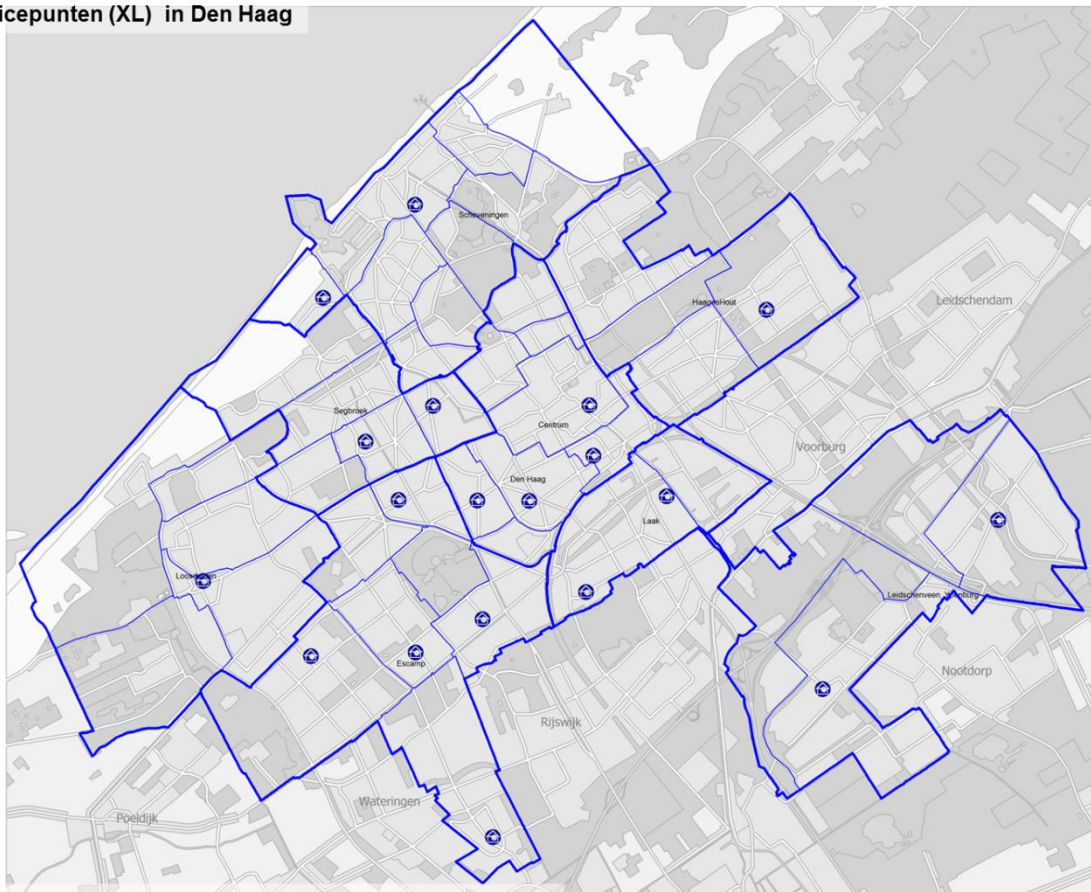
	Advies- en Informatiebalie
	Sociaal Raadslieden
	meerdere soorten

Bron: www.denhaag.nl, oktober 2018 (bewerking Stafgroep OS&P)

Figuur 10.4 Locaties van Servicepunten (XL) (2018)

Servicepunten (XL) in Den Haag

Bron: Productgroep Participatie, september 2018 (bewerking Stafgroep OS&P)

Ouderenconsulenten/Ouderenadviseurs

Bij de ouderenconsulenten/-adviseurs, werkzaam bij de welzijnsorganisaties, kunnen ouderen terecht met allerlei vragen en problemen die spelen rond het ouder worden. De ouderenconsulent/-adviseur informeert en adviseert over diensten en voorzieningen op het gebied van wonen, welzijn en zorg en verwijst de oudere zo nodig door. Daarnaast coördineren zij het werk van vrijwilligers die zich inzetten voor het ouderenwerk.

Medio 2018 zijn er in totaal 36 ouderenconsulenten/-adviseurs in Den Haag (zie tabel 10.5). Samen met vrijwilligers ondersteunen zij ouderen op diverse gebieden en bieden zij diverse diensten aan, zoals signalerende huisbezoeken onder 75-plussers, vrijwillige vervoersdiensten, hulp bij administratie, burenhulpdienst en Welzijn op Recept etc. In tabel 10.5 zijn een aantal diensten weergegeven en het bereik van deze diensten.

Tabel 10.5 Aanbod en bereik diensten onder coördinatie van ouderenconsulenten/-adviseurs

	2016	2017	Medio 2018
<i>Diensten ouderenconsulenten/-adviseurs</i>			
Aantal ouderenconsulenten/-adviseurs	34	33	36
<i>Signalerende huisbezoeken 75-plus</i>			
Aantal signalerende huisbezoeken 75-plus	2.133	1.556	851
<i>Vervoersdiensten</i>			
Aantal klanten vervoersdiensten	956	1.261	1.399
<i>Welzijn op recept</i>			
Aantal doorverwezen oudere n Welzijn op Recept	ca. 146	ca. 270	ca. 118

Bron: registraties welzijnsorganisaties

Bibliotheken

Inwoners van Den Haag kunnen ook de in de openbare bibliotheken terecht voor allerlei informatie en activiteiten. Den Haag telt in oktober 2018 14 openbare bibliotheken en daarnaast nog 4 buurtbibliotheken. Buurtbibliotheken hebben een beperkte collectie en beperkte openingstijden en zijn bedoeld voor minder mobiele ouderen (en kinderen tot en met twaalf jaar).

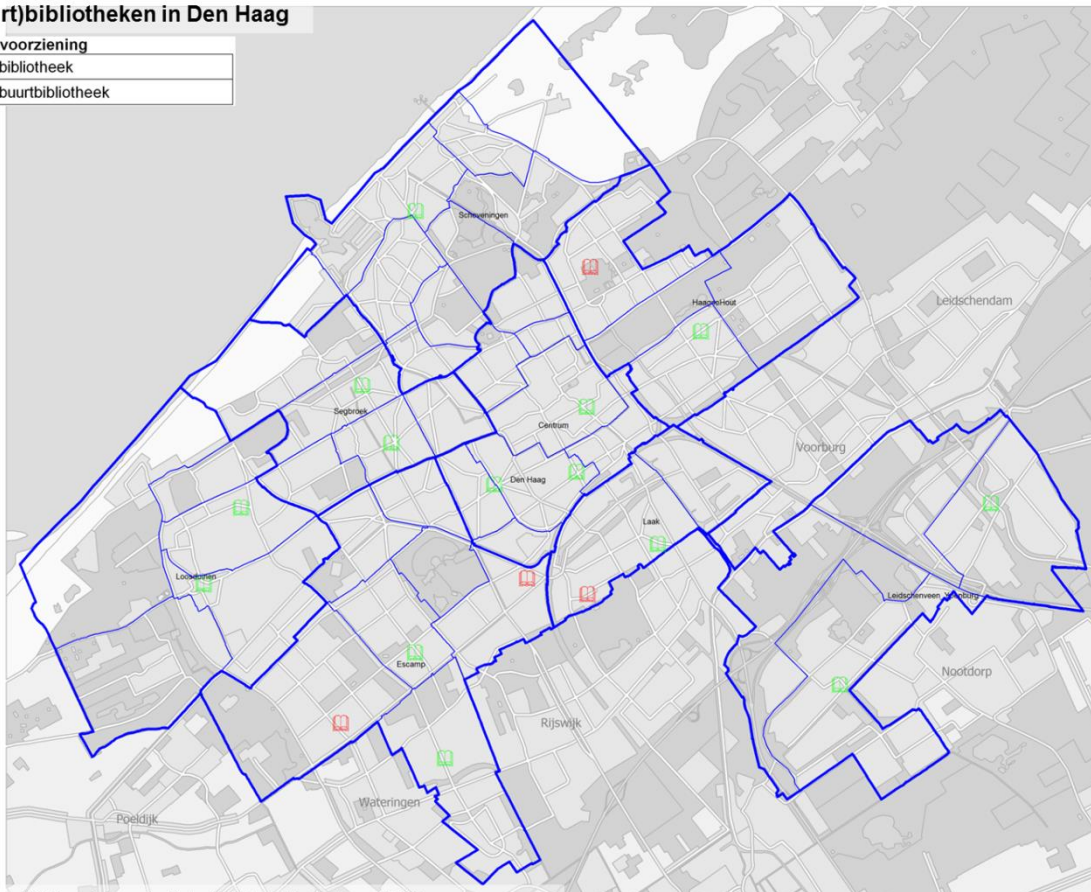
In figuur 10.6 op de volgende pagina zijn de locaties op de kaart weergegeven. De gemiddelde afstand voor 65-plussers naar de dichtstbijzijnde (buurt)bibliotheek is ongeveer 1.075 meter. 65-plussers in het stadsdeel Laak wonen het dichtstbij een (buurt)bibliotheek; gemiddeld ongeveer 704 meter. In Haagse Hout moeten ouderen het verst lopen naar een (buurt)bibliotheek; gemiddeld 1.330 meter.

Figuur 10.6 Locaties van (buurt)bibliotheken (2018)

(Buurt)bibliotheken in Den Haag

Soort voorziening

	bibliotheek
	buurtbibliotheek

Bron: www.bibliotheekdenhaag.nl, oktober 2018 (bewerking Stafgroep OS&P)

11 Gemeenschap en gezondheidszorg

Goede gezondheidszorg en voorzieningen zijn noodzakelijk om gezond en zelfstandig te blijven wonen. In de voorgaande hoofdstukken zijn een aantal voorzieningen reeds de revue gepasseerd. In dit hoofdstuk gaan we in op de aanwezigheid van voorzieningen die meer op het gebied van de zorg liggen. We kijken daarnaast naar het gebruik van professionele zorg en naar het ontvangen van mantelzorg.

De gegevens die we in dit hoofdstuk presenteren komen grotendeels uit de Gezondheidsenquête en het Werkgelegenheidsregister. Daarnaast is een deel van de gegevens afkomstig van interne registraties binnen de gemeente. Dit is in de tekst en/of met een voetnoot aangegeven. In bijlage 1 vindt u hier meer informatie over. De gepresenteerde kaarten zijn ook online terug te vinden in de kaartenviewer⁶⁰.

11.1 PROFESSIONELE ZORG⁶¹

In deze paragraaf kijken we naar de ondersteuning die ouderen krijgen, als het gaat om gezondheid en de belemmeringen die zij ervaren. Hoe vaak maken zij gebruik van bijvoorbeeld een huisarts of van de thuiszorg? En krijgen zij hulp bij het huishouden of bij de persoonlijke verzorging?

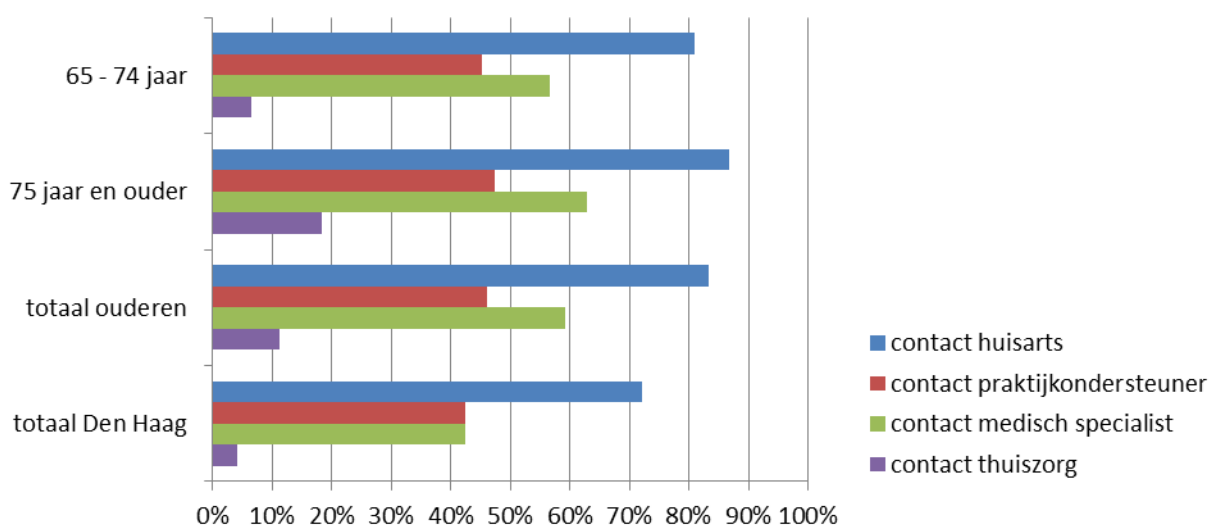
11.1.1 Huisarts, praktijkondersteuner, medisch specialist

Een groot deel van de 65-plussers in Den Haag heeft het jaar voorafgaand aan het onderzoek (in 2016) contact gehad met de huisarts (83%), een praktijkondersteuner van de huisarts (46%) en/of een medisch specialist (59%) (zie figuur 11.1).

65-plussers hebben vaker contact met de huisarts en een medisch specialist dan gemiddeld. Van alle inwoners van 19 jaar en ouder is 72% het jaar voorafgaand aan het onderzoek bij de huisarts geweest en is 42% bij een medisch specialist geweest.

75-plussers zijn vaker bij de huisarts (87%) en/of medisch specialist (63%) geweest dan 65-74-jarigen (respectievelijk 81% en 57%). Het aandeel ouderen dat contact heeft gehad met de praktijkondersteuner van de huisarts is voor beide leeftijdsgroepen min of meer gelijk.

Figuur 11.1 Gebruik professionele zorg (2016)

Bron: GGD Haaglanden, Gezondheidsenquête 2016

⁶⁰ <https://dh.wzkaart.info/map/seniorvriendelijk>

⁶¹ Bron: Gezondheidsenquête

11.1.2 Thuiszorg

11% van de 65-plussers heeft in het jaar voorafgaand aan het onderzoek, minimaal één keer contact gehad met de thuiszorg (wijkverpleegkundige) (zie figuur 11.1). Dit aandeel is hoger dan gemiddeld. Van alle inwoners van 19 jaar en ouder heeft 4% contact gehad met de thuiszorg.

75-plussers hebben vaker contact met de thuiszorg (18%) dan ouderen in de leeftijd van 65-74 jaar (7%).

11.1.3 Hulp bij de persoonlijke verzorging

9% van de Haagse 65-plussers krijgt hulp bij de persoonlijke verzorging. 75-plussers krijgen vaker hulp (14%) dan 65-74-jarigen (5%).

Onder 65-plussers die een beperking ervaren op het gebied van 'algemene dagelijkse levensverrichtingen' is het aandeel dat hier hulp bij krijgt hoger (34%). Dat betekent dus ook dat meer dan de helft van de ouderen die beperkingen ervaren, geen hulp krijgt bij de persoonlijke verzorging. Echter, een groot deel van de 65-plussers die een beperking ervaren, geeft aan geen behoefte aan (extra) hulp te hebben.

Een deel van de hulp bij de persoonlijke verzorging wordt door professionals gegeven, zoals door een professionele instelling. 60% van de 65-plussers die hulp krijgen, krijgt formele hulp. Daarnaast wordt een deel gedaan door informele hulp (58%), bijvoorbeeld door de partner, familie, kennissen en vrijwilligers.

11.1.4 Hulp bij het huishouden

34% van de Haagse 65-plussers krijgt hulp in de huishouding. Ook wat betreft huishoudelijke hulp zien we dat 75-plussers daar meer gebruik van maken (51%) dan 65-74-jarigen (22%).

Onder 65-plussers die een beperking ervaren op het gebied van 'huishoudelijke dagelijkse levensverrichtingen' is het aandeel dat huishoudelijke hulp krijgt hoger (72%). Dat betekent dus ook dat een (klein) deel van de ouderen die beperkingen ervaren geen hulp in de huishouding krijgen. De meerderheid van de ouderen met een HDL-beperking heeft geen behoefte aan (extra) hulp.

Ook de huishoudelijke hulp wordt deels door professionals gegeven, zoals door een zorginstelling of via een PGB. 79% van de 65-plussers die hulp krijgen, krijgt formele hulp. Daarnaast wordt een deel gedaan door informele hulp (40%), bijvoorbeeld door de partner, familie, kennissen en vrijwilligers.

Ouderen kunnen bij de gemeente huishoudelijke hulp aanvragen. In 2017 is het aantal cliënten met huishoudelijke hulp bijna 13.500 (zie tabel 11.2). Het is niet bekend hoeveel hiervan 65 jaar en ouder zijn. Het aantal cliënten dat huishoudelijke hulp krijgt is ten opzichte van 2015 afgenomen.

Tabel 11.2 Bereik huishoudelijke hulp (2011 - 2017)

	2011	2013	2015	2017
Huishoudelijke hulp				
Aantal cliënten hulp bij het huishouden	12.349	12.049	14.846	13.452

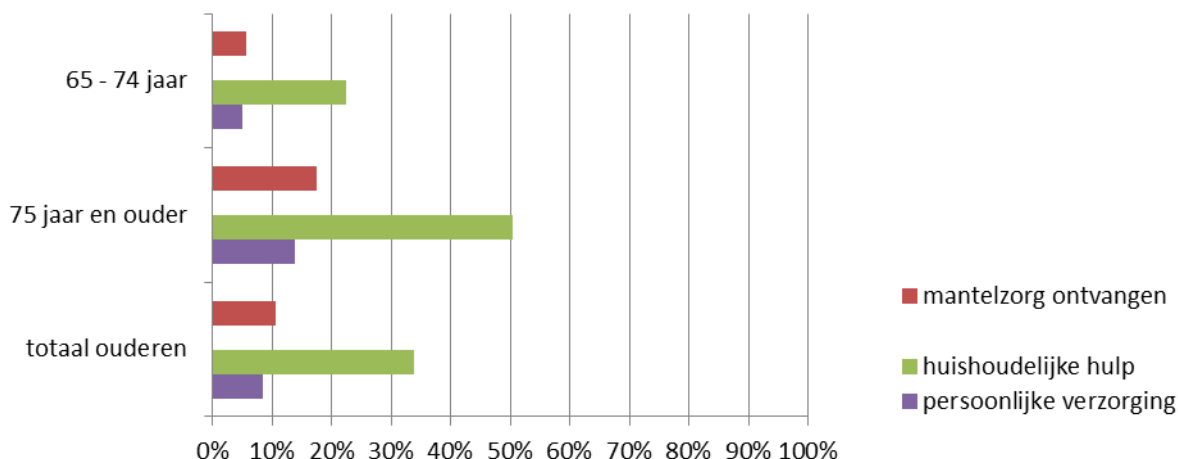
Bron: Gemeente Den Haag, Dienst OCW

11.2 MANTELZORG⁶²

11% van de Haagse 65-plussers geeft aan dat zij, het jaar voorafgaand aan het onderzoek (in 2016), mantelzorg hebben ontvangen (zie figuur 11.3). Dit wil zeggen dat zij regelmatig op vrijwillige basis hulp kregen van iemand in hun omgeving vanwege een chronische ziekte en/of handicap. Onder 65-74-jarigen is het aandeel dat mantelzorg heeft ontvangen kleiner (6%) dan onder 75-plussers (18%).

⁶² Bron: Gezondheidsenquête

Figuur 11.3 Soort zorg dat Haagse ouderen het afgelopen jaar hebben ontvangen (2016)

Bron: GGD Haaglanden, Gezondheidsenquête 2016

Gemiddeld ontvangen ouderen bijna 22 uur per week mantelzorg. Bij 75-plussers lijkt de zorg iets minder intensief (19 uur per week) dan bij jongere ouderen (27 uur per week gemiddeld).

Er is in de Gezondheidsenquête niet gevraagd naar het type zorg en van wie men de zorg krijgt. Uit eerder onderzoek⁶³ blijkt dat het vaak gaat om hulp in de huishouding. Het gaat dan bijvoorbeeld om hulp bij het schoonmaken, koken, boodschappen doen, verzorging van huisdieren etc. Ook gaat het relatief vaak om begeleiding, zoals het regelen van zaken, troosten, luisteren, vervoer naar en of begeleiding bij activiteiten/bezoeken buitenshuis, administratie en formulieren invullen, etc.

11.3 AANWEZIGHEID VOORZIENINGEN IN DE ZORG

In deze paragraaf kijken we naar de aanwezigheid van voorzieningen op het gebied van zorg. We noemen alleen de voorzieningen die het meest relevant zijn voor ouderen: de huisarts, de apotheek, de fysiotherapeut en de ziekenhuizen. Daarnaast kijken we naar een voorziening die op het gebied van welzijn en zorg ligt; de locaties Haags Ontmoeten. Naast het aantal locaties van de betreffende voorzieningen, kijken we ook naar de gemiddelde afstand die ouderen moeten reizen (lopend) naar de dichtstbijzijnde voorziening⁶⁴.

Huisartsen

Volgens het Werkgelegenheidsregister zijn er in 2018 circa 280 huisartsen in Den Haag. In figuur 11.4 op de volgende pagina zijn de locaties op de kaart weergegeven. De gemiddelde afstand voor 65-plussers naar de dichtstbijzijnde huisarts is ongeveer 430 meter. 65-plussers in het stadsdeel Segbroek en Centrum wonen het dichtstbij een huisarts; respectievelijk 288 en 319 meter gemiddeld. In Loosduinen moeten ouderen het verst lopen naar een huisarts; gemiddeld 586 meter.

Apotheken

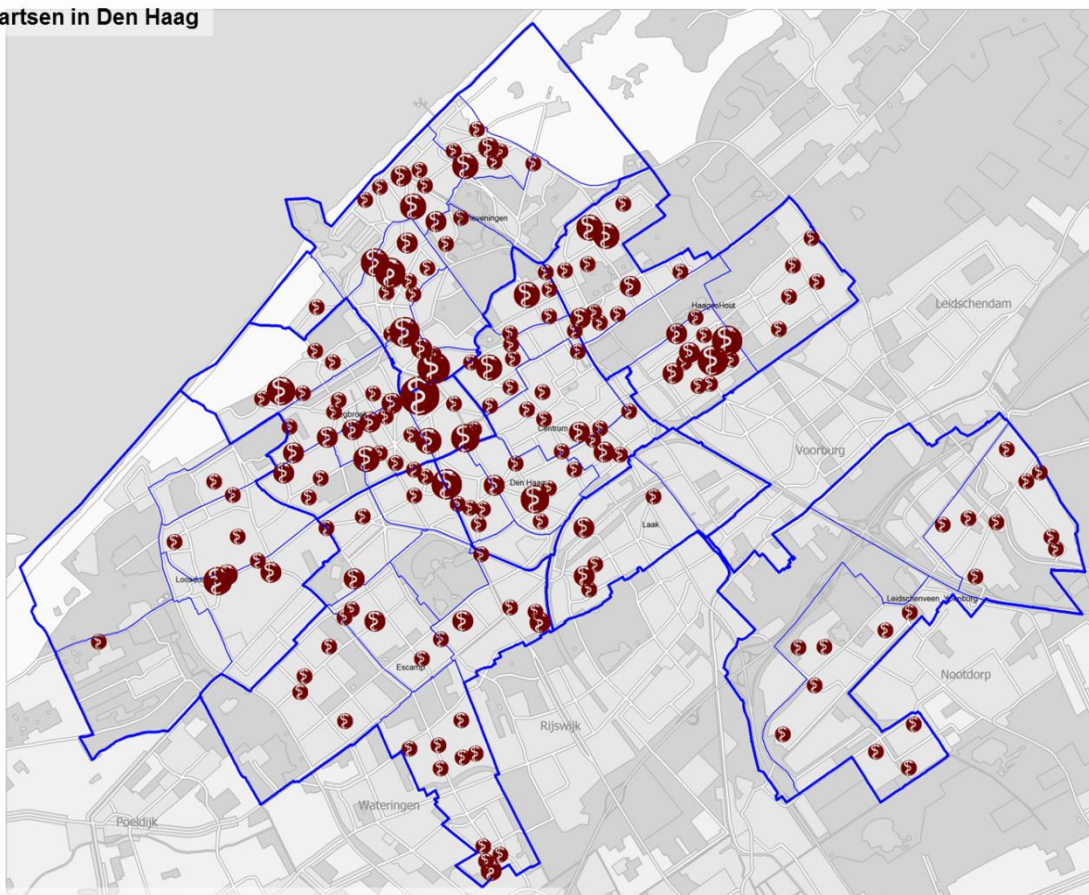
Volgens het Werkgelegenheidsregister zijn er in 2018 ruim 87 apotheken in Den Haag. In figuur 11.5 op de volgende pagina zijn de locaties op de kaart weergegeven. De gemiddelde afstand voor 65-plussers naar de dichtstbijzijnde apotheek is ongeveer 573 meter. 65-plussers in het stadsdeel Centrum wonen het dichtstbij een apotheek; gemiddeld 369 meter. In Leidschenveen-Ypenburg moeten ouderen het verst lopen naar een apotheek; gemiddeld 889 meter.

⁶³ Bron: Gemeente Den Haag, Stadsenquête 2016

⁶⁴ Op www.seniorvriendelijkdenhaag.nl kunt u meer kaartmateriaal vinden.

Figuur 11.4 Locaties van huisartsen (2018)

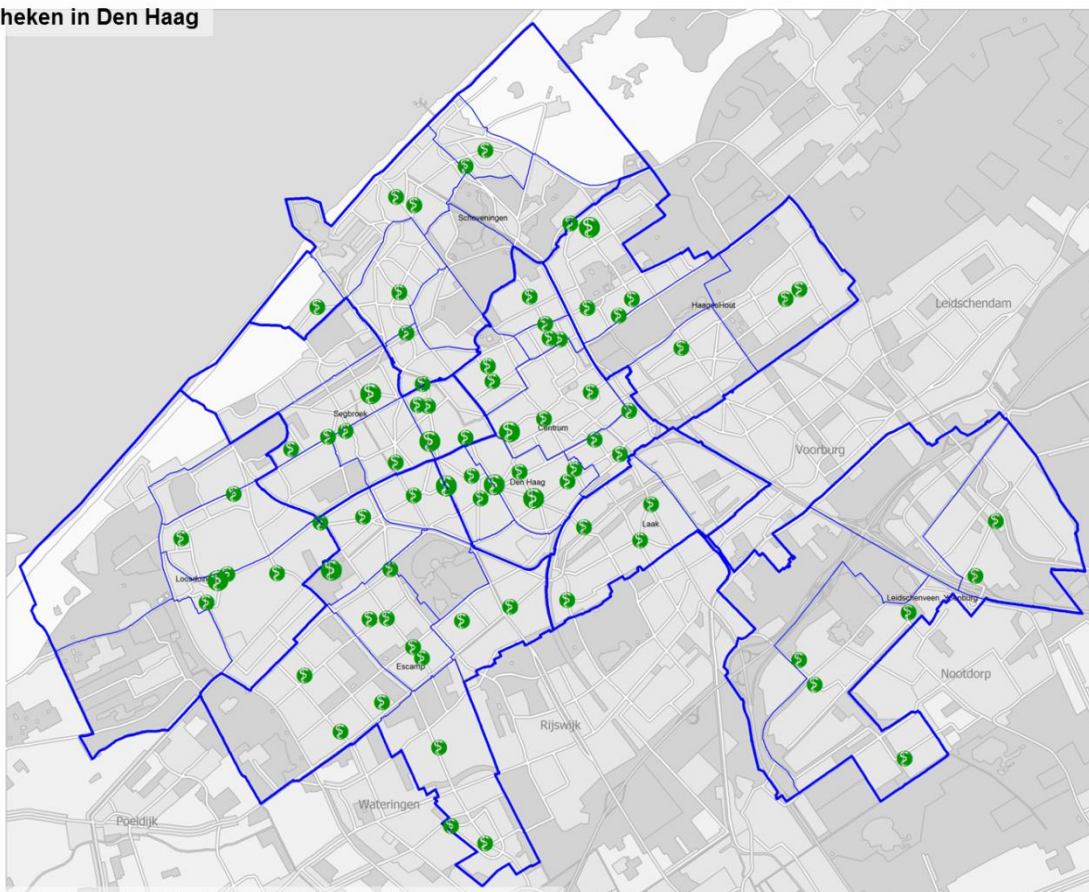
Huisartsen in Den Haag

Bron: Werkgelegenheidsregister, oktober 2018 (bewerking Stafgroep OS&P)

Figuur 11.5 Locaties van apotheken (2018)

Apotheken in Den Haag

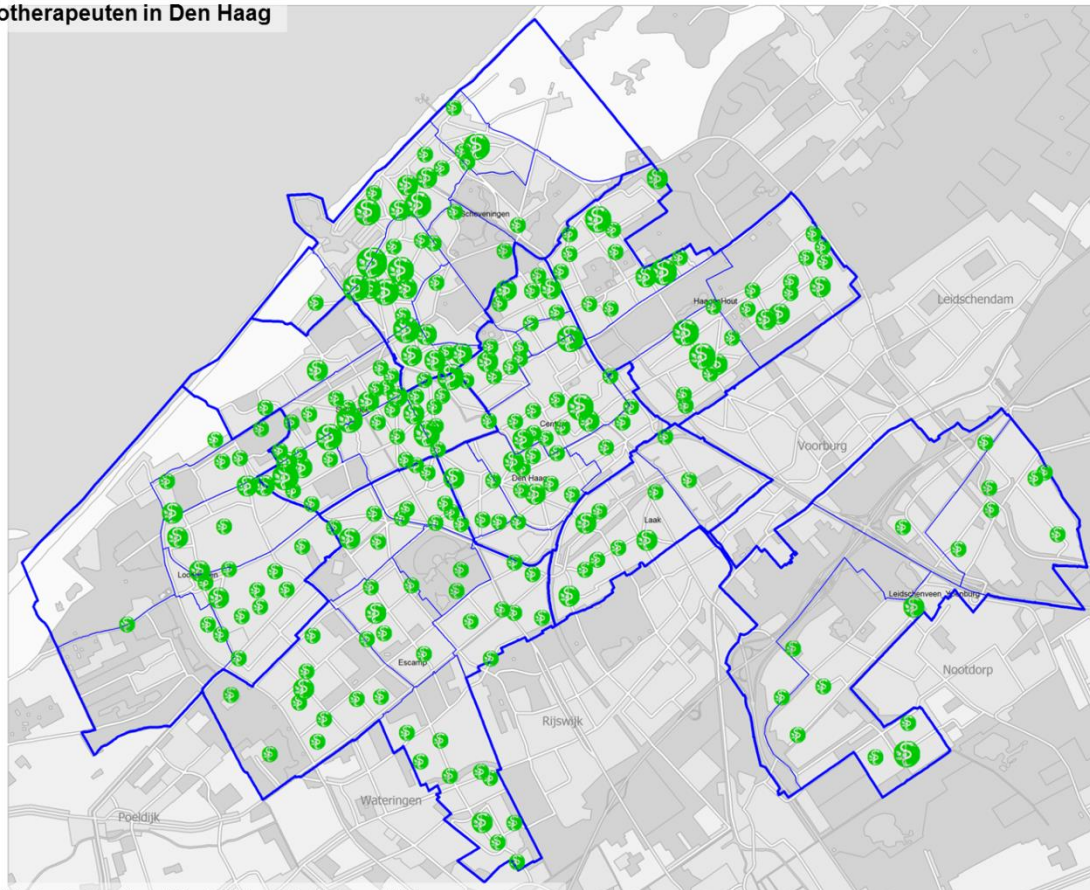
Bron: Werkgelegenheidsregister, oktober 2018 (bewerking Stafgroep OS&P)

Fysiotherapeuten

Volgens het Werkgelegenheidsregister zijn er in 2018 circa 324 fysiotherapeuten in Den Haag. In figuur 11.6 zijn de locaties op de kaart weergegeven. De gemiddelde afstand voor 65-plussers naar de dichtstbijzijnde fysiotherapeut is ongeveer 345 meter. In Leidschenveen-Ypenburg moeten ouderen verder lopen naar een fysiotherapeut dan in de andere stadsdelen; gemiddeld 627 meter.

Figuur 11.6 Locaties van fysiotherapeuten (2018)

Fysiotherapeuten in Den Haag

Bron: Werkgelegenheidsregister, oktober 2018 (bewerking Stafgroep OS&P)

Ziekenhuizen

Volgens het Werkgelegenheidsregister zijn er in 2018 5 (locaties van) ziekenhuizen in Den Haag. In figuur 11.7 op de volgende pagina zijn de locaties op de kaart weergegeven. De gemiddelde afstand voor 65-plussers naar het dichtstbijzijnde ziekenhuis is ongeveer 2.287 meter. 65-plussers in de stadsdelen Segbroek en Centrum wonen het dichtstbij een ziekenhuis; respectievelijk 1.337 meter en 1.565 meter gemiddeld.

Haags Ontmoeten⁶⁵

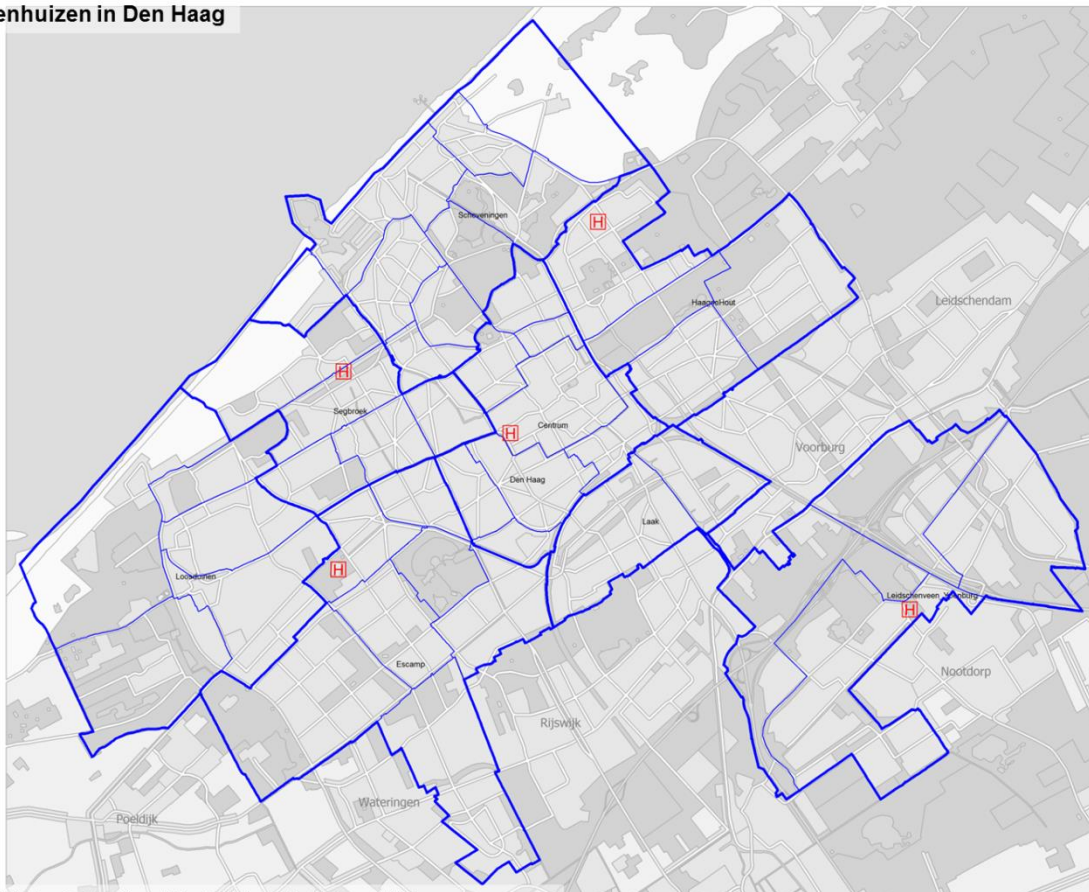
Haags Ontmoeten is een nieuwe voorziening met als doel het leefplezier en de vitaliteit van ouderen te versterken. Haags Ontmoeten is gericht op de oudere die moeite heeft of krijgt met zelfstandig wonen. Dat merkt de oudere vaak zelf en dat merken ook de mensen die de oudere helpen en bijstaan; zoals hun partner, kinderen, vrienden of burens. Zowel de ouderen als de mensen om hen heen die hulp bieden – hun ‘mantelzorgers’ – kunnen bij Haags Ontmoeten terecht voor ontmoeten, informatie, hulp en ondersteuning. In 2017 waren er tussen de circa 980 en 1.600 unieke deelnemers en tussen de circa 155 en 250 unieke mantelzorgers per kwartaal.

In 2018 zijn er 35 locaties. In figuur 11.8 op de volgende pagina zijn deze op de kaart weergegeven. De gemiddelde afstand voor 65-plussers naar het dichtstbijzijnde locatie is ongeveer 889 meter. 65-plussers in de stadsdelen Centrum en Scheveningen wonen het dichtstbij een van de locaties; respectievelijk 602 en 637 meter gemiddeld. In Leidschenveen-Ypenburg moeten ouderen verder reizen naar een van de locaties dan in de andere stadsdelen; gemiddeld ruim 3 kilometer.

⁶⁵ Bron: www.haagsontmoeten.nl (geraadpleegd op 23-10-2018)

Figuur 11.7 Locaties van ziekenhuizen (2018)

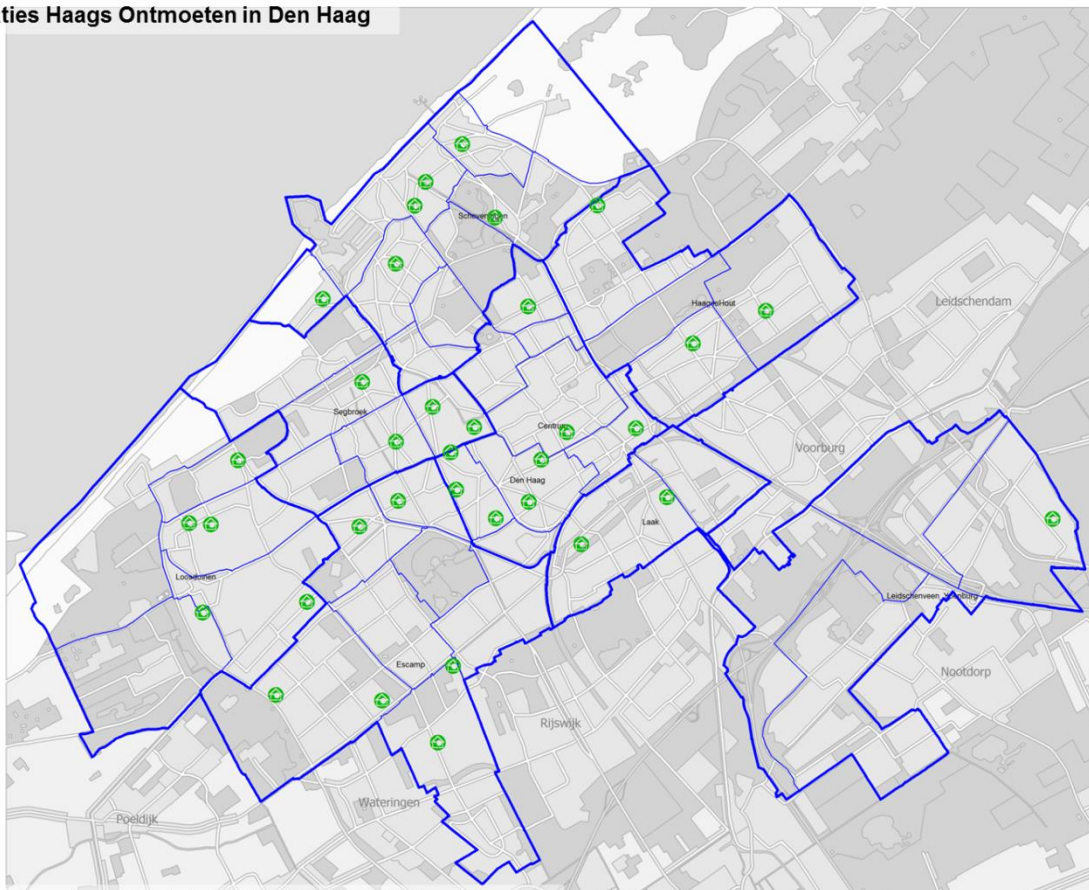
Ziekenhuizen in Den Haag

Bron: Werkgelegenheidsregister, oktober 2018 (bewerking Stafgroep OS&P)

Figuur 11.8 Locaties Haags Ontmoeten (2018)

Locaties Haags Ontmoeten in Den Haag

Bron: www.haagsontmoeten.nl, september 2018 (bewerking Stafgroep OS&P)

Bijlagen

Bijlage 1 Overzicht van de gebruikte bronnen en onderzoeken

In deze rapportage zijn een aantal verschillende bronnen en onderzoeken gebruikt om informatie te verzamelen over Haagse ouderen:

- Basisregistratie Personen (BRP),
- Bevolkingsprognoses,
- Armoedemonitor,
- Gezondheidsenquête,
- OViN,
- Stadsenquête,
- Veiligheidsmonitor,
- Werkgelegenheidsregister,
- WoOn,
- Haags Ouderenplatform.

Basisregistratie Personen (BRP)

Alle inwoners van Den Haag staan geregistreerd in de Basisregistratie Personen (voorheen de Gemeentelijke Basis Administratie, GBA). In dit bestand zijn alle inwoners opgenomen met daarbij diverse kenmerken, waaronder leeftijd, geslacht, geboorteland, huisadres, etc. Dit bestand wordt door de Dienst Burgerzaken beheerd.

Omdat er elke dag mutaties kunnen plaatsvinden in de BRP is voor dit onderzoek gebruik gemaakt van zogenaamde 'bevroren' bestanden. Peildatum hierbij is 31 december van ieder jaar; dit wil zeggen dat het bestand de situatie weergeeft op 1 januari (van het volgende jaar).

Er worden uitkomsten gepresenteerd uit vier jaren; 2013, 2014, 2016 en 2018. Als er in de tekst dus een jaartal wordt genoemd, bijvoorbeeld 2018, gaat het dus om de aantallen op 1 januari 2018.

Bevolkingsprognose

Jaarlijks maakt de Dienst Stedelijke Ontwikkeling van de gemeente Den Haag een prognose van de ontwikkelingen in de bevolkingsopbouw, de huishoudenssamenstelling en de ontwikkeling van de bevolking naar etnische groepen.

De prognose wordt gemaakt op basis van inzichten wat betreft demografische kenmerken als geboorte, sterfte, binnenlandse en buitenlandse migratie en op basis van het Investeringsprogramma Stedelijke Ontwikkeling (IPSO 2016) woningbouwprogramma voor de korte termijn. Voor de berekening wordt gebruik gemaakt van een gemeentelijk bevolkingsprognose model (GBPRO) dat ontwikkeld is door de Vereniging van Statistiek en Onderzoek (VSO). Via 'Den Haag in Cijfers' worden de prognoses digitaal beschikbaar gesteld.

In deze rapportage wordt gebruik gemaakt van de prognoses voor de periode 2017-2023. De prognose geeft de meest waarschijnlijke toekomstige ontwikkelingen weer op basis van de huidige inzichten. De gepresenteerde cijfers geven de richting op lange termijn aan. Dat betekent niet dat de cijfers ook jaarlijks precies zo uit zullen komen.

Armoedemonitor

De Armoedemonitor verschijnt in principe tweejaarlijks en heeft als doel zicht te houden op de ontwikkeling van de omvang en de samenstelling van de doelgroep voor het armoedebeleid van de Gemeente Den Haag, inclusief het gebruik van inkomensondersteunende regelingen. Voor het onderzoek worden registraties van verschillende regelingen aan elkaar gekoppeld, zoals bevolkingsgegevens, inkomensgegevens en gebruiksgegevens van voorzieningen.

Gebruik uitkomsten Armoedemonitor in deze monitor

In deze rapportage worden verschillende uitkomsten van de Armoedemonitor gepresenteerd. Het is niet mogelijk om in alle gevallen de uitkomsten te specificeren voor 65-plussers. In dat geval worden uitkomsten gepresenteerd voor heel Den Haag.

Vergelijkbaarheid jaren

De gegevens die gepresenteerd worden, hebben betrekking op 2009, 2011, 2013 en 2015.

Gezondheidsenquête⁶⁶

De Gezondheidsenquête wordt eens in de vier jaar uitgezet onder een deel van de Haagse bevolking van 19 jaar en ouder die zelfstandig wonen. In de gezondheidsenquête worden vragen gesteld over gezondheid, leefstijl en leefomstandigheden.

De Gezondheidsenquête wordt via internet of schriftelijk afgenomen onder een representatieve steekproef van de Haagse bevolking (van 19 jaar en ouder die zelfstandig wonen). Om een zo representatief beeld te krijgen, zijn de uitkomsten in de analyses gewogen, zodat er uitspraken kunnen worden gedaan over de gehele populatie.

Gebruik uitkomsten Gezondheidsenquête in deze monitor

In deze rapportage worden verschillende uitkomsten van de Gezondheidsenquête voor de doelgroep 65-plus gepresenteerd. Het gaat hierbij om de gewogen uitkomsten.

Omdat er gebruik is gemaakt van een steekproef en de uitkomsten gewogen zijn, mogen we ervan uitgaan dat de uitkomsten representatief zijn voor de gehele populatie Haagse ouderen. Wel moet hierbij rekening worden gehouden met de betrouwbaarheid en de nauwkeurigheidsmarges (zie kader op de volgende pagina). Overigens is het ook van belang om hierbij rekening te houden met het feit dat personen in verpleeg- en verzorgingshuizen (vaak ouderen) niet in de steekproef betrokken zijn.

De gegevens die gepresenteerd worden, hebben betrekking op 2016.

Onderzoek Verplaatsingen in Nederland (OVIN)

Het Onderzoek Verplaatsingen in Nederland is een landelijk onderzoek dat doorlopend wordt uitgevoerd. Ook onder een deel van de Haagse bevolking. In OVIN wordt het verplaatsingsgedrag van de Nederlandse bevolking onderzocht o.a. naar plaats van herkomst en bestemming, tijdstip waarop het vervoer plaatsvindt, gebruikte vervoermiddelen en motieven voor de verplaatsingen.

Het OVIN is afgenomen via internet, aan de hand van telefonische interviews en aan de hand van persoonlijke interviews onder een representatieve steekproef van de Nederlandse bevolking. Bij het trekken van de steekproef is rekening gehouden met de verdeling naar leeftijd, sekse en etniciteit om een zo representatief beeld te krijgen van de gehele bevolking (van 0 jaar en ouder). Om dezelfde reden zijn de uitkomsten ook nog eens (achteraf) gewogen, zodat er uitspraken kunnen worden gedaan over de gehele populatie.

Gebruik uitkomsten OVIN in deze monitor

In deze rapportage worden verschillende uitkomsten van de OVIN voor de doelgroep 65-plus gepresenteerd. Het gaat hierbij om de gewogen uitkomsten.

Omdat er gebruik is gemaakt van een steekproef en de uitkomsten gewogen zijn, mogen we ervan uitgaan dat de uitkomsten zo veel mogelijk representatief zijn voor de gehele populatie Haagse ouderen. Wel moet hierbij rekening worden gehouden met de betrouwbaarheid en de nauwkeurigheidsmarges (zie kader op de volgende pagina). Overigens is het ook van belang om hierbij rekening te houden met het feit dat personen in verpleeg- en verzorgingshuizen (vaak ouderen) niet in de steekproef betrokken zijn.

De gegevens die gepresenteerd worden, hebben betrekking op 2017.

Stadsenquête

De Stadsenquête is een onderzoek dat onder een deel van de Haagse bevolking wordt gehouden. In de Stadsenquête komt een groot aantal actuele beleidsonderwerpen aan bod, o.a. over onderwijs, cultuur, welzijn, jeugd, burgerschap, zorg en sport. Verschillende diensten binnen de gemeente Den Haag leveren input voor de vragenlijst.

De Stadsenquête bestaat uit een aantal verschillende vragenlijsten en wordt telefonisch of via internet afgenomen onder een representatieve steekproef van de Haagse bevolking. Niet iedereen krijgt dezelfde vragen. Bij het trekken van de steekproef is rekening gehouden met de verdeling naar stadsdeel, leeftijd, sekse en etniciteit om een zo representatief beeld te krijgen van de gehele Haagse bevolking (van 16 jaar en ouder). Om dezelfde reden zijn de uitkomsten ook nog eens (achteraf) gewogen, zodat er uitspraken kunnen worden gedaan over de gehele populatie.

⁶⁶ Voor rapportages zie: <https://gezondheidsmonitor.ggdhaaglanden.nl/>

Gebruik uitkomsten Stadsenquête in deze monitor

In deze rapportage worden een aantal uitkomsten van de Stadsenquête voor de doelgroep 65-plus gepresenteerd. Het gaat hierbij om de gewogen uitkomsten.

Omdat er gebruik is gemaakt van een steekproef en de uitkomsten gewogen zijn, mogen we ervan uitgaan dat de uitkomsten zo veel mogelijk representatief zijn voor de gehele populatie Haagse ouderen. Wel moet hierbij rekening worden gehouden met de betrouwbaarheid en de nauwkeurigheidsmarges (zie kader). Overigens is het ook van belang om hierbij rekening te houden met het feit dat personen in verpleeg- en verzorgingshuizen (vaak ouderen) niet in de steekproef betrokken zijn.

Er worden uitkomsten gepresenteerd uit 2016 en 2017.

Kader: Betrouwbaarheid en nauwkeurigheidsmarges

Bij de diverse onderzoeken die gebruik maken van een steekproef onder de Haagse bevolking moet rekening worden gehouden met de betrouwbaarheid en de nauwkeurigheidsmarges. Kort gezegd betekent dit dat de uitkomsten die worden gepresenteerd in werkelijkheid een aantal procenten kan afwijken. De mate van nauwkeurigheid neemt af naarmate het aantal respondenten kleiner is. Bij de berekening van de marges wordt doorgaans uitgegaan van 95% betrouwbaarheid. Dit betekent dat als het onderzoek 100 maal herhaald wordt er 95 keer een waarde wordt gevonden die binnen de marges ligt.

Tabel B1.1 Nauwkeurigheidsmarges bij een betrouwbaarheid van 95%

	Percentage (uitkomsten)					
	5% / 95%	10% / 90%	20% / 80%	30% / 70%	40% / 60%	50%
<i>N</i>						
100	4,3	5,9	7,8	9,0	9,6	9,8
200	3,0	4,2	5,5	6,3	6,8	6,9
300	2,5	3,4	4,5	5,2	5,5	5,6
500	1,9	2,6	3,5	4,0	4,3	4,4
700	1,6	2,2	3,0	3,4	3,6	3,7
1000	1,4	1,9	2,5	2,8	3,0	3,1

Veiligheidsmonitor

De Veiligheidsmonitor is een landelijke onderzoek dat jaarlijks wordt gehouden. Ook onder een deel van de Haagse bevolking. In de Veiligheidsmonitor worden vragen gesteld over de beleving van leefbaarheid en veiligheid.

De Veiligheidsmonitor bestaat uit één vragenlijst en wordt telefonisch of via internet afgenomen onder een representatieve steekproef van de Haagse bevolking. Bij het trekken van de steekproef is rekening gehouden met de verdeling naar stadsdeel, leeftijd, sekse en etniciteit om een zo representatief beeld te krijgen van de gehele Haagse bevolking (van 16 jaar en ouder). Om dezelfde reden zijn de uitkomsten ook nog eens (achteraf) gewogen, zodat er uitspraken kunnen worden gedaan over de gehele populatie.

Gebruik uitkomsten Veiligheidsmonitor in deze monitor

In deze rapportage worden verschillende uitkomsten van de Veiligheidsmonitor voor de doelgroep 65-plus gepresenteerd. Het gaat hierbij om de gewogen uitkomsten.

Omdat er gebruik is gemaakt van een steekproef en de uitkomsten gewogen zijn, mogen we ervan uitgaan dat de uitkomsten zo veel mogelijk representatief zijn voor de gehele populatie Haagse ouderen. Wel moet hierbij rekening worden gehouden met de betrouwbaarheid en de nauwkeurigheidsmarges (zie kader). Overigens is het ook van belang om hierbij rekening te houden met het feit dat personen in verpleeg- en verzorgingshuizen (vaak ouderen) niet in de steekproef betrokken zijn.

Er worden uitkomsten gepresenteerd uit vier jaren; 2012, 2013, 2015 en 2017.

Werkgelegenheidsregister

Het Werkgelegenheidsregister (WR) is een databestand van alle economisch actieve vestigingen in de Metropoolregio (MRDH). Dit bestand wordt in opdracht van het Stadsgebied Haaglanden en Gemeente Rotterdam jaarlijks bijgehouden. De vestigingsgegevens uit het Handelsregister van de Kamer van Koophandel vormen de basis voor het bestand. Het wordt vervolgens uit andere bronnen aangevuld. Er zijn kenmerken opgenomen als vestigingsplaats, werkgelegenheid, economische activiteiten en branche.

De gegevens die gepresenteerd worden, hebben betrekking op peildatum 1 januari 2018.

Woononderzoek Nederland (WoOn)

Het Woononderzoek Nederland is een landelijk onderzoek dat eens in de drie jaar wordt uitgevoerd. Ook onder een deel van de Haagse bevolking. In het WoOn worden vragen gesteld over hoe mensen wonen en willen wonen. En kijkt daarbij onder meer naar de samenstelling van huishoudens, de woning, de woonlasten, woonwensen en woonomgeving.

Het WoOn is afgenomen via internet, aan de hand van telefonische interviews en persoonlijke interviews onder een representatieve (a-selectie) steekproef van de Haagse bevolking. De uitkomsten worden (achteraf) gewogen, waardoor zij een representatief beeld geven van de gehele Haagse bevolking van 18 jaar en ouder.

Gebruik uitkomsten WoOn in deze monitor

In deze rapportage worden verschillende uitkomsten van de WoON voor de doelgroep 65-plus gepresenteerd. Het gaat hierbij om de gewogen uitkomsten. De uitkomsten hebben betrekking op personen en niet op huishoudens, zoals doorgans het geval is bij uitkomsten van het WoOn.

Omdat er gebruik is gemaakt van een steekproef en de uitkomsten gewogen zijn, mogen we ervan uitgaan dat de uitkomsten zo veel mogelijk representatief zijn voor de gehele populatie Haagse ouderen. Wel moet hierbij rekening worden gehouden met de betrouwbaarheid en de nauwkeurigheidsmarges (zie kader). Overigens is het ook van belang om hierbij rekening te houden met het feit dat personen in verpleeg- en verzorgingshuizen (vaak ouderen) niet in de steekproef betrokken zijn.

Vergelijkbaarheid jaren

De gegevens die gepresenteerd worden, hebben betrekking op 2012 en 2015. Door wijzigingen in de vragenlijst in de loop der jaren is het niet voor alle uitkomsten mogelijk om ook daadwerkelijk vier jaren te presenteren.

Haags Ouderenplatform

Door goed te luisteren naar de ervaringen en meningen van Haagse ouderen probeert het Haags Ouderenplatform een bron van informatie te zijn voor alle Haagse organisaties die zich bezighouden met onderwerpen op het gebied van wonen, leven en zorg voor ouderen. Het onderzoek richt zich op de Haagse ouderen in de leeftijd van 65-84 jaar, waarbij er voor is gekozen om ook een aantal ouderen van 55-64 jaar te laten meedenken over de onderwerpen. Dit omdat velen van hen ervaringen hebben vanuit de zorg voor hun ouders of elders in hun omgeving. De doelstelling is om periodiek ongeveer 500 ouderen te vragen hoe het met ze gaat en te vragen naar hun mening over actuele onderwerpen.

De onderwerpen worden door diverse organisaties, waaronder de Stedelijke Ouderencommissie (SOC) en de gemeente Den Haag, aangedragen. De metingen worden uitgevoerd door AHA! marktonderzoek en marketingadvies. Deels door telefonische interviews en deels via internet.

Gebruik uitkomsten Haags Ouderenplatform in deze monitor

In deze rapportage worden verschillende uitkomsten van metingen onder het Haags Ouderenplatform gepresenteerd. Het gaat om metingen die gedaan zijn in 2017 en 2018. De uitkomsten worden alleen gebruikt als illustratie bij diverse onderwerpen.

Bijlage 2 Uitsplitsingen naar leeftijdscategorie

HOOFDSTUK 3 GEZONDHEID

Tabel H3.1 Haagse ouderen met een handicap en/of chronische aandoening, 2017

	2017
% handicap	
55 – 64 jaar	25,8%
65 – 74 jaar	30,9%
75 jaar en ouder	46,8%
% chronische aandoening	
55 – 64 jaar	42,5%
65 – 74 jaar	49,3%
75 jaar en ouder	50,1%
% handicap en/of chronische aandoening	
55 – 64 jaar	49,7%
65 – 74 jaar	54,6%
75 jaar en ouder	66,9%

Bron: Gemeente Den Haag, Stadsenquête 2017

Tabel H3.2 Haagse ouderen die belemmeringen ervaren, 2017

	2017
% ervaart belemmeringen	
55 – 64 jaar	70,2%
65 – 74 jaar	64,2%
75 jaar en ouder	72,7%

Bron: Gemeente Den Haag, Stadsenquête 2017

Tabel H3.3 Haagse ouderen die aan sport doen, 2016 - 2017

	2016	2017
% sport		
55 – 64 jaar	60,2%	62,1%
65 – 74 jaar	61,8%	65,1%
75 jaar en ouder	47,7%	53,2%
% sport – minimaal 12x per jaar		
55 – 64 jaar	52,1%	55,4%
65 – 74 jaar	55,6%	59,4%
75 jaar en ouder	44,9%	50,4%
% sport – minimaal 60x per jaar		
55 – 64 jaar	35,5%	38,0%
65 – 74 jaar	38,8%	47,3%
75 jaar en ouder	27,7%	36,1%

Bron: Gemeente Den Haag, Stadsenquête 2016 en 2017

HOOFDSTUK 4 HUISVESTING

Tabel H4.1 Typering woningen aan de hand van een aantal indicatoren, 2012 – 2015

	2012	2015
% meergezinswoning		
55 – 64 jaar	66,4%	61,7%
65 – 74 jaar	69,2%	66,3%
75 jaar en ouder	81,2%	83,5%
% koopwoning		
55 – 64 jaar	52,5%	56,5%
65 – 74 jaar	41,8%	50,0%
75 jaar en ouder	35,5%	33,2%
% sociale huurwoning		
55 – 64 jaar	35,7%	34,2%
65 – 74 jaar	45,5%	38,0%
75 jaar en ouder	46,0%	47,6%
% woning bestemd voor ouderen		
55 – 64 jaar	4,2%	8,6%
65 – 74 jaar	16,6%	10,7%
75 jaar en ouder	24,8%	25,9%

Bron: Gemeente Den Haag, WoOn 2012 en 2015

Tabel H4.2 Waardering van de woning aan de hand van een aantal indicatoren, 2012 – 2017

	2012	2013	2015	2017
% vindt indeling woning geschikt				
55 – 64 jaar	73,4%	85,5%	81,7%	81,3%
65 – 74 jaar	79,6%	84,0%	83,4%	85,4%
75 jaar en ouder	80,2%	81,6%	80,9%	87,7%
% vindt dat woning goede sfeer heeft				
55 – 64 jaar	73,7%	86,4%	80,1%	84,9%
65 – 74 jaar	74,9%	84,4%	84,3%	87,4%
75 jaar en ouder	73,9%	81,9%	79,5%	89,1%
% vindt woning te klein				
55 – 64 jaar	14,9%	8,4%	11,9%	15,1%
65 – 74 jaar	11,6%	7,4%	8,5%	9,3%
75 jaar en ouder	5,6%	5,9%	5,5%	8,0%
% vindt woning slecht onderhouden				
55 – 64 jaar	14,5%	8,7%	9,2%	13,1%
65 – 74 jaar	13,9%	7,3%	11,2%	10,6%
75 jaar en ouder	3,6%	7,2%	8,4%	8,0%

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2012, 2013, 2015 en 2017

Tabel H4.3 Verhuisgeneigdheid aan de hand van een aantal indicatoren, 2012 – 2015

	2012	2015
% zeer gehecht aan woning		
55 – 64 jaar	34,6%	36,7%
65 – 74 jaar	50,4%	40,1%
75 jaar en ouder	43,3%	43,6%
% woont > 20 jaar in woning		
55 – 64 jaar	33,5%	30,5%
65 – 74 jaar	43,1%	45,9%
75 jaar en ouder	56,5%	46,8%
% wil beslist niet verhuizen		
55 – 64 jaar	74,9%	70,7%
65 – 74 jaar	80,0%	72,7%
75 jaar en ouder	92,0%	85,3%
% woningaanpassingen aanwezig		
55 – 64 jaar	8,4%	13,2%
65 – 74 jaar	24,5%	16,3%
75 jaar en ouder	34,6%	34,8%

Bron: Gemeente Den Haag, WoOn 2012 en 2015

HOOFDSTUK 5 PUBLIEKE RUIMTE

Tabel H5.1 Beleving van de ontwikkeling van de buurt, 2012 – 2017

	2012	2013	2015	2017
% buurt is achteruit gegaan				
55 – 64 jaar	27,1%	21,7%	20,6%	21,2%
65 – 74 jaar	24,6%	23,6%	20,8%	19,5%
75 jaar en ouder	22,3%	23,0%	19,4%	23,3%
% buurt is vooruit gegaan				
55 – 64 jaar	10,9%	11,2%	11,8%	14,2%
65 – 74 jaar	10,1%	7,6%	9,7%	12,2%
75 jaar en ouder	8,2%	6,8%	9,6%	7,7%

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2012, 2013, 2015 en 2017

Tabel H5.2 Tevredenheid met een aantal voorzieningen in de buurt, 2012 – 2017

<i>% (zeer) tevreden</i>	2012	2013	2015	2017
winkels dagelijkse boodschappen				
55 – 64 jaar	84,1%	87,4%	85,7%	84,5%
65 – 74 jaar	83,0%	81,8%	84,6%	84,4%
75 jaar en ouder	77,6%	84,3%	76,5%	87,0%
straatverlichting				
55 – 64 jaar	76,1%	75,6%	74,8%	77,8%
65 – 74 jaar	79,4%	78,9%	71,5%	84,2%
75 jaar en ouder	76,4%	74,0%	68,6%	81,4%
groenvoorzieningen				
55 – 64 jaar	72,9%	71,5%	69,0%	71,3%
65 – 74 jaar	76,5%	75,5%	74,8%	74,9%
75 jaar en ouder	79,6%	70,6%	72,3%	78,3%
openbaar vervoer				
55 – 64 jaar	82,0%	80,8%	80,0%	85,7%
65 – 74 jaar	81,9%	79,5%	80,0%	87,2%
75 jaar en ouder	75,5%	66,4%	69,3%	80,9%
onderhoud wegen / fietspaden				
55 – 64 jaar	66,2%	63,7%	67,7%	67,8%
65 – 74 jaar	63,0%	64,3%	64,5%	70,5%
75 jaar en ouder	57,2%	54,0%	59,7%	70,3%
parkeergelegenheid				
55 – 64 jaar	41,8%	43,3%	40,8%	47,4%
65 – 74 jaar	41,6%	43,6%	47,9%	42,3%
75 jaar en ouder	38,7%	40,9%	42,6%	38,5%

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2012, 2013, 2015 en 2017

Tabel H5.3 Beleving van de veiligheid van de buurt, 2012 – 2017

	2012	2013	2015	2017
% voelt zich wel eens onveilig				
55 – 64 jaar	29,6%	29,1%	25,0%	22,8%
65 – 74 jaar	28,2%	27,1%	23,3%	19,5%
75 jaar en ouder	27,2%	26,3%	26,8%	20,0%
%voelt zich vaak onveilig 's avonds op straat				
55 – 64 jaar	8,6%	8,4%	6,6%	8,3%
65 – 74 jaar	9,2%	8,2%	8,5%	5,6%
75 jaar en ouder	8,6%	7,5%	8,4%	7,9%
% voelt zich vaak onveilig 's avonds thuis				
55 – 64 jaar	5,2%	4,8%	3,9%	3,3%
65 – 74 jaar	4,1%	5,0%	3,6%	3,8%
75 jaar en ouder	5,0%	3,4%	5,2%	3,5%
% loopt / rijdt vaak om				
55 – 64 jaar	6,4%	6,6%	5,0%	4,2%
65 – 74 jaar	5,4%	4,7%	4,3%	3,8%
75 jaar en ouder	5,4%	3,3%	6,5%	3,1%

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2012, 2013, 2015 en 2017

Tabel H5.4 Beleving van onveiligheid op een aantal plekken, 2012 – 2017

<i>% dat zich vaak/soms onveilig voelt</i>	2012	2013	2015	2017
<i>uitgaansgelegenheid</i>				
55 – 64 jaar	31,4%	29,9%	26,3%	28,7%
65 – 74 jaar	23,6%	19,6%	20,9%	18,4%
75 jaar en ouder	13,1%	11,8%	13,1%	10,0%
<i>plekken met jongeren</i>				
55 – 64 jaar	54,1%	49,3%	48,0%	48,9%
65 – 74 jaar	45,1%	43,1%	40,2%	38,5%
75 jaar en ouder	28,7%	27,0%	27,3%	25,8%
<i>centrum Den Haag</i>				
55 – 64 jaar	40,2%	39,3%	33,7%	33,2%
65 – 74 jaar	33,6%	30,6%	28,8%	27,0%
75 jaar en ouder	21,7%	18,4%	21,3%	17,9%
<i>winkelgebied in buurt</i>				
55 – 64 jaar	31,4%	29,0%	23,0%	23,5%
65 – 74 jaar	25,6%	23,6%	24,5%	20,1%
75 jaar en ouder	20,1%	17,4%	22,5%	18,6%
<i>openbaar vervoer</i>				
55 – 64 jaar	42,9%	41,5%	36,2%	36,7%
65 – 74 jaar	38,3%	33,4%	34,3%	30,4%
75 jaar en ouder	23,5%	22,6%	24,9%	15,6%
<i>treinstation</i>				
55 – 64 jaar	39,5%	37,9%	33,6%	32,9%
65 – 74 jaar	34,5%	31,9%	29,5%	26,7%
75 jaar en ouder	24,9%	19,6%	17,4%	11,3%

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2012, 2013, 2015 en 2017

HOOFDSTUK 7 BURGERPARTICIPATIE

Tabel H7.1 Maatschappelijke inzet aan de hand van een aantal indicatoren (2016 en 2017)

	2016	2017
<i>% werkt meer dan 12 uur per week</i>		
55 – 64 jaar	51,3%	56,1%
65 – 74 jaar	-	3,7%
75 jaar en ouder	-	0,6%
<i>% doet vrijwilligerswerk (afgelopen jaar)</i>		
55 – 64 jaar	37,7%	35,3%
65 – 74 jaar	34,5%	32,2%
75 jaar en ouder	26,7%	20,1%
<i>% verleent mantelzorg (afgelopen jaar)</i>		
55 – 64 jaar	32,2%	30,5%
65 – 74 jaar	28,7%	27,6%
75 jaar en ouder	27,5%	25,2%

Bron: Gemeente Den Haag, Stadsenquête

HOOFDSTUK 8 RESPECT EN SOCIALE INTEGRATIE

Tabel H8.1 Beleving van Haagse ouderen van de sociale cohesie in hun buurt, 2011 – 2017

	2012	2013	2015	2017
% veel contact in de buurt				
55 – 64 jaar	31,9%	31,6%	32,5%	34,3%
65 – 74 jaar	32,9%	34,7%	29,7%	33,4%
75 jaar en ouder	30,2%	33,6%	28,0%	30,0%
% voelt zich thuis				
55 – 64 jaar	53,0%	54,2%	54,5%	53,1%
65 – 74 jaar	56,0%	54,6%	56,5%	55,9%
75 jaar en ouder	53,9%	55,5%	55,7%	52,2%
% vindt omgang prettig				
55 – 64 jaar	56,6%	57,6%	56,7%	57,8%
65 – 74 jaar	55,5%	54,0%	53,9%	56,2%
75 jaar en ouder	53,4%	53,4%	55,8%	50,6%
% veel dingen samen doen				
55 – 64 jaar	30,8%	32,1%	30,7%	35,6%
65 – 74 jaar	30,8%	30,6%	28,9%	29,9%
75 jaar en ouder	31,8%	32,5%	29,6%	27,9%
% kent elkaar nauwelijks				
55 – 64 jaar	40,0%	33,7%	34,3%	40,3%
65 – 74 jaar	40,7%	36,0%	37,9%	35,7%
75 jaar en ouder	42,5%	43,8%	40,0%	46,7%
% tevreden met bevolkingssamenstelling				
55 – 64 jaar	58,3%	56,0%	61,2%	55,2%
65 – 74 jaar	56,9%	54,6%	56,2%	57,8%
75 jaar en ouder	57,9%	57,8%	55,5%	51,5%

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2012, 2013, 2015 en 2017

Tabel H8.2 Beleving van Haagse ouderen over respectloos gedrag, 2012 – 2017

	2012	2013	2015	2017
<i>% wel eens respectloos behandeld</i>				
<i>op straat</i>				
55 – 64 jaar	27,9%	25,2%	23,1%	26,8%
65 – 74 jaar	19,5%	18,9%	19,2%	19,4%
75 jaar en ouder	11,1%	10,7%	14,4%	8,1%
<i>in openbaar vervoer</i>				
55 – 64 jaar	25,5%	23,3%	21,0%	22,7%
65 – 74 jaar	20,1%	16,3%	16,2%	18,8%
75 jaar en ouder	10,8%	9,3%	12,3%	7,0%
<i>door personeel van winkels/bedrijven</i>				
55 – 64 jaar	22,4%	20,7%	19,1%	20,7%
65 – 74 jaar	18,4%	14,3%	13,7%	14,4%
75 jaar en ouder	13,2%	10,2%	13,1%	8,2%
<i>door personeel van overheidsinstanties</i>				
55 – 64 jaar	19,4%	16,3%	16,6%	15,9%
65 – 74 jaar	14,5%	12,3%	12,7%	10,9%
75 jaar en ouder	8,3%	6,6%	8,8%	6,4%
<i>door bekenden</i>				
55 – 64 jaar	7,2%	6,8%	6,7%	8,6%
65 – 74 jaar	4,4%	4,1%	4,5%	3,2%
75 jaar en ouder	3,9%	1,6%	2,8%	4,7%

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2012, 2013, 2015 en 2017

HOOFDSTUK 9 SOCIALE PARTICIPATIE

Tabel H9.1 Beleving van Haagse ouderen van de sociale kwaliteit van hun buurt, 2012 – 2017

	2012	2013	2015	2017
% voelt zich thuis				
55 – 64 jaar	53,0%	54,2%	54,5%	53,1%
65 – 74 jaar	56,0%	54,6%	56,5%	55,9%
75 jaar en ouder	53,9%	55,5%	55,7%	52,2%
% vindt omgang prettig				
55 – 64 jaar	56,6%	57,6%	56,7%	57,8%
65 – 74 jaar	55,5%	54,0%	53,9%	56,2%
75 jaar en ouder	53,4%	53,4%	55,8%	50,6%
% veel dingen samen doen				
55 – 64 jaar	30,8%	32,1%	30,7%	35,6%
65 – 74 jaar	30,8%	30,6%	28,9%	29,9%
75 jaar en ouder	31,8%	32,5%	29,6%	27,9%
% tevreden met onderhoud wegen, paden en pleintjes				
55 – 64 jaar	67,3%	67,0%	66,1%	67,8%
65 – 74 jaar	63,0%	65,5%	68,8%	70,5%
75 jaar en ouder	63,5%	67,8%	69,7%	70,3%
perken, plantsoenen en parken				
55 – 64 jaar	69,0%	68,3%	66,7%	71,3%
65 – 74 jaar	67,5%	68,6%	73,5%	74,9%
75 jaar en ouder	73,4%	70,7%	73,0%	78,3%

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2012, 2013, 2015 en 2017

Tabel H9.2 Hoogte inkomen van Haagse ouderen, 2016 - 2017

	2016	2017
% laag inkomen		
55 – 64 jaar	45,5%	43,8%
65 – 74 jaar	56,3%	53,4%
75 jaar en ouder	70,8%	58,8%
% hoog inkomen		
55 – 64 jaar	29,1%	23,1%
65 – 74 jaar	15,2%	12,2%
75 jaar en ouder	9,0%	18,8%

Bron: Gemeente Den Haag, Stadsenquête 2016 en 2017

Tabel H9.3 Financiële situatie van Haagse ouderen, 2016 - 2017

	2016	2017
% met verslechterde financiële positie		
55 – 64 jaar	29,0%	24,8%
65 – 74 jaar	38,8%	24,6%
75 jaar en ouder	23,1%	19,7%
% dat moet bezuinigen		
55 – 64 jaar	25,0%	28,1%
65 – 74 jaar	18,1%	18,5%
75 jaar en ouder	18,4%	19,2%
% dat schulden heeft		
55 – 64 jaar	10,1%	12,7%
65 – 74 jaar	6,2%	3,7%
75 jaar en ouder	4,1%	2,9%

Bron: Gemeente Den Haag, Stadsenquête 2016 en 2017

HOOFDSTUK 10 COMMUNICATIE EN INFORMATIE

Tabel H10.1 Gebruik van internet onder Haagse ouderen, 2016 - 2017

	2016	2017
% gebruik internet		
55 – 64 jaar	96,4%	91,5%
65 – 74 jaar	85,9%	85,8%
75 jaar en ouder	69,0%	61,1%

Bron: Gemeente Den Haag, Stadsenquête 2016 en 2017

Bijlage 3 Demografische kenmerken 55-plus

In deze bijlage vindt u dezelfde figuren en tabellen als in hoofdstuk 2, maar dan voor 55-plussers in Den Haag. De gegevens zijn afkomstig uit de bestanden van de Gemeentelijke Basis Administratie (BRP), Den Haag in Cijfers en uit de bevolkingsprognose opgesteld door de Dienst Stedelijke Ontwikkeling.

B3.1 AANTAL 55-PLUSSERS IN DEN HAAG

Tabel B3.1 Aantal 55-plussers in Den Haag en aandeel van de totale bevolking

	werkelijke gegevens				prognose		
	2013	2014	2016	2018	2019	2021	2023
Totale bevolking	506.366	509.682	520.697	533.026	539.504	552.395	566.716
Aantal 55-plus	123.465	125.624	130.864	136.371	139.605	146.252	152.856
% 55-plus van totale bevolking	24,4%	24,6%	25,1%	25,6%	25,9%	26,5%	27,0%

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2018; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2018

B3.2 KENMERKEN VAN DE HAAGSE OUDEREN

Tabel B3.2a Verdeling van de groep 55-plussers naar **leeftijd** (absoluut en procentueel)

	werkelijke gegevens				prognose		
	2013	2014	2016	2018	2019	2021	2023
<i>Aantal</i>							
55 – 64 jaar	55.043	55.411	57.554	59.906	61.565	64.505	66.933
65 – 74 jaar	37.440	39.105	41.592	44.418	45.523	47.954	48.200
75 jaar en ouder	30.982	31.108	31.718	32.047	32.517	33.793	37.723
Totaal 55-plus	123.465	125.624	130.864	136.371	139.605	146.252	152.856
<i>Percentage</i>							
55 – 64 jaar	44,6%	44,1%	44,0%	43,9%	44,1%	44,1%	43,8%
65 – 74 jaar	30,3%	31,1%	31,8%	32,6%	32,6%	32,8%	31,5%
75 jaar en ouder	25,1%	24,8%	24,2%	23,5%	23,3%	23,1%	24,7%
Totaal 55-plus	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2018; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2018

Tabel B3.2b Aandeel 55-plussers van de totale bevolking naar **leeftijd**

	werkelijke gegevens				prognose		
	2013	2014	2016	2018	2019	2021	2023
<i>Aantal</i>							
Totale bevolking (=100%)	506.366	509.682	520.697	533.026	539.504	552.395	566.716
<i>Percentage</i>							
55 – 64 jaar	10,9%	10,9%	11,1%	11,2%	11,4%	11,7%	11,8%
65 – 74 jaar	7,4%	7,7%	8,0%	8,3%	8,4%	8,7%	8,5%
75 jaar en ouder	6,1%	6,1%	6,1%	6,0%	6,0%	6,1%	6,7%
Totaal 55-plus	24,4%	24,6%	25,1%	25,6%	25,9%	26,5%	27,0%

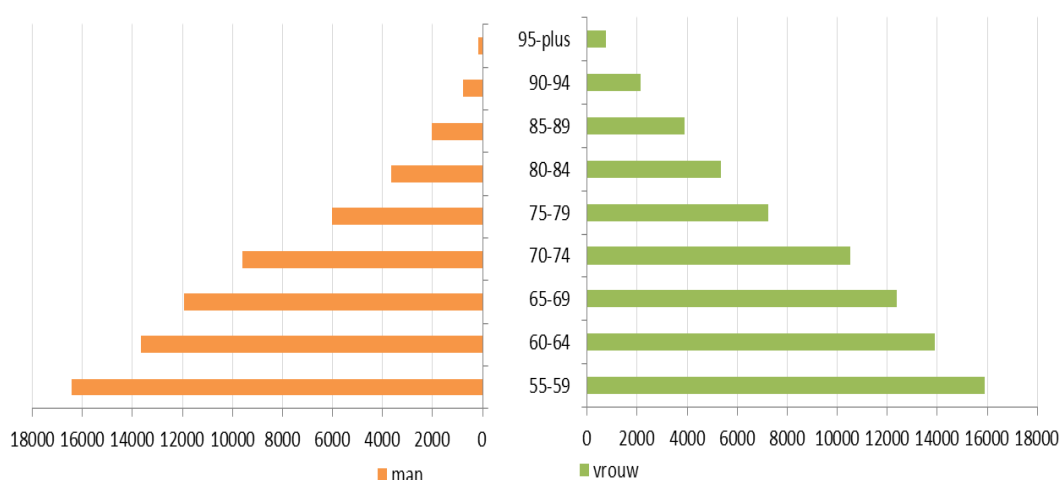
Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2018; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2018

Tabel B3.3a Verdeling van de groep 55-plus naar **sekse** (absoluut en procentueel)

	werkelijke gegevens				prognose		
	2013	2014	2016	2018	2019	2021	2023
<i>Aantal</i>							
Mannen	56.558	57.903	61.070	64.275	66.137	69.674	73.205
Vrouwen	66.907	67.721	69.794	72.096	73.468	76.578	79.651
Totaal 55-plus	123.465	125.624	130.864	136.371	139.605	146.252	152.856
<i>Percentage</i>							
Mannen	45,8%	46,1%	46,7%	47,1%	47,4%	47,6%	47,9%
Vrouwen	54,2%	53,9%	53,3%	52,9%	52,6%	52,4%	52,1%
Totaal 55-plus	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2018; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2018

Figuur B3.3b Verdeling van de groep 55-plus naar **seks en leeftijd** (absoluut) in 2018

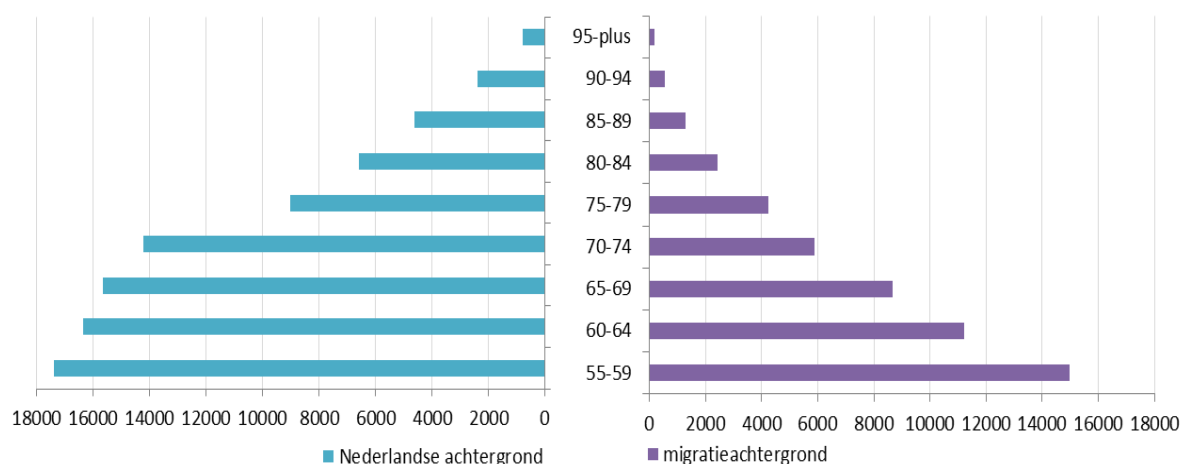
Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2018; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2018

Tabel B3.4a Verdeling van de groep 55-plus naar **etniciteit** (absoluut en procentueel)

	werkelijke gegevens				prognose		
	2013	2014	2016	2018	2019	2021	2023
<i>Aantal</i>							
Nederlandse achtergrond	84.250	84.685	85.848	86.943	87.550	88.910	90.385
Migratieachtergrond	39.215	40.939	45.016	49.428	52.053	57.342	62.471
Totaal 55-plus	123.465	125.624	130.864	136.371	139.605	146.252	152.856
<i>Percentage</i>							
Nederlandse achtergrond	68,2%	67,4%	65,6%	63,8%	62,7%	60,8%	59,1%
Migratieachtergrond	31,8%	32,6%	34,4%	36,2%	37,3%	39,2%	40,9%
Totaal 55-plus	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2018; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2018

Figuur B3.4b Verdeling van de groep 55-plus naar **etniciteit en leeftijd** (absoluut) in 2018

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2018; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2018

Tabel B3.5a Verdeling van de groep migrantenouderen 55-plus naar **herkomstgroep** (absoluut)

	werkelijke gegevens				prognose		
	2013	2014	2016	2018	2019	2021	2023
<i>Aantal</i>							
Turks	3.027	3.174	3.726	4.325	4.724	5.613	6.337
Marokkaans	2.818	2.999	3.343	3.743	3.931	4.400	4.934
Surinaams	9.106	9.670	10.812	11.995	12.730	13.957	15.131
Antilliaans	1.453	1.520	1.688	1.907	2.081	2.340	2.589
Indonesisch	8.206	8.325	8.544	8.802	8.875	9.020	9.069
Oost-Europees	1.317	1.405	1.701	2.015	2.150	2.526	2.905
Overig niet-westers	4.795	5.195	6.240	7.339	8.140	9.560	10.988
Overig westers	8.493	8.651	8.962	9.302	9.422	9.926	10.518
Totaal migrantenouderen 55+	39.215	40.939	45.016	49.428	52.053	57.342	62.471

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2018; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2018

Tabel B3.5b Verdeling van de groep migrantenouderen 55-plus naar **herkomstgroep** (procentueel)

	werkelijke gegevens				prognose		
	2013	2014	2016	2018	2019	2021	2023
<i>Percentage</i>							
Turks	7,7%	7,8%	8,3%	8,8%	9,1%	9,8%	10,1%
Marokkaans	7,2%	7,3%	7,4%	7,6%	7,6%	7,7%	7,9%
Surinaams	23,2%	23,6%	24,0%	24,3%	24,5%	24,3%	24,2%
Antilliaans	3,7%	3,7%	3,7%	3,9%	4,0%	4,1%	4,1%
Indonesisch	20,9%	20,3%	19,0%	17,8%	17,0%	15,7%	14,5%
Oost-Europees	3,4%	3,4%	3,8%	4,1%	4,1%	4,4%	4,7%
Overig niet-westers	12,2%	12,7%	13,9%	14,8%	15,6%	16,7%	17,6%
Overig westers	21,7%	21,1%	19,9%	18,8%	18,1%	17,3%	16,8%
Totaal migrantenouderen 55+	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2018; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2018

Tabel B3.6 Verdeling van de groep 55-plus naar **burgerlijke staat** (absoluut en procentueel)

	werkelijke gegevens			
	2013	2014	2016	2018
<i>Aantal</i>				
gehuwd / geregistreerd partner	62.261	63.173	65.315	67.574
gescheiden	23.770	24.630	26.397	28.233
verweduwd / achtergebleven partner	20.437	20.013	19.397	18.741
anders	16.997	17.808	19.755	21.823
Totaal 55-plus	123.465	125.624	130.864	136.371
<i>Percentage</i>				
gehuwd / geregistreerd partner	50,4%	50,3%	49,9%	49,6%
gescheiden	19,3%	19,6%	20,2%	20,7%
verweduwd / achtergebleven partner	16,6%	15,9%	14,8%	13,7%
anders	13,8%	14,2%	15,1%	16,0%
Totaal 55-plus	100%	100%	100%	100%

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2018; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2018

Tabel B3.7 Samenstelling **huishoudens** waarvan het hoofd 55 jaar of ouder is (absoluut en procentueel)

	werkelijke gegevens				prognose		
	2013	2014	2016	2018	2019	2021	2023
<i>Aantal</i>							
Eenpersoonshuishouden	48.514	49.233	51.031	52.312	53.545	56.152	58.844
Samenwonend zonder kinderen	27.760	28.028	28.601	29.312	29.705	30.526	31.425
Samenwonend met kinderen	7.812	8.197	9.270	10.252	10.926	12.055	13.071
Eenoudergezin	4.210	4.446	4.903	5.393	56.68	6.221	6.713
Totaal aantal huishoudens 55+	88.296	89.904	93.805	97.269	99.844	104.954	110.053
<i>Percentage</i>							
Eenpersoonshuishouden	54,9%	54,8%	54,4%	53,8%	53,6%	53,5%	53,5%
Samenwonend zonder kinderen	31,4%	31,2%	30,5%	30,1%	29,8%	29,1%	28,6%
Samenwonend met kinderen	8,8%	9,1%	9,9%	10,5%	10,9%	11,5%	11,9%
Eenoudergezin	4,8%	4,9%	5,2%	5,5%	5,7%	5,9%	6,1%
Totaal aantal huishoudens 55+	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2018; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2018

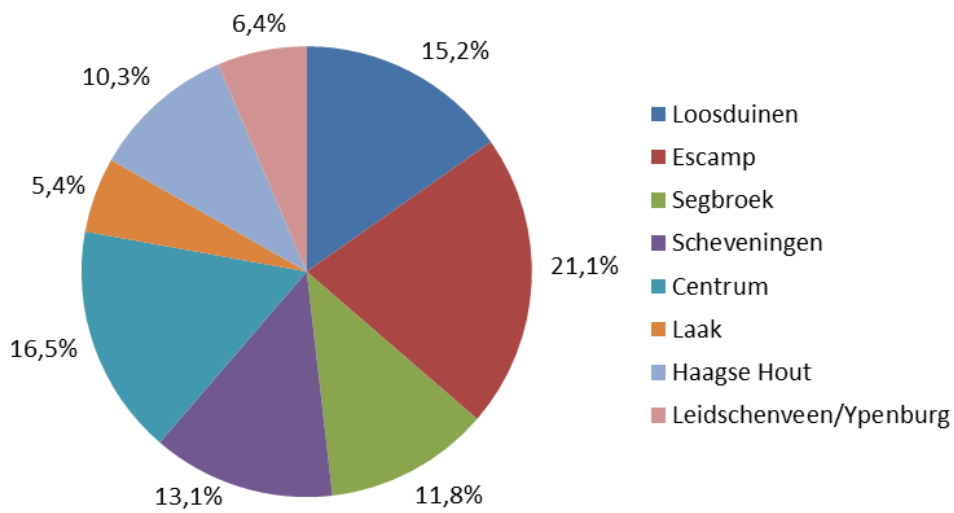
Tabel B3.8 Verdeling van de groep 55-plus naar **woonvorm** (absoluut en procentueel)

	werkelijke gegevens			
	2013	2014	2016	2018
<i>Aantal</i>				
Zelfstandig	118.761	120.899	126.323	131.362
Intramuraal	4.704	4.725	4.541	5.009
Totaal 55-plus	123.465	125.624	130.864	136.371
<i>Percentage</i>				
Zelfstandig	96,2%	96,2%	96,5%	96,3%
Intramuraal	3,8%	3,8%	3,5%	3,7%
Totaal 55-plus	100%	100%	100%	100%

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2018; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2018

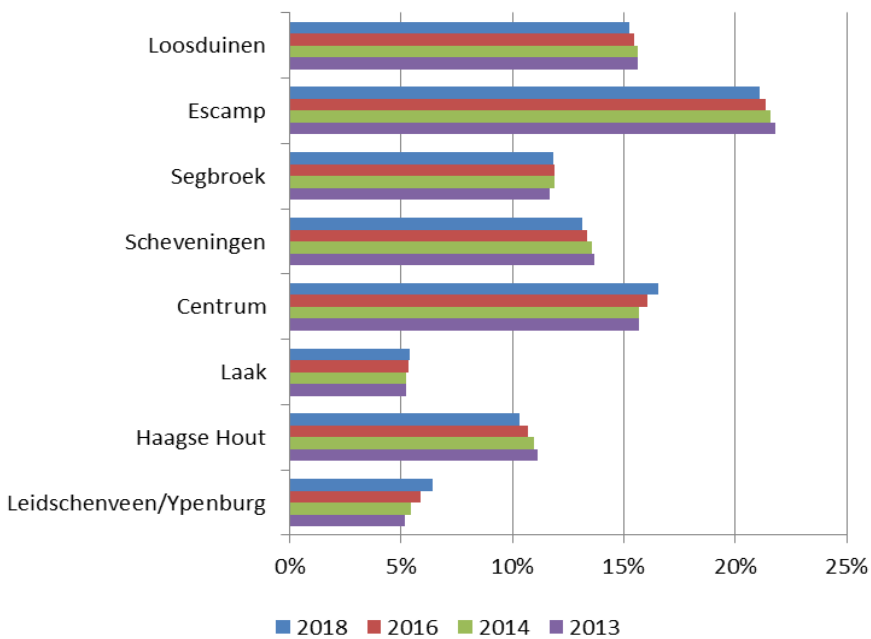
B3.3 WAAR WONEN HAAGSE OUDEREN?

Figuur B3.9a Spreiding van Haagse 55-plussers over de stad, 2018

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2018; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2018

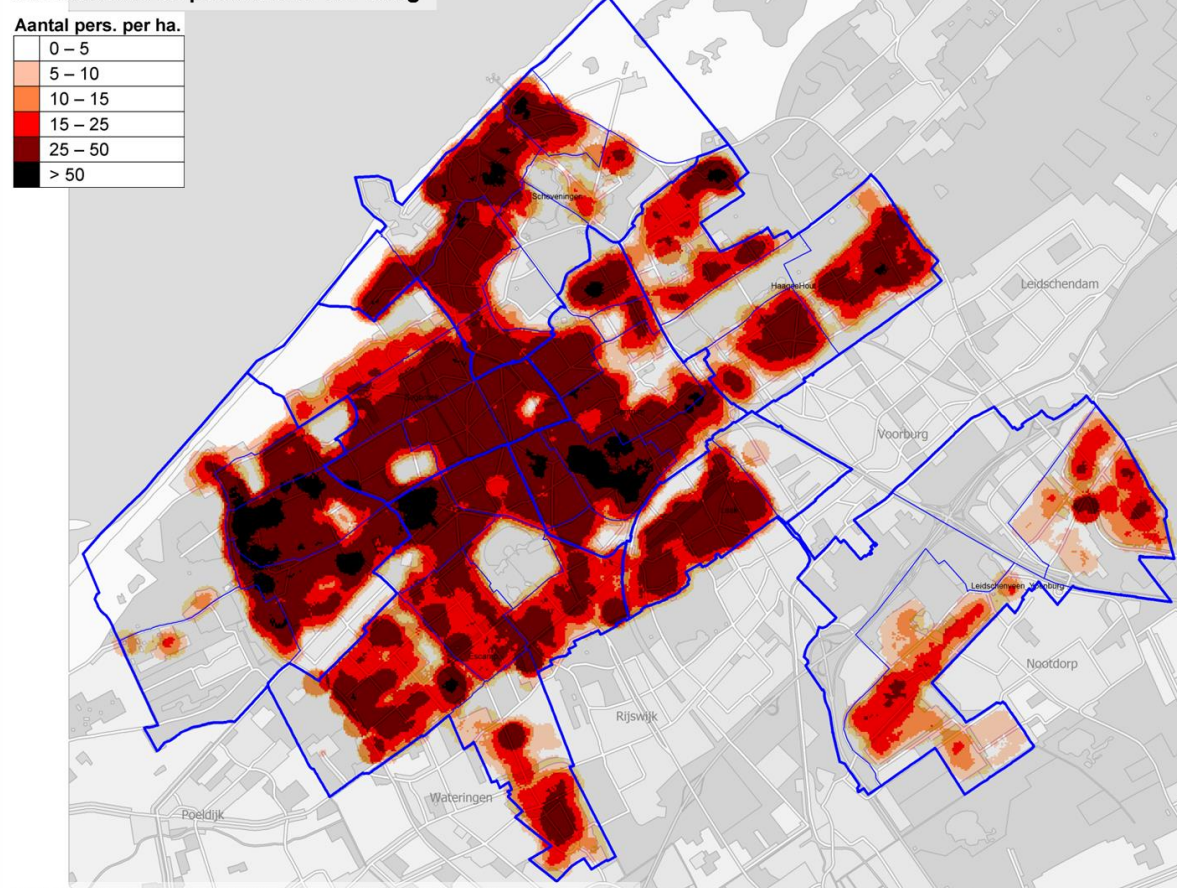
Figuur B3.9b Spreiding van Haagse 55-plussers over de stad, door de jaren heen

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2018; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2018

Figuur B3.9c Concentratie 55-plussers in Den Haag in 2018

Concentratie 55-plussers in Den Haag

Tabel B3.10 Aandeel 55-plus van het totaal aantal inwoners per stadsdeel, 2013 – 2018

	2013		2014		2016		2018	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%
Loosduinen	19.280	42,4%	19.661	43,0%	20.210	43,7%	20.777	43,2%
Escamp	26.925	22,7%	27.149	22,8%	27.967	23,0%	28.781	23,1%
Segbroek	14.438	24,0%	14.949	24,6%	15.542	25,5%	16.138	26,2%
Scheveningen	16.881	31,6%	17.025	31,5%	17.492	31,5%	17.914	31,6%
Centrum	19.333	19,5%	19.674	19,9%	21.007	20,6%	22.559	21,6%
Laak	6.444	16,0%	6.552	16,5%	6.961	16,7%	7.372	16,9%
Haagse Hout	13.755	32,5%	13.775	31,6%	13.977	31,3%	14.062	30,8%
Leidschenveen/Ypenburg	6.409	13,6%	6.839	14,3%	7.708	16,0%	8.768	18,1%
Den Haag totaal	123.465	24,4%	125.624	24,6%	130.864	25,1%	136.371	25,6%

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2018; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2018

Bijlage 4 Demografische kenmerken 80-plus

In deze bijlage vindt u dezelfde figuren en tabellen als in hoofdstuk 2, maar dan voor ouderen van 80 jaar en ouder in Den Haag. De gegevens zijn afkomstig uit de bestanden van de Gemeentelijke Basis Administratie (BRP), Den Haag in Cijfers en uit de bevolkingsprognose opgesteld door de Dienst Stedelijke Ontwikkeling.

B4.1 AANTAL 80-PLUSSERS IN DEN HAAG

Tabel B4.1 Aantal 80-plussers in Den Haag en aandeel van de totale bevolking

	werkelijke gegevens				prognose		
	2013	2014	2016	2018	2019	2021	2023
Totale bevolking	506.366	509.682	520.697	533.026	539.504	552.395	566.716
Aantal 80-plus	19.510	19.315	18.913	18.796	18.972	19.741	20.389
% 80-plus van totale bevolking	3,9%	3,8%	3,6%	3,5%	3,5%	3,6%	3,6%

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2018; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2018

B4.2 KENMERKEN VAN DE HAAGSE OUDEREN

Tabel B4.2a Verdeling van de groep 80-plussers naar leeftijd (absoluut en procentueel)

	werkelijke gegevens				prognose		
	2013	2014	2016	2018	2019	2021	2023
<i>Aantal</i>							
80 t/m 89 jaar	15.595	15.208	14.878	14.922	15.181	16.019	16.601
90 t/m 99 jaar	3.815	3.998	3.933	3.782	3.791	3.722	3.788
100 jaar en ouder	100	109	102	92			
Totaal 80-plus	19.510	19.315	18.913	18.796	18.972	19.741	20.389
<i>Percentage</i>							
80 t/m 89 jaar	79,9%	78,7%	78,7%	79,4%	80,0%	81,1%	81,4%
90 t/m 99 jaar	19,6%	20,7%	20,8%	20,1%	20,0%	18,9%	18,6%
100 jaar en ouder	0,5%	0,6%	0,5%	0,5%			
Totaal 80-plus	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2018; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2018

Tabel B4.2b Aandeel -plussers van de totale bevolking naar leeftijd

	werkelijke gegevens				prognose		
	2013	2014	2016	2018	2019	2021	2023
<i>Aantal</i>							
Totale bevolking (=100%)	506.366	509.682	520.697	533.026	539.504	552.395	566.716
<i>Percentage</i>							
80 t/m 89 jaar	3,08%	2,98%	2,86%	2,80%	2,81%	2,90%	2,93%
90 t/m 99 jaar	0,75%	0,78%	0,76%	0,71%	0,70%	0,67%	0,67%
100 jaar en ouder	0,02%	0,02%	0,02%	0,02%			
Totaal 80-plus	3,9%	3,8%	3,6%	3,5%	3,5%	3,6%	3,6%

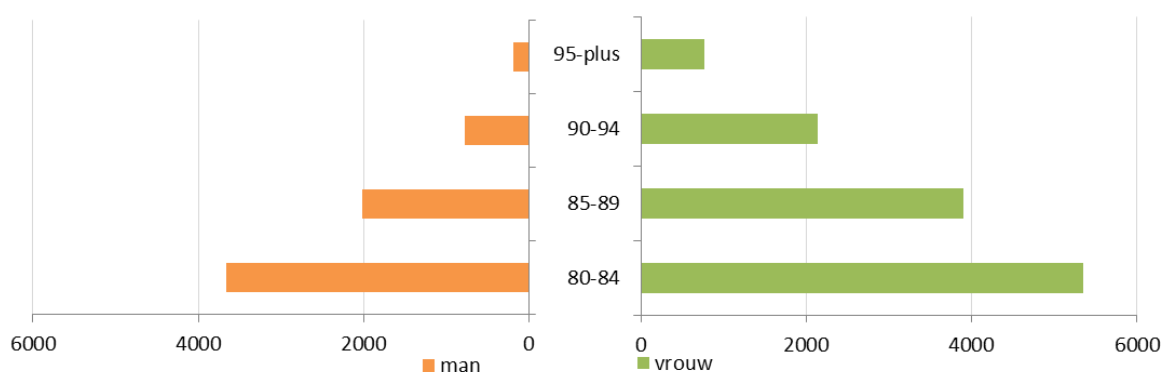
Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2018; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2018

Tabel B4.3a Verdeling van de groep 80-plus naar **seks** (absoluut en procentueel)

	werkelijke gegevens				prognose		
	2013	2014	2016	2018	2019	2021	2023
<i>Aantal</i>							
Mannen	6.129	6.199	6.371	6.636	6.856	7.433	7.866
Vrouwen	13.381	13.116	12.542	12.160	12.116	12.308	12.523
Totaal 80-plus	19.510	19.315	18.913	18.796	18.972	19.741	20.389
<i>Percentage</i>							
Mannen	31,4%	32,1%	33,7%	35,3%	36,1%	37,7%	38,6%
Vrouwen	68,6%	67,9%	66,3%	64,7%	63,9%	62,3%	61,4%
Totaal 80-plus	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2018; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2018

Figuur B4.3b Verdeling van de groep 80-plus naar **seks en leeftijd** (absoluut) in 2018

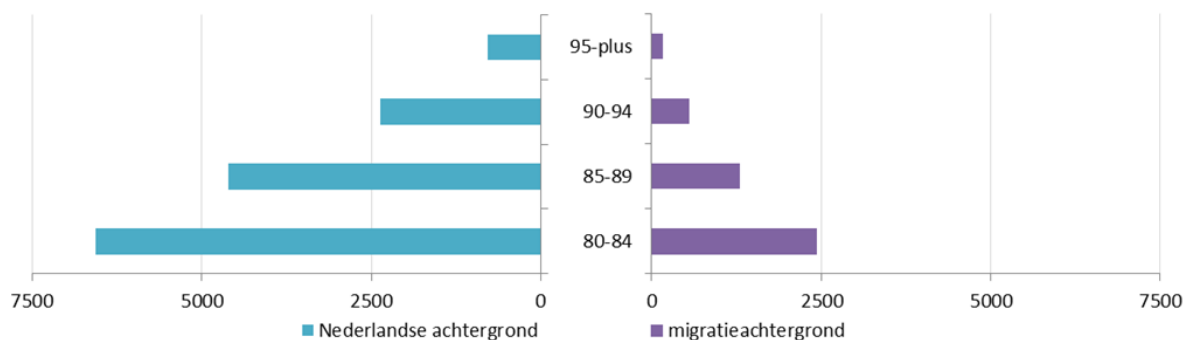
Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2018; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2018

Tabel B4.4a Verdeling van de groep 80-plus naar **etniciteit** (absoluut en procentueel)

	werkelijke gegevens			
	2013	2014	2016	2018
<i>Aantal</i>				
Nederlandse achtergrond	15.814	15.501	14.841	14.332
Migratieachtergrond	3.696	3.814	4.072	4.464
Totaal 80-plus	19.510	19.315	18.913	18.796
<i>Percentage</i>				
Nederlandse achtergrond	81,1%	80,3%	78,5%	76,3%
Migratieachtergrond	18,9%	19,7%	21,5%	23,7%
Totaal 80-plus	100%	100%	100%	100%

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2018; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2018

Figuur B4.4b Verdeling van de groep 80-plus naar **etniciteit en leeftijd** (absoluut) in 2018

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2018; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2018

Tabel B4.5a Verdeling van de groep migrantenouderen 80-plus naar herkomstgroep (absoluut)

	werkelijke gegevens			
	2013	2014	2016	2018
<i>Aantal</i>				
Turks	76	104	139	188
Marokkaans	63	81	131	185
Surinaams	516	538	596	714
Antilliaans	48	56	65	91
Indonesisch	1.570	1.543	1.465	1.431
Oost-Europees	99	97	104	107
Overig niet-westers	208	219	274	330
Overig westers	1.116	1.176	1.298	1.418
Totaal migrantenouderen 80+	3.696	3.814	4.072	4.464

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2018; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2018

Tabel B4.5b Verdeling van de groep migrantenouderen 80-plus naar **herkomstgroep** (procentueel)

	werkelijke gegevens			
	2013	2014	2016	2018
<i>Percentage</i>				
Turks	2,1%	2,7%	3,4%	4,2%
Marokkaans	1,7%	2,1%	3,2%	4,1%
Surinaams	14,0%	14,1%	14,6%	16,0%
Antilliaans	1,3%	1,5%	1,6%	2,0%
Indonesisch	42,5%	40,5%	36,0%	32,1%
Oost-Europees	2,7%	2,5%	2,6%	2,4%
Overig niet-westers	5,6%	5,7%	6,7%	7,4%
Overig westers	30,2%	30,8%	31,9%	31,8%
Totaal migrantenouderen 80+	100%	100%	100%	100%

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2018; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2018

Tabel B4.6 Verdeling van de groep 80-plus naar **burgerlijke staat** (absoluut en procentueel)

	werkelijke gegevens			
	2013	2014	2016	2018
<i>Aantal</i>				
gehuwd / geregistreerd partner	5.353	5.445	5.540	5.796
gescheiden	1.940	1.996	2.129	2.334
verweduwd / achtergebleven partner	10.248	9.951	9.402	8.869
anders	1.969	1.923	1.842	1.797
Totaal 80-plus	19.510	19.315	18.913	18.796
<i>Percentage</i>				
gehuwd / geregistreerd partner	27,4%	28,2%	29,3%	30,8%
gescheiden	9,9%	10,3%	11,3%	12,4%
verweduwd / achtergebleven partner	52,5%	51,5%	49,7%	47,2%
anders	10,1%	10,0%	9,7%	9,6%
Totaal 80-plus	100%	100%	100%	100%

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2018; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2018

Tabel B4.7 Samenstelling **huishoudens** waarvan het hoofd 80 jaar of ouder is (absoluut en procentueel)

	werkelijke gegevens
	2018
<i>Aantal</i>	
Eenpersoonshuishouden	10.088
Samenwonend zonder kinderen	3.354
Samenwonend met kinderen	126
Eenoudergezin	340
Totaal aantal huishoudens 80+	13.908
<i>Percentage</i>	
Eenpersoonshuishouden	72,5%
Samenwonend zonder kinderen	24,1%
Samenwonend met kinderen	0,9%
Eenoudergezin	2,4%
Totaal aantal huishoudens 80+	100%

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2018; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2018

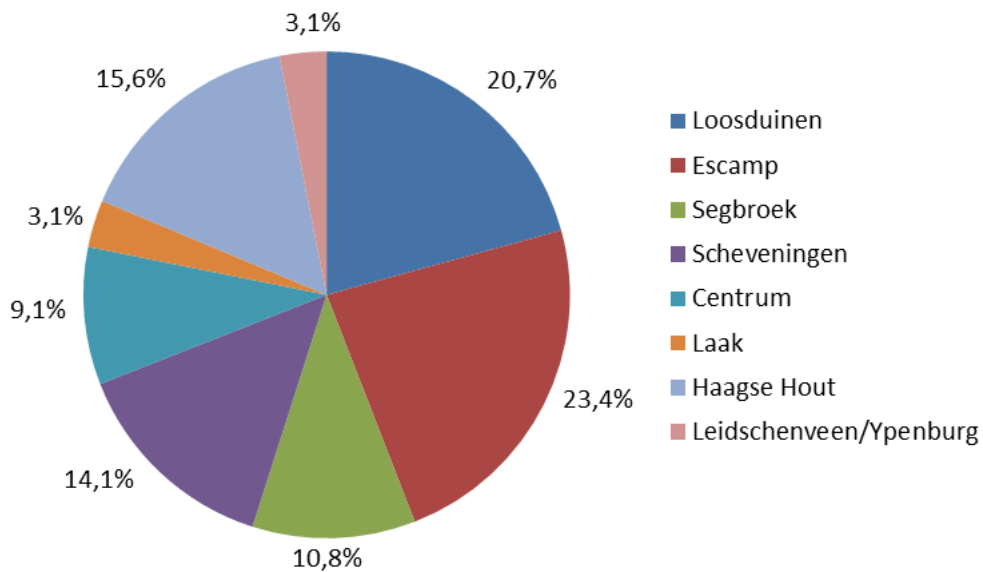
Tabel B4.8 Verdeling van de groep 80-plus naar **woonvorm** (absoluut en procentueel)

	werkelijke gegevens			
	2013	2014	2016	2018
<i>Aantal</i>				
Zelfstandig	16.279	16.089	15.963	15.906
Intramuraal	3.231	3.226	2.950	2.890
Totaal 80-plus	19.510	19.315	18.913	18.796
<i>Percentage</i>				
Zelfstandig	83,4%	83,3%	84,4%	84,6%
Intramuraal	16,6%	16,7%	15,6%	15,4%
Totaal 80-plus	100%	100%	100%	100%

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2018; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2018

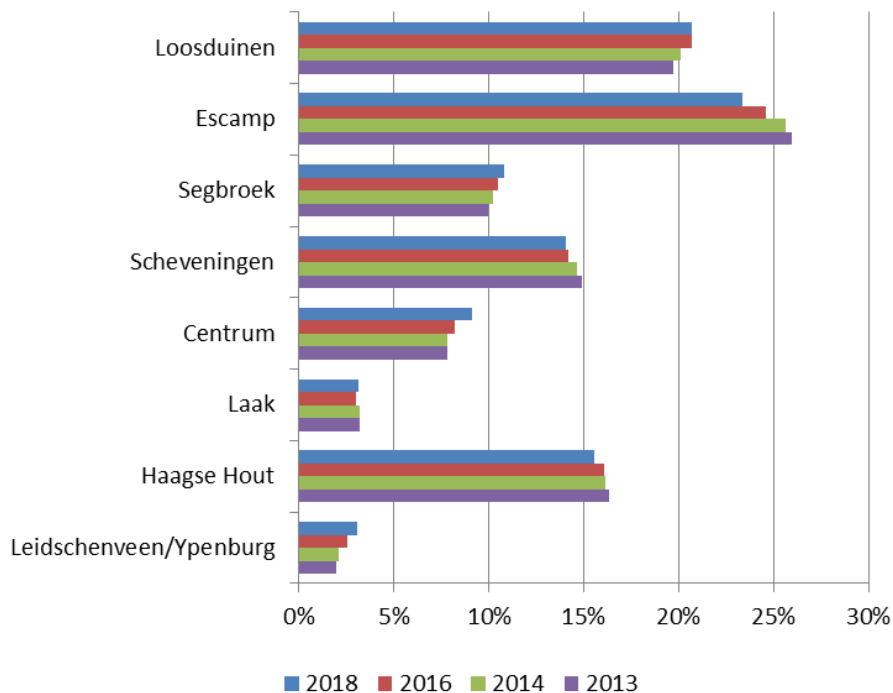
B4.3 WAAR WONEN HAAGSE OUDEREN?

Figuur B4.9a Spreiding van Haagse 80-plussers over de stad, 2018

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2018; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2018

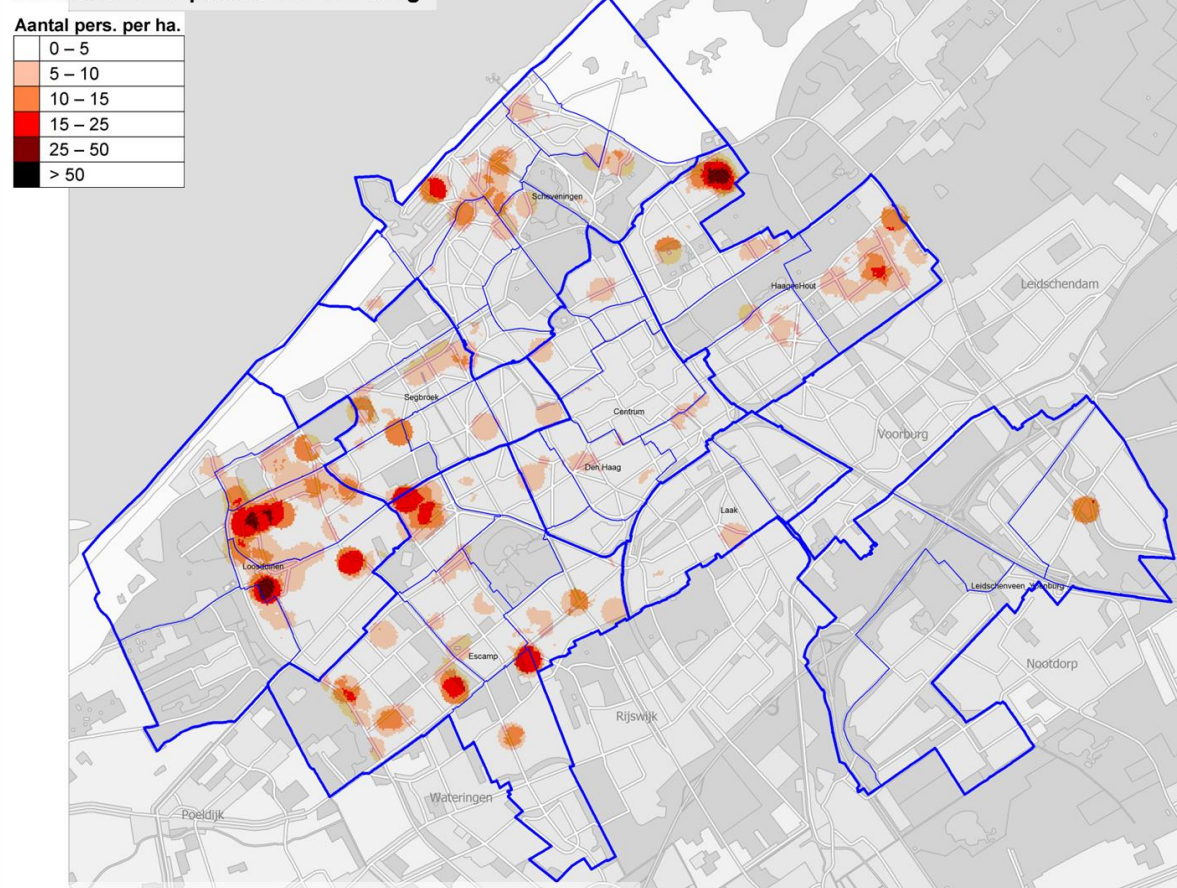
Figuur B4.9b Spreiding van Haagse 80-plussers over de stad, door de jaren heen

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2018; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2018

Figuur B4.9c Concentratie 55-plussers in Den Haag in 2018

Concentratie 80-plussers in Den Haag

Bron: Gemeente Den Haag, BAG en BRP, 2018 (bewerking Stafgroep OS&P)

Tabel B4.10 Aandeel 80-plus van het totaal aantal inwoners per stadsdeel, 2013 – 2018

	2013		2014		2016		2018	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%
Loosduinen	3.853	8,5%	3.880	8,5%	3.921	8,5%	3.897	8,1%
Escamp	5.062	4,3%	4.955	4,2%	4.657	3,8%	4.392	3,5%
Segbroek	1.945	3,2%	1.979	3,3%	1.984	3,3%	2.036	3,3%
Scheveningen	2.908	5,4%	2.830	5,2%	2.687	4,8%	2.650	4,7%
Centrum	1.527	1,5%	1.518	1,5%	1.560	1,5%	1.716	1,6%
Laak	629	1,6%	617	1,6%	573	1,4%	592	1,4%
Haagse Hout	3.193	7,5%	3.125	7,2%	3.046	6,8%	2.928	6,4%
Leidschenveen/Ypenburg	393	0,8%	411	0,9%	485	1,0%	585	1,2%
Den Haag totaal	19.510	3,9%	19.315	3,8%	18.913	3,6%	18.796	3,5%

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2018; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2018